"कृषि, रोजगार, पर्यटन र पूर्वाधार: समतामूलक इस्मा, समृद्धिको आधार"

गाउँ शिक्षा योजना

२०८१।०८२–२०८५।०८६

इस्मा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

इस्मारजस्थल, गुल्मी

लुम्बनी प्रदेश, नेपाल

प्रथम पञ्चवर्षिय आवधिक गाउँ शिक्षा योजना

२०८१।०८२–२०८५।०८६

गाउँ शिक्षा समितिबाट स्वीकृत मिति २०८२।३।१८

इस्मा गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
इस्मारजस्थल, गुल्मी
लुम्बनी प्रदेश, नेपाल

अध्यक्षको कलमबाट

नेपालको संविधान (२०७२)को धारा ३१ मा व्यवस्था गरिएको नागरिकको शिक्षासम्बन्धी मौलिक हकको सुनिश्चितता गर्न संविधानको अनुसूचि ८ मा व्यवस्था गरिएको स्थानीय सरकारको एकल अधिकार र अनुसूचि ९ मा व्यवस्था गरिएको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको जिम्मेबारी व्यवस्थित र योजनाबद्ध ढंगले बहन गर्नका निमित्त इस्मा गाउँपालिकाले यो पञ्चवर्षीय आवधिक योजना २०८१/०८२-२०८५/०८६ तर्जुमा गरी लागु गरेको छ।

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने आम नागरिकहरु तथा बालबालिकाहरूलाई २१औं शताब्दी सुहाउँदो प्रतिस्पर्धी, वैज्ञानिक, व्यवहारिक सिपयुक्त प्रविधिमैत्री तथा रोजगारमूलक शिक्षाको आधार सिर्जना गर्न गाउँपालिकाका शैक्षिक प्रयासहरूलाई नतिजामुखी तथा योजनाबद्ध ढंगले अगाडि बढाउने प्रयास स्वरूप यो योजनाको तर्जुमा गरिएको छ।

राष्ट्रिय स्तरमा विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना २०७९-२०८८ हाल लागु भएको सन्दर्भमा उक्त योजना अनुरूप शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न समेत यो योजना निर्माण गरिएको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, १६औं पञ्चवर्षीय योजना, २०८१/०८२-२०८५/०८६ र दिगो विकासका लक्ष्य नं. ४ मा व्यवस्था गरिएको सबै नागरिकहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने मर्मबाट यो योजना मार्गदर्शित छ।

आ.व. २०५६/५७ देखि १२ जिल्लामा परीक्षणको रूपमा लागु गरिएको र वि.सं. २०५८/५९ देखि देशभर विस्तार गरिएको आवधिक योजना, शिक्षा ऐन २०२८ (संसोधन सहित) तथा शिक्षा नियमावली, २०५९ (संशोधन सहित) ले विकेन्द्रिकृत शैक्षिक योजनाको व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम यस योजनाको निर्माण र कार्यन्वयन गरिएको छ । दक्ष, संस्कारयुक्त, सिर्जनशील, प्रतिस्पर्धी, प्रविधीमैत्री प्राविधिक सिपयुक्त जनशक्ती उत्पादन गरी " समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" नारालाई साकार पार्ने यस योजनाको दूरदृष्टि र समयानुकुल गुणस्तरीय प्रविधियुक्त प्राविधिक शिक्षा प्रदान गरी नागरिकको शिक्षा सम्बन्धी हक सुनिश्चित गर्न इस्मा गाउँपालिकामा सुविधासम्पन्न, सक्षम सुशासनयुक्त उत्तरदायी र प्रतिस्पर्धी सामुदायिक विद्यालय स्थापना गर्ने यस गाउँ शिक्षा योजनाको मुख्य ध्येय रहेको छ।यस योजनाको दूरदष्टि र ध्येय पूरा गर्नको निमित्त ७ वटा उद्देश्यहरु लिएको छ ।

यो योजना शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले स्वीकृत गरेको स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण सम्वन्धी मार्गदर्शन २०७९ ले सूझाएको ढाँचा र प्रक्रियाहरूको आधारमा निर्माण गरिएको छ।

यो योजना नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे बमोजिम समतामूलक, समावेशी र समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माण गर्ने संविधानको मर्म र धारा ३१ बमोजिम नागरिकको शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हकलाई सुनिश्चित गर्न सहायकसिद्ध हुने अपेक्षा गरिएको छ।

गाउँपालिका तहमा "सबैका लागि समावेशी र समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूमा प्रोत्साहित गर्ने" दिगो विकास उद्देश्य र यससँग सम्बन्धित लक्ष्यहरू (Targets) हासिल गर्न यो योजना सहायकसिद्ध हुनेछ।

"समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" राष्ट्रिय आकंक्षालाई स्थानीय स्तरमा हासिल गर्न शिक्षा क्षेत्रमा निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५, नियमावली २०७७, बालबालिकासम्बन्धी ऐन २०७५, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा गरिएका व्यवस्था अनुसार शिक्षा क्षेत्रको विकास तथा विस्तार गर्नुपर्ने आजको टड्कारो आवश्यकता महशुस गरी यस गाउँपालिकाको शिक्षाको समग्र उन्नयनका लागि शिक्षासम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरका विभिन्न नीति तथा योजनाहरुका दुरदृष्टि, लक्ष्य, उदेश्य, रणनिति र कार्यक्रमहरूसँग तादाम्यता हुने गरी गाउँपालिकास्तरीय शिक्षा क्षेत्रको योजना २०८१/०८२—२०८५/०८६ निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्ने जमर्को गरिएको छ। गाउँपालिकाका नागरिकहरूले अपेक्षा गरेको समतामुलक, सान्दर्भिक, गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न यो योजना सहायक हुनेछ। विभिन्न प्राकृतिक विपत र माहामारीबाट शिक्षा क्षेत्रमा पर्न सक्ने शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न सक्षम उत्थानशील (Resilient) शिक्षा पद्धतिको विकासको आवश्यकतालाई उपयुक्त ढङ्गले सम्बोधन गर्न यो योजना साधन र साध्यको रूपमा रहने छ ।

अन्तमा, यो योजना निर्माणको कार्यमा खट्नुहुने गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरु र मस्यौदा लेखन समितिका संयोजक तथा सदस्यहरुप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

भगतसिंह खड्का
अध्यक्ष
इस्मा गाउँपालिका गुल्मी

विषय सूची

शीर्षक		पेज नं
परिच्छेद एकः		१-३२
1. परिचयः		
1.1.	शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र आचित्य	१
1.2.	गाउँ शिक्षा योजना निर्माणका आधारहरु	२
1.3.	शिक्षा योजना निर्माण प्रकृया	३
1.4.	इस्मा गाउँपालिकाको परिचय	३
1.5.	इस्मा गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था	१६
1.6.	शिक्षा विकासमा संस्थागत विद्यालयको भूमिका	२६
1.7.	प्राविधिक धारका विद्यार्थीको संख्या र प्रवृति	२६
1.8.	अनौपचारीक सिकाई केन्द्र	२६
1.9.	तहगत शिक्षक विवरण	२६
1.10.	शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका सबल पक्षहरु	२७
1.11.	शिक्षा क्षेत्रका दुर्बल पक्षहरु	२८
1.12.	शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका चुनौतिहरु	२९
1.13.	शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका अवसरहरु	३०
परिच्छेदः दुई		३३-३९
2. दूरदृष्टि ध्येय उद्देश्य रणनीति तथा लक्ष्य र गन्तब्यः		
2.1.	दीर्घकालिन सोच	३३
2.2.	ध्येय	३३
2.3.	उद्देश्यहरु	३३
2.4.	रणनीतिहरु	३३
2.5.	अपेक्षित मुख्य उपलब्धि	३८
परिच्छेदः तीन		४०-७१
3. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाः		
3.1.	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	४०
3.2.	आधारभूत शिक्षा	४४

3.3. माध्यमिक शिक्षा ५७
3.4. अनौपचारीक शिक्षा र आजीवन सिकाई ६५
3.5. प्राविधिक शिक्षा ६९

परिच्छेदः चार ७२-
१०८

4. अन्तरसम्बन्धित विषय र क्षेत्रहरुः
4.1. पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक र सिकाई सामग्री तथा मूल्याङ्कन ७२
4.2. शिक्षक व्यवस्थापन र विकास ७६
4.3. शैक्षिक समता र समावेशीकरण ८२
4.4. दिवा खाजा तथा पोषण कार्यक्रम ८६
4.5. आपतकालिन तथा संकटकालिन शिक्षा ९१
4.6. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार र विकास ९४
4.7. विद्यालय सूचना तथा संचार प्रविधि १००

परिच्छेदः पाँच १०९-
११४

5. स्थानीय शिक्षा योजनाहरु

परिच्छेदः छ ११५-
१२८

6. लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

परिच्छेदः सात १२९-
१३१

7. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
7.1. अनुगमन संयन्त्रको व्यवस्था १२९
7.2. उद्देश्य १२९
7.3. रणनीति १३०
7.4. उपलब्धी १३०
7.5. प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य १३०

परिच्छेदः आठ १३२-१३४

8. योजनाको लेखाजोखाः

8.1.	योजना लेखाजोखाको उद्देश्य	१३२
8.2.	योजना लेखाजोखाको विधि	१३२
8.3.	योजना लेखाजोखाको प्रस्तावित विधिहरु	१३२
8.4.	योजना लेखाजोखामा समेटिने विषयगत क्षेत्रहरु	१३३
8.5.	योजना लेखाजोखाका पक्षहरु	१३३

अनुसूचीहरुः

1. गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरुको नामावली
2. मस्यौदा लेखन समिति
3. गाउँ शिक्षा योजनाको सुझाव संकलगन फाराम
4. Tool Kit

परिच्छेद १

१.१ परिचय

इस्मा गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने नागरीकहरुको शैक्षिक **गुणस्तर, पहुँच र समता** कायम गर्न निर्माण गरिएको विस्तृत आवधिक शैक्षिक योजना गाउँ शिक्षा योजना हो । यो योजना आ.व. २०८१।०८२ देखि आ.व. २०८५।०८६ सम्मका लागि शैक्षिक गुरू योजनाको रुपमा कार्यन्वयनमा रहने छ । इस्मा गाउँपालिकाको दूरदृष्टी **"कृषि, रोजगार, पर्यटन र पूर्वाधार: समतामूलक इस्मा, समृद्धिको आधार"** लाई सार्थकता र मूर्त रुप प्रदान गर्नु यस योजनाको प्रमुख ध्येय रहेको छ । यो योजनाले यस गाउँपालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षाको केन्द्रको रुपमा स्थापित गर्दै आर्थिक रुपमा विपन्न, सुविधा वञ्चित, सिमान्तकृत, अपाङ्ग, अल्पसंख्यक, दलित, आदिवासी तथा जनजाती समूदायलाई गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच र प्राथमिकता सुनिश्चित गर्ने छ । यो आवधिक योजना इस्मा गाउँपालिकाको समग्र शिक्षा क्षेत्र र शैक्षिक गतिविधिलाई मार्ग दर्शन गर्ने, परिमाणात्क र गुणात्मक शैक्षिक सुधार गर्ने तथा शिक्षित र सिपयुक्त मानव पूँजी विकास गर्ने महत्वपूर्ण दस्तावेज रहने छ ।

१.१ शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य

नेपालको संविधान, राष्ट्रिय शिक्षा नीति, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, दिगो विकास लक्ष्य तथा विद्यमान विद्यालय शिक्षा ऐन, नियमावली र कानुनले प्राथमिकतामा राखेका नीति, कार्यक्रम तथा लक्ष्यहरुलाई कार्यान्वयन गर्न र विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको विकासलाई दिशानिर्देश गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा विद्यालय शिक्षा योजनाको निर्माण गर्न आवश्यकता देखिएको छ । विज्ञान तथा प्रविधिमा भएको विकास तथा परिवर्तन अनुरूप सिर्जनशील, सक्रिय, दक्ष, सिपयुक्त तथा नेपालको आर्थिक, सामाजिक रूपान्तरणका लागि सक्षम नागरिक तयार गर्न **विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको योजना** मार्फत समग्र शिक्षा प्रणालीमा सुधार गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

नेपालको संविधानको अनूसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार अन्तर्गत आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा उल्लेख भएको तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (११ज) ले आधारभुत तथा माध्यमिक तहको लागि २३ वटा शिक्षाको अधिकार तोकेको छ । यस ऐनको दफा २४ (१) मा स्थानीय तहले आवधिक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था समेत गरेको छ । यी प्रावधानहरूलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि सबै स्थानीय तहहरुले शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य छ । विद्यालय शिक्षामा रहेका आर्थिक तथा सामाजिक लगायतका कारणले सुविधाविहिन, सीमान्तकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको समतामूलक पहुँच र सहभागिता

सुनिश्चित गर्न तथा प्रत्येक बालबालिकामा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्दै समग्र विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर तथा सान्दर्भिकता अभिवृद्धि गर्न शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले १० वर्षे **विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan)** तयार गरेको छ । प्रदेश स्तरमा पनि आवधिक शिक्षा योजना निर्माण भएका छन। यही आवश्यकतालाई पूरा गर्न इस्मा गाउँपालिकाले यो पञ्चवर्षीय गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरेको छ। यस पञ्चवर्षीय योजनाको आवश्यकता तथा औचित्यता देहायका बुँदाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बन्ने शिक्षा योजनाका बीच सहसम्बन्धन स्थापित गर्न,
- संघ र प्रदेशबाट प्रदान गरिने स्रोतहरुबाट प्रभावकारी योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्न,
- स्रोतको अभाव र कार्यक्रममा दोहोरोपना हटाउन,
- शिक्षामा लागत साझेदारी, समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन,
- बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रत्याभुति गराउन,
- शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गरी नागरिकको सहभागिता, समावेशिता, संस्थागत विकास गर्न,
- स्थानीय आवश्यकता अनुरुपको शैक्षिक योजना निर्माण गरी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरको शिक्षा प्रदान गर्न ।

१.२ गाउँ शिक्षा योजना, २०८१/८२-२०८५/०८६ निर्माणका आधार

यस गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गर्दा निम्नलिखित संविधान, ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरूको आधार लिइएको छ :

क) नेपालको संविधान
ख) अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन नियमावली तथा शिक्षा सम्वन्धी ऐन नियमावली,
ग) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan)
घ) शिक्षा नीतिहरु : राष्ट्रिय शिक्षा नीति, शिक्षाको सोंचपत्र, सोह्रौं योजना र आवधिक योजना,
ङ) दीगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय प्रारूप
च) स्थानीय विकास योजना
छ) स्थानीय तहको मध्यमकालिन खर्च संरचना, वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट
ज) Recovery and Accelerated Learning (ReAL) Plan
झ) राष्ट्रिय जनगणनाको प्रतिबेदन २०७८
ञ) IEMIS
ट) अन्य सरकारी र गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रमहरू आदि ।

१.३ शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया

शिक्षा विकास तथा मानवस्रोत केन्द्रको यस आ.व. मा देशभरका स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्नुपर्ने निर्देशन अनुसार यस गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको सर्वपक्षीय विकासको लागि गाउँ शिक्षा योजनाको निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुस गरी विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना, २०७९-२०८८ सँग तादाम्यता हुने गरी ब्रिटिस काउन्सिलको प्राविधिक सहयोगमा यो गाउँ शिक्षा आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ । ब्रिटिस काउन्सिलले सामाजिक विकास समिति तथा शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाका कर्मचारीहरूलाई गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गर्न प्रवोधीकरण गरेको थियो। त्यसका अलवा यस गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा नै शिक्षाको रणनैतिक तर्जुमा गर्न बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी यो आवधिक योजना निर्माण गर्न अग्रसर भएको छ। समग्रमा यस गाउँपालिकाले शिक्षा योजना निर्माण गर्न चालेका प्रक्रियाहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क) गाउँ कार्यपालिकाको निर्णयबाट गाउँ शिक्षा योजना तर्जुमा गर्न गाउँपालिकाको अध्यक्षको अध्यक्षतामा गाउँ शिक्षा योजना तर्जुमा मुल समिति गठन
ख) गाउँ शिक्षा योजना मस्यौदा निर्माण समिति गठन
ग) वडागत रूपमा गाउँ शिक्षा योजनामा समावेस गर्नु पर्ने बजेट तथा कार्यक्रमहरूको राय सूझाव संकलन
घ) विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक, वि.व्य.स., पि.टि.ए.का पदाधिकारीहरूसँग छलफल तथा अन्तर्क्रिया
ङ) मस्यौदा निर्माण कार्यदलबाट मस्यौदा निर्माण
च) मस्यौदामाथि विज्ञ तथा सरोकारवालाहरूको राय सूझावसहितको शैक्षिक सम्मेलन
छ) आवश्यक संशोधन
ज) योजनाको मूल्याङ्कन
झ) योजनाको स्वीकृति र कार्यान्वयन

१.४ इस्मा गाउँपालिकाको परिचय

इस्मा गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेश, गुल्मी जिल्ला अन्तर्गतका १२ ओटा गाउँपालिका मध्ये जिल्लाको पश्चिम भेगमा ८१.८८ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा अवस्थित छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या १८५२९ छ। यस पालिकाको पूर्वमा मुसिकोट र रेसुङ्गा नगरपालिका, पश्चिममा धुर्कोट र मालिका गाउँपालिका रहेका छन भने उत्तरतर्फ मुसिकोट नगरपालिका र मालिका गाउँपालिका तथा दक्षिणतर्फ धुर्कोट गाउँपालिका रहेका छन् । यो गाउँपालिका विकासोन्मुख गाउँपालिका हो। ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ्ग मगर, कुमाल विश्वकर्मा, सुनार मिजार (सार्की) यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्न मुख्य

जाती हुन । यस गाउँपालिकामा हिन्दु धर्म मान्ने, बहुसंस्कृतियुक्त मानिसहरूको बाहुल्यता रहेको छ।

हाल यस गाउँपालिका अन्तरगतका ४२ ओटा सामुदायिक विद्यालय, १ ओटा संस्थागत विद्यालय र ५१ ओटा बालविकास केन्द्रमा ४३६३ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन्। यस गाउँपालिकामा हालसम्म उच्च तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने कुनै क्याम्पस तथा विश्वविद्यालय छैनन्। गाउँपालिका अन्तरगतका कुनै पनि विद्यालयमा हालसम्म विज्ञान विषयमा कक्षा ११ र १२ सञ्चालनमा छैनन्। पालिकाको हिमालय मा.वि. वडा नं १ मा प्राविधिक धारतर्फ कृषि विषय (वाली विज्ञान) र वडा नं. ५ हुलाके स्थीत जीवराज आश्रीत बहुप्राविधिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षाका कक्षाहरु छन् ।

उपलब्ध प्राकृतिक, मानवीय तथा अन्य स्रोत र साधनको परिचालन गरी समग्र क्षेत्रको विकास गर्न यस गाउँपालिका प्रतिवद्ध रहेको छ। शिक्षा क्षेत्रको विकासमा उपलब्ध प्राकृतिक, सास्कृतिक तथा मानवीय संशाधन प्रयोग गरी समावेशी, गुणस्तरीय, पहुँचयोग्य, सान्दर्भिक, वैज्ञानिक, रोजगारमूलक शिक्षा प्रदान गर्न गाउँपालिका सदैव अग्रसर रहेको छ। यसबाट उपलब्ध स्रोत साधनको दिगो व्यवस्थापन, विवेकपूर्ण परिचालन र सक्षम कार्यशैलीकासाथ प्रणालीगत सुधार गर्ने दृढ संकल्प लिइएको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक तहको साधारण धारमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न गाउँपालिका भरमग्दुर प्रयासरत छ।

१.४.१ भौगोलिक अवस्थितिः

इस्मा गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेश, गुल्मी जिल्लाको पश्चिममा अवस्थित ८१.८८ बर्ग कि.मी. क्षेत्रफल भएको पहाडी गाउँपालिका हो। यो समुन्द्री सतहदेखि औसत १५०० मिटरको उचाइमा २८०' १०' ४७" उत्तरदेखि ८३०'१२'०" पूर्वमा अवस्थित छ ।

१.४.२ इस्मा गाउँपालिकाको जैविक विविधताः

इस्मा गाउँपालिका भित्र तपशिल बमोजिमका जैविक विविधता पाइन्छ :

क) जडीबुटी : टोप्रे झार, दुवो, तितेपाती, गुर्जो, हर्रो, बर्रो, अमला, चिराइतो, असुरो, बोझो, बेसार, कचुर आदि ।

ख) प्रकाष्ठ : साल, चिलाउने, उत्तीस, धार्नी, खर्सु, बाँझ, सल्लो, टुनी, फडेर, आँप, सिमल आदि ।

ग) चराचुरुङ्गी : भगेंरा, जुरेली, गौंथली, गिद्ध, चील, बाज, कालिज, बौंडाइ, लाटोकोसेरो, हुँचील आदि ।

घ) जनावर : खरायो, दुम्सी, मिर्ग, बदेल, चितुवा, बाघ, सर्प, स्याल आदि ।

१.४.३ इस्मा गाउँपालिकाको जनसाख्यिकी अवस्थाः

जनगणना २०७८ अनुसार इस्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या १८५२९ छ। जसमध्ये ८४०९ पुरूष र १०१२० महिला छन्। कुल जनसंख्यामध्ये पुरुषको जनसंख्या ४५.४% र महिलाको जनसंख्या ५४.६% रहेको छ। यस गाउँपालिकाको जनघनत्त्व २२६, महिला पुरूषको अनुपात १००:८३.०९ र घरधुरी संख्या ५००९ रहेको छ। तथ्यांक विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकामा प्रतिघर ३/४ जनाको परिवार रहको देखिन्छ।

१.४.४ इस्मा गाउँपालिकाको वडागत जनसंख्या विवरण

वडा नं.	पुरूष	महिला	जम्मा
१	११६१	१४६८	२६२९
२	१४४७	१९६१	३४०८
३	१०५५	१३२३	२३७८
४	१५५४	१८६९	३४२३
५	१४७४	१७२९	२३०३
६	१५१८	१७७०	३२८८

माथिको तालिका अध्ययन गर्दा वडा नं. ४ मा सबै भन्दा बढी जनसंख्या ३४२३ र वडा नं. ३ मा सबै भन्दा कम जनसंख्या २३७८ रहेको देखिन्छ ।

१.४.५ इस्मा गाउँपालिकाको जातिगत जनसंख्या विवरण

सि.नं.	जाति	पुरुष	महिला	जम्मा	कैफियत
१	क्षेत्री	३२४०	४०८५	७३२५	
२	विश्वकर्मा	७४३	९६६	१७०९	
३	मगर	५४३	५९३	११३६	
४	ब्राहमण	८९५	९८३	१८७८	
५	परियार	२६९	३१२	५८१	
६	दशनामी	१३८	१८८	३२६	
७	मिजार(सार्की)	६३९	७७८	१४१७	
8	घर्ति भुजेल	२१२	२५३	४६५	
९	कुमाल	१५४५	१७३६	३२८१	
१०	गुरुङ्ग	६५	८०	१४५	

माथिको तालिका अध्ययन गर्दा सबै भन्दा बढी जनसंख्या भएको जाती क्षेत्री र सबै भन्दा कम जनसंख्या भएको जाती गुरुङ्ग रहेको देखिन्छ ।

१.४.६ उमेर समूहगत जनसंख्या विवरण

उमर समूह	जम्मा	पुरुष	महिला	कैफियत
00-04 Yrs.	1545	836	709	
05-09 Yrs.	1732	894	838	
10-14 Yrs.	1945	914	1031	
15-19 Yrs.	1872	858	1014	
20-24 Yrs.	1435	569	866	
25-29 Yrs.	1256	516	740	
30-34 Yrs.	1034	429	605	
35-39 Yrs.	1026	406	620	
40-44 Yrs.	899	357	542	
45-49 Yrs.	953	401	552	
50-54 Yrs.	953	401	552	
55-59 Yrs.	932	411	521	
60-64 Yrs.	976	456	520	
65-69 Yrs.	744	347	397	
70-74 Yrs.	540	254	286	
75-79 Yrs.	375	195	180	
80-84 Yrs.	179	101	78	
85-89 Yrs.	84	40	44	
90-94 Yrs.	30	18	12	
95+ Yrs.	19	6	13	

तालिकाको तथ्यांक हेर्दा सबै भन्दा बढी १०—१४ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या १९४५ र सबै भन्दा कम ९५+ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या जनसंख्या जम्मा १९ भएको पाइयो ।

१.४.७ इस्मा गाउँपालिकाका अपाङ्गता भएका जनसंख्या विवरण

सि.नं.	अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा
१	शारीरिक	251
२	न्यून दृष्टि	94
३	दृष्टिबिहिन	55
४	बहिरोपना	47
५	मनोसामाजिक	34
६	शुष्तस्रवण	61
७	आवाज समस्या	41
८	बौद्धीक अपाङ्गता	4
९	हेमोफिलिया	3
१०	अटिज्म	11
११	बहु अपाङ्गता	50
जम्मा		**813**

तालिकाको तथ्यांक हेर्दा सबै भन्दा बढी शारीरिक अपांगताको संख्या २५१ र सबै भन्दा कम हेमोफिलियाको संख्या ३ रहेको पाइयो ।

१.४.८ इस्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या वृद्धि

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार इस्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या वृद्‌दी दर -१.८१% रहेको पाइयो । जसअनुसार यस पालिकाको जनसंख्या प्रत्येक वर्ष ३३५ जनाका दरले घट्‌दै जाने अनुमान गर्न सकिन्छ । पाँच वर्षको अवधिमा गाउँपालिकाको जनसंख्या १६७५ ले घट्‌ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

१.४.९ बसाइसराइँ

पछिल्लो समयमा इस्मा गाउँपालिकामा बसाइसराइको संख्या उल्लेख्य भएको तथ्याङ्कले देखाएको छ। यस गाउँपालिकामा विवाह, रोजगारी, प्राकृतिक प्रकोप, कृषि, अध्ययन, व्यापार व्यवसाय आदि बसाइसाराइँका मुख्य कारणहरुका रुपमा रहेका छन् । वि.सं. २०८१ मा यस गाउँपालिकाबाट बसाइसराइ गरी जानेको संख्या १६८ र बसाइसराइ गरी आउनेको संख्या २८ रहेको छ। यस तथ्याङ्कबाट वार्षिक करीब १४० जना बसाइसराइको कारण कमी हुने देखिएको छ।

बसाइँसराइँको विवरण २०८१

वडा नं.	बसाइँ सरी जानेको संख्या	बसाइँ सरी आउनेको संख्या
१	२६	७
२	३०	
३	१२	
४	४९	३
५	२३	९
६	२८	९
जम्मा	१६८	२८

स्रोत: स्थानीय पञ्जीकाधिकारीको कार्यालय, इस्मा गाउँपालिका

१.४.१० सामाजिक तथा सास्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण

१.४.१०.१ जातिगत संस्कृति

सि.नं.	जाति	विशिष्ट संस्कृति
१	क्षेत्री	हिन्दु धर्म मान्ने, ब्राह्मणलाई पण्डित मान्ने, दौरा सुरूवाल, गुन्यु, चोलो लगायतका पहिरन लगाउने
२	विश्वकर्मा	हिन्दु धर्म मान्ने, भान्जा भान्जीलाई पुजारी मान्ने, जन्म, मृत्यु, विवाह लगायतका आफ्नै संस्कार भएका, आरन कार्य, चोया चित्रो जस्ता काममा निपुर्ण ।
३	मगर	हिन्दु धर्म मान्ने, आफ्नै भान्जा भान्जीलाई पुजारी मान्ने, जन्म, मृत्यु, विवाह लगायतका आफ्नै संस्कार भएका, वास्तुकला, सिल्पकला जस्ता काममा निपुर्ण ।
४	ब्राह्मण	हिन्दु धर्म मान्ने, पुरुत्याइँ गर्ने, आफ्नै भान्जा भान्जीलाई पुजारी मान्ने, दौरा सुरूवाल, गुन्यु, चोलो लगायतका पहिरन लगाउने ।
५	परियार	हिन्दु धर्म मान्ने, पञ्चे बाजा, सुचिकला जस्ता कार्यमा निपुर्ण।
6	दशनामी	हिन्दु धर्म मान्ने, क्षेत्री तथा ब्राह्मण जस्तै रीतिरिवाज भएका ।
7	मिजार(सार्की)	हिन्दु धर्म मान्ने, छाला, जुत्ताका कार्यहरू गर्ने, आफ्नै मौलिक संस्कृति भएका।
8	घर्ति भुजेल	हिन्दु धर्म मान्ने, आफ्नै मौलिक संस्कृति भएका ।
9	कुमाल	हिन्दु धर्म मान्ने, आफ्नै मौलिक संस्कृति भएका ।
10	गुरुङ्ग	बौद्ध धर्म मान्ने, आफ्नै मौलिक संस्कृति भएका ।

१.४.१०.२ धार्मिक समूहः

सि.नं.	धर्माबलम्बी	संख्या
१	**हिन्दु**	**१८१००**
२	**बौद्ध**	**४०२**
३	**इश्लाम । क्रिस्चियन**	**२७**

तालिकाको तथ्यांक अध्ययन गर्दा हिन्दु धर्म मान्नेको प्रतिशत ९७.७, बौद्ध धर्म मान्नेको प्रतिशत २.१ र इस्लाम । क्रिश्चियन धर्म मान्नेको प्रतिशत ०.२ रहेको छ ।

१.४.१०.३ मातृभाषा, रैथाने ज्ञान, सिप र प्रविधि

यस गाउँपालिकाका सबै नागरिकहरूको मातृभाषा नेपाली हो । यहाँका आदिबासी जनजाति अन्तर्गत पर्ने मगर, कुमाल लगायतका मानिसहरू पनि आफ्नो जातीय भाषा बोल्दैनन । काठका भाडाँकुडा बनाउने, माटाका भाँडाहरू बनाउने, तामाका भाँडा कुँडा बनाउने, फलामका हतियार निर्माण गर्ने, मौलिक कपडा निर्माण गर्ने हस्तकार्य, चोयाचित्रोको कार्य, गरगहना बनाउने, कपडा सिलाउने जस्ता कार्यहरू इस्मा गाउँपालिकाका मानिसहरूको मौलिक ज्ञान तथा सिप अन्तर्गत पर्छन । कोल (उखुँ, चिउरी पेल्ने) पानीघट्ट, हलो–जुवा, दाँती, कोदालो, हसिँया जस्ता औजारहरू यहाँका मौलिक प्रविधिहरू हुन् ।

इस्मा गाउँपालिकाका मानिसहरूको मुख्य पेसा कृषि हो । उनीहरू मुख्यतयाः निर्वाहमुखी खेतीपाती तथा पशुपालन गर्छन् । कृषि तथा पशुपालनको अलावा यहाँका मानिसहरू व्यापार, व्यवसाय, उद्योग धन्दा र सेवामुलक कार्यहरू गर्ने गर्छन् । यहाँका तमाम युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न छन् ।

१.४.११ विद्यालय शिक्षा

१.४.११.१ इस्मा गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूको विवरण

इसिडि	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२
५१	५	२	६		१०			७		२		५

यस गाउँपालिकामा बालबिकासकेन्द्र सहित जम्मा ५१ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा छन् । जसमध्ये कक्षा १ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या ५, कक्षा २ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या २, कक्षा ३ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या ६, कक्षा ५ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या १०, कक्षा ८ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या ७, कक्षा १० सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या २ र कक्षा १२ सम्म सञ्चालित विद्यालयको संख्या ५ रहेको छ ।

१.४.११.२ सामुदायिक विद्यालयहरूको विवरण

इसिडि	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२
५०	५	२	६		९			७		२		५

यस गाउँपालिकामा बालबिकासकेन्द्र सहित जम्मा ५० वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा छन् । जसमध्ये कक्षा १ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या ५, कक्षा २ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या २, कक्षा ३ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या ६, कक्षा ५ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या १०, कक्षा ८ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या ७, कक्षा १० सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या २, कक्षा १२ सम्म सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयको संख्या ५ रहेको छ ।

१.४.११.३ संस्थागत विद्यालयको विवरण

इसिडि	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२
१					१							

यस पालिकामा हालसम्म १ वटा मात्र संस्थागत विद्यालय कक्षा बालविकासदेखि कक्षा ५ सम्म सञ्चालनमा रहेको छ ।

१.४.११.४ प्राविधिक विद्यालयहरूको विवरण

इसिडि	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२	प्रि–डिप्लोमा
												१	१

यस पालिकाको वडा नं. १ मा रहेको श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय हस्तिचौरमा ९—१२ मा प्राविधिक शिक्षा (वाली विज्ञान) का कक्षाहरु र वडा नं. ५ के जीवराज आश्रीत बहुप्राविधिक विद्यालयमा CTEVT अन्तरगतको प्रि—डिप्लोमाका कक्षाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।

१.४.११.५ इस्मा गाउँपालिकाको शैक्षिक स्तर

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा साक्षरता प्रतिशत ७४.५७, महिला साक्षरता प्रतिशत ६८.२४ र पुरुषको साक्षरता प्रतिशत ८२.४४ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक स्तर देहाय बमोजिम रहेको छ :

सि.नं	योग्यता	संख्या	कैफियत
१	प्रारम्भिक बालबिकास	६२४	
२	प्राथमिक	४९४७	
३	निम्न माध्यमिक	२९६२	
४	माध्यमिक (१०)	१५४९	
५	माध्यमिक (१२)	१०१३	
६	प्रविणता	९३४	
७	स्नातक	१८७	
८	स्नातकोत्तर	९२	

१.४.१२ गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था

सन् २०१९मा विश्व बैंकको वर्गिकरण अनुसार नेपाल न्यून आय भएको मुलुकबाट न्यून–मध्यम आय भएको मुलुकमा प्रवेश गर्ने आधार तयार भएको बताइएको थियो। वि.सं. २०७२ को भुकम्प र वि.सं. २०७६/७७ को कोभिड महामारीका बाबजुद नेपालको विगत १० वर्षको औसत आर्थिक वृद्धिदर ४.६ प्रतिशत रहेको छ।

इस्मा गाउँपालिका कृषिप्रधान गाउँपालिका हो। यहाँ ८२.७ प्रतिशत मानिसहरू कृषिमा आश्रित छन्। यस गाउँपालिकाका प्रमुख पेशा व्यवसायहरु देहाबमोजिम छन् :

क) किराना तथा खुद्रा पसल
ख) होटल तथा रेष्टुरेण्ट
ग) ग्यारेज
घ) फर्निचर
ङ) कुटानी पिसानी मिल
च) ग्रिल उद्योग
छ) मासु पसल तथा फ्रेस हाउस
ज) इकोसेल
झ) सेरामिक्स
ञ) स्लेट
ट) पशुपंक्षी, मत्स्य पालन तथा नर्सरी फर्म
ठ) डेरी तथा बेकरी उद्योग
ड) जडीबुटी केन्द्र

१.४.१२.१ कृषि उपज तथा पशुपालन

इस्मा गाउँपालिकाका अधिकांश मानिसहरू कृषि तथा पशुपालनमा संलग्न छन। सबै वडामा मानिसहरूले धान, मकै, कोदो र गहुँ मुख्य वालीको रूपमा खेती गर्छन। प्रायः सबै ठाउँमा मकै, कोदो तथा धान उत्पादन हुन्छ।

यहाँका मानिसहरूले वर्षायाममा खेती गरी हिउँदमा बारी बाँझो राख्छन। सिंचाइको प्रयाप्त सुविधा नभएको कारण तथा हिउँदमा चिसो मौसमको कारण बाली समयमा नपाक्ने कारण कृषकहरू यसो गर्न बाध्य भएका छन। यहाँका कृषकहरू सघन अन्तरबाली प्रणालीमा खेती गर्छन। यहाँका मानिसहरू व्यवसायिक भन्दा पनि निर्वाहमुखी खेती गर्छन। बजारको अभाव, कृषकहरूलाई व्यवसायिकताप्रतिको चेतनशिलताको कमी, बढ्दो बैदेशिक रोजगारप्रतिको मोह तथा कृषि व्यवसायप्रतिको आम मानिसको नकारात्मक धारणाको कारण यहाँको कृषि पेशाले व्यवसायिक रूप धारण गर्न सकेको छैन।

कृषि पेशाका साथै यहाँका मानिसहरू पशुपालनलाई पनि आय आर्जनको स्रोतको रूपमा लिइएको पाइन्छ। यहाँका मानिसहरुले पशुपालन अन्तरगत भैंसी, बाख्रा,कुखुरा, सुँगुर, मौरी, कालिज आदि पाल्दछन् ।

१.४.१३ प्राकृतिक स्रोत तथा सम्पदा

यस गाउँपालिकाको २६९८ वर्ग मि. क्षेत्रफल वनजंगलले ढाकिएको छ। पालिका भित्रका बनक्षेत्रमा चिराइतो, अमला, हर्रो, बर्रो, असुरो, गुर्जो, पखानवेद, तेजपत्ता, जामुन, जुक्रेत, सौर, कालीकाफल, आँप कुरिलो बिलाजोर जस्ता व्यवसायिक महत्त्वका जडिबुटीहरूको प्रयाप्तता छ। सिस्नु, न्युरो, तामाको टुसा, च्याउ, मौसमी फलफुलहरू यस गाउँपालिकाको लागि प्रचुर सम्भावना बोकेका प्राकृतिक स्रोतहरु हुन। गाउँपालिकाको वडा नं. १, ३, ४, र ५ मा स्लेट, वडा नं. ६ मा सेरामिक्स उद्योगका लागि चाहिने कच्चा पदार्थ, सबै वडामा गिटी बालुवा तथा ढुङ्गा पाइनुका साथै सबै वडामा जलसम्पदा रहेका छन् ।

१.४.१४ पर्यटन

यो गाउँपालिका बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक रूपमा विविधता युक्त गाउँपालिका हो । पर्यटनको पर्याप्त सम्भावना हुँदा हुँदै पनि यस गाउँपालिकामा आन्तरिक पर्यटन बाहेक बाह्य पर्यटनलाई आकर्षण गर्न सकिएको अवस्था छैन। बि.पी. पार्क, लखन थापा, खेलमैदान, इस्मा कोट, जडीबुटी केन्द्र, गायत्री आश्रम, सुपादेउराली, रामकोट, छल्दी पनाह, ताल्तुङ्ग होमस्टे आदि इस्मा गाउँपालिकाका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु हुन्।

१.४.१५ राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

६ वटा वडामा विभाजन गरिएको यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं. ५ इस्मारजस्थल, दोवाटामा रहेको छ । वडा नं. १ को वडा कार्यालय हस्तिचौर, हर्पुकोटमा, वडा नं. २ को वडा कार्यालय छल्दीटारमा, वडा नं. ३ को वडा कार्यालय ठाडढुङ्गा, वडा नं. ४ को वडा कार्यालय दोहलीमा, वडा नं. ५ को वडा कार्यालय इस्मारजस्थल, दोवाटामा र वडा नं. ६ को वडा कार्यालय अमरपुरमा रहेको छ।

१.४.१६ पूर्वधार र विकास

१.४.१६.१ स्वास्थ्य सेवा

यस गाउँपालिकामा सबै वडामा स्वास्थ्य चौकीहरू रहेका छन। यसका अलावा सबै वडामा जनसंख्या तथा भुगोलका आधारमा गाउँघर क्लिनिकहरू समेत स्थापित भएका छन। यस गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण देहाय बमोजिम छ:

सि.नं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	कैफियत
१	हस्तिचौर स्वास्थ्य चौकी, इस्मा-१	
२	छल्दीटार स्वास्थ्य चौकी, इस्मा-२	
३	दर्लामचौर स्वास्थ्य चौकी, इस्मा-३	
४	दोहली स्वास्थ्य चौकी, इस्मा-४	
५	इस्मारजस्थल स्वास्थ्य चौकी इस्मा-५	
६	अमरपुर स्वास्थ्य चौकी, इस्मा-६	

१.४.१६.२ खानेपानी

यस गाउँपालिकाका सबै वडा अन्तरगतका बस्ती तथा विद्यालयहरूमा खानेपानीको सुविधा रहेको छ। विभिन्न प्रकृति र प्रविधियुक्त आयोजनाहरूको सञ्चालनबाट खानेपानीको व्यवस्थापन गरी "**एक घर एक धारा**" अभियानको सुरुवात गरिएको छ । यद्यपी पानीजन्य संक्रमणको जोखिम न्युनिकरणका लागि विद्यालय तथा समूदायहरुमा खानेपानी शुद्धीकरण प्रविधि भित्र्याउन सकिएको छैन ।

१.४.१६.३ विद्युत सेवा

यस गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा विद्युत सेवा उपलब्ध छ। वडा नं. १ र २ मा सामुदायिक विद्युतीकरण र अन्य वडामा राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युतीकरण भएको छ। यस गाउँपालिकाका सबै सरकारी संस्था तथा विद्यालयहरूमा विद्युतको सेवा उपलब्ध भएको छ।

१.४.१६.४ पर्यटन, सडक सञ्जाल तथा हवाई मार्ग

इस्मा गाउँपालिका पर्यटकीय सम्भावना बोकेको विकासोन्मुख गाउँपालिका हो। मध्यपहाडी लोक मार्ग र मदन भण्डारी राजमार्गको पहुँच, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच, स्थानीय सडक सञ्जालको विस्तार र सुदृढीकरणले पनि आजको विश्व परिवेशमा यस पालिकाको भावी पर्यटकीय विकासको सम्भावनालाई उजागर गरेको छ। यस गाउँपालिकामा हुने विशेष मेला, चाडपर्व तथा विशेष समयमा आन्तरिक पर्यटकहरूको आवागमनका अतिरिक्त बाह्य पर्यटन लक्षित कार्यक्रम तथा गतिबिधिहरू सञ्चालन गर्न सकेमा प्रर्यटनको विकासमा टेवा पुग्ने देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा सडक यातायातको सुविधा विस्तार भएको छ। मध्यपहाडी लोक मार्ग, मदन भण्डारी राजमार्ग, तम्घास—छल्दी—मैदान सडक तथा छिनुवा—ठाडढुङ्गा—दोहली सडक, हुलाके—मैदान सडक, रातचौर—ताल्तुङ्ग—हर्पुकोट सडक, कोटकटेरी—मैदान सडक तथा बुल्म—अमरपुर—अर्जै सडकखण्डबाट गाउँपालिका अन्य गाउँपालिकासँग जोडिएको छ। गाउँपालिकाका सबै वडाहरू जोड्ने गरी "इस्मा रिङरोड" को कार्यसमेत अगाडि बढेको छ। सबै वडाका अधिकांश बस्तीहरू स्थानीय सडकहरूबाट जोडिएका छन। सडकहरूलाई टिकाई राख्न ग्राभेल गर्ने, नाली बनाउने, कालोपत्रे तथा ढलान जस्ता स्तरोन्नतिका कार्यहरू भइरहेका छन् ।

गाउँपालिकाका प्रत्येक वार्डमा एक—एक वटा हेलिप्याडको निर्माण भएको छ। जसबाट इस्मा गाउँपालिकालाई हवाइमार्गमा जोड्ने आधार बनेको छ।

१.४.१६.५ सूचना/संचार/हुलाक/पत्रपत्रिका, इन्टरनेट सेवा

यस गाउँपालिकामा सूचना तथा सञ्चार सेवाको सुविधा छ। गाउँपालिकाका सबै बस्तीहरूमा नेपाल टेलिकम, एनसेल लगायतका टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवाको उपलब्धता छ। गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा हुलाक सेवा समेत उपलब्ध छ। गाउँपालिकाका सबै वस्तीहरूमा रेडियो, टेलिभिजन तथा आवश्यकता र चाहनाअनुसार पत्र पत्रिकाको सुविधा पनि उपलब्ध छ।

१.४.१६.६ बैंकिंङ सेवा

इस्मा गाउँपालिकामा बैंक तथा वित्तीय सेवा उपलब्ध छ। यस गाउँपालिकामा सबै भन्दा धेरै बैंकिङ सेवा ग्लोबल आई एम इ बैंकले उपलब्ध गराएको छ। गाउँपालिकाका सबै विकासे तथा चालु प्रकृतिका वित्तीय सेवामा ग्लोबल आइ एम इ बैंकले नै प्रमुख सेवा उपलब्ध गराएको छ। यसका साथै साइन रेसुङ्गा विकास बैंक, तम्घासले वडा नं. १ र २ का नागरिकहरूलाई सेवा उपलब्ध गराएको छ। अन्य वडाहरुमा ग्लोबल आइ एम इ बैंक इस्मा मैदान शाखाबाट बित्तीय सेवा प्रदान हुँदै आबएको छ । त्यसैगरी यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा स्थापित कृषि तथा ऋण सहकारीहरूबाट पनि यहाँका मानिसहरूले बैंकिङ सेवा प्राप्त गरेका छन्।यसका साथै मेगा बैंकले इस्मा—१, देउरालीबाट शाखारहित सेवा प्रदान गर्दै आएको छ ।

१.४.१६.७ जनसङ्ख्या प्रबृत्ति

Year	2078	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087
All Ages	**18529**	**18529**	**18529**	**18529**	**18529**	**18529**	**18529**	**18529**
00-04 Yrs.	1545	1545	1545	1545	1545	1545	1545	1545
05-09 Yrs.	1732	1732	1732	1732	1732	1732	1732	1732
10-14 Yrs.	1945	1945	1945	1945	1945	1945	1945	1945
15-19 Yrs.	1872	1872	1872	1872	1872	1872	1872	1872
20-24 Yrs.	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
25-29 Yrs.	1256	1256	1256	1256	1256	1256	1256	1256
30-34 Yrs.	1034	1034	1034	1034	1034	1034	1034	1034
35-39 Yrs.	1026	1026	1026	1026	1026	1026	1026	1026
40-44 Yrs.	899	899	899	899	899	899	899	899
45-49 Yrs.	953	953	953	953	953	953	953	953
50-54 Yrs.	953	953	953	953	953	953	953	953
55-59 Yrs.	932	932	932	932	932	932	932	932
60-64 Yrs.	976	976	976	976	976	976	976	976
65-69 Yrs.	744	744	744	744	744	744	744	744
70-74 Yrs.	540	540	540	540	540	540	540	540
75-79 Yrs.	375	375	375	375	375	375	375	375
80-84 Yrs.	179	179	179	179	179	179	179	179
85-89 Yrs.	84	84	84	84	84	84	84	84
90-94 Yrs.	30	30	30	30	30	30	30	30
95+ Yrs.	19	19	19	19	19	19	19	19

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार इस्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या १८५२९ र जनसंख्या वृद्धिदर -१.८१ छ। यही दरले जनसंख्या घट्दै जाने हो भने यस गाउँपालिकाको जनसंख्या वि.सं. २०८७ सम्म १५५१४ पुग्ने अनुमान गर्न सकिन्छ। यस प्रकारको नकारात्मक जनसंख्या वृद्धिदर हुनुका पछाडि जन्म, बसाइसराइ र मृत्यु दर मुख्य कारक तत्वका रूपमा रहेका छन्।

आ.व. २०७८ देखि हालसम्म वार्षिक रूपमा जन्मेको बच्चाको तथ्याङ्क देहाय बमोजिम देखिन्छः

सि.नं.	वर्ष	नवजात शिशू संख्या	कैफियत
	२०७८	१४१	
	२०७९	१११	
	२०८०	७७	
	२०८१	५५	

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा

१.५ गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्था

१.५.१ विद्यालय संख्या र भौगोलिक वितरण

यस गाउँपालिकामा देहाय बमोजिम विद्यालयहरू संञ्चालनमा छन् :

वडा	सामुदायिक विद्यालय	संस्थागत विद्यालय	जम्मा विद्यालय	कैफियत
१	6	0	6	
२	8	0	8	
३	5	0	5	
४	10	0	10	
५	8	1	9	
६	7	0	7	
जम्मा	44	1	45	

१.५.२ विद्यालयगत विद्यार्थी संख्या

School Year 2081															
S.N	Class SchoolName	ECD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Total
1	Aanandapur Secondary School	17	7	9	12	18	21	37	31	30	31	32			245
2	Amarpur Omprasad Gautam Secondary School	31	5	12	13	12	23	49	35	49	51	43	14	37	374
3	Bedadi Basic (Primary) School	12	4	2	7	8	6								39
4	Bhagawati Basic (Primary) School	10													10
5	Bidyadevi Basic (Primary) School	9	3												12
6	Boolma Basic (Primary) School	40	12	10	15	9	10								96

7	Chandra Basic School	10	13	9	13	18	13	15	14	12					117
8	Chaptari Bal Bikash Kendra	3													3
9	Darlamchaur Basic (Primary) School	11	7	6	4										28
10	Deep Jyoti English Boarding School (Private)	21	17	10	6	7	6								67
11	Deurali Basic (Primary) School			2											2
12	Deurali Basic School	32	8	6	13	12	13	12	16	11					123
13	Devisthan Basic (Primary) School	21	11	8	9	6	11								66
14	Devisthan Basic school	16	5	4	7	9	9								50
15	Devisthan Secondary School	26	27	14	15	31	24	22	32	30	29	21	19		290
16	Gahatera Basic (Primary) Schooll	17	6	2											25
17	Govinda Ratna Kunwar Lokatrantrik Basic (Primary) School	12	14	11	11	8	10								66
18	Himalaya Secondary School	24	8	19	21	23	18	20	23	34	31	32	13	28	294
19	Jalpa Basic (Primary) School	5													5
20	Jana Jyoti Basic School, Isma R.M.-1, Ujung	23	16	6	6	8	4								63
21	Janajagriti Basic School	7													7
22	Janajyoti Basic School	16	8	13	10	13	9	10	8	10					97
23	Janashakti Basic (Primary) School	1	6	3	4										14
24	Janata Basic (Primary) School	11	6	7	6										30
25	Kalika Bal Bikas Kendra	8													8
26	Kalika Basic (Primary) School	13	6	5	2										26
27	Kalika Basic School	16	12	12	10	9	17	11	17	13					117
28	Khadga Basic (Primary) School	9	5												14
29	Kumari Basic School	29	12	17	15	13	19	17	11	13					146
30	Manakamana Basic (Primary) School	21	7	7	8	12	12								67
31	Namuna Basic (Primary) School	6													6

32	Nepal Rastriya Primary Scholol	12													12
33	Palukha Secondary School	35	45	23	25	30	19	21	18	21	38	42	12	19	348
34	Ram Rajya Secondary School	37	15	23	31	38	45	42	52	59	55	72	38	61	568
35	Ratachaur Basic (Primary) School	11	5	5											21
36	Ratachaur Basic School	5	6												11
37	Sahid Basic (Primary) School	14													14
38	Saraswati Basic (Lower Sec.) School	20	11	15	18	15	24	32	31	17					183
39	Saraswati Basic (Primary) School	14	7	13	9	10	11								64
40	Shivaji Basic (Primary) School	10	12	10	9										41
41	Siddha Basic (Primary) School	10	9	13	10	12	14								68
42	Sunabhadra Basic (Primary) School	24	9	7	7										47
43	Suntaladevi Basic School	33	13	15	12	17	20	19	14	15					158
44	Suryodaya Basic (Primary) School	9	4	4	6										23
45	Thaddhunga Secondary School	43	20	15	19	27	27	31	24	30	23	26			285
46	Thulakhola Khajure Bal Bikas Kendra	12	1												13
	Total	766	382	337	353	365	385	338	326	344	258	268	96	145	4363

१.५.३ गाउँपालिका अन्तर्गत विद्यालयहरूमा पछिल्लो ३ वर्षको विद्यार्थी संख्या

Grade	Gender	Year			Base Year
	G/B	**2078**	**2079**	**2080**	**2081**
ECD/PPC	Girls	437	363	343	332
	Boys	531	492	427	434
	Total	968	855	770	766
1	Girls	351	311	255	180
	Boys	347	280	264	202
	Total	698	591	519	382

2	Girls	235	259	217	164
	Boys	284	265	192	173
	Total	519	524	409	337
3	Girls	247	214	223	184
	Boys	266	247	233	169
	Total	513	461	456	353
4	Girls	239	232	198	174
	Boys	247	240	226	191
	Total	486	472	424	365
5	Girls	260	213	189	194
	Boys	232	223	204	191
	Total	492	436	393	385
6	Girls	247	228	178	163
	Boys	224	202	193	175
	Total	471	430	371	338
7	Girls	207	225	204	156
	Boys	180	214	174	170
	Total	387	439	378	326
8	Girls	241	208	184	188
	Boys	222	191	158	156
	Total	463	399	342	344
9	Girls	188	207	163	146
	Boys	145	179	146	112
	Total	333	386	309	258
10	Girls	165	176	185	149
	Boys	129	127	143	119
	Total	294	303	328	268
11	Girls	135	102	88	49
	Boys	70	92	62	47
	Total	205	194	150	96
12	Girls	68	117	85	87
	Boys	25	57	67	58
	Total	93	174	152	145
Total	**Girls**	3020	2855	2512	2166
	Boys	2902	2809	2489	2197
	G. Total	5922	5664	5001	4363

१.५.६ अन्य गाउँपालिकावाट इस्मा गाउँपालिकामा अध्ययनका लागि आएका विद्यार्थी विवरण

कक्षा	बालबिकास	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
संख्या	१		२	५	१	३		२	१	२		२		१८

माथिको तालिका अध्यन गर्दा शैक्षिक सत्र २०८१ मा बालबिकासदेखि कक्षा १२ सम्म १८ जना विद्यार्थीहरु अध्ययनका लागि अन्य गाउँ।नगरपालिकाबाट यस गाउँपालिकामा आएको देखिन्छ ।

१.५.७ इस्मा गाउँपालिकावाट अन्य गाउँपालिकामा गएका विद्यार्थी विवरण

कक्षा	बालबिकास	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
संख्या		१		२	१	२	२		२	६		५१		६७

माथिको तालिका अध्यन गर्दा शैक्षिक सत्र २०८१ मा कक्षा १—१२ सम्म ६७ जना विद्यार्थीहरु अध्ययनका लागि अन्य गाउँ।नगरपालिकामा गएको देखिन्छ ।

१.५.७ विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

यस पालिका अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था निम्नानुसार रहेको देखिन्छ :

सि.नं.	विद्यालय	भवन	कक्षा कोठा	खेल मैदान	शौचालय	धारा सङ्ख्या	स्टाफ कक्ष	भान्साकोठा	बगैचा
1	Aanandapur Secondary School	४	२३	१	३	५	१		
2	Amarpur Omprasad Gautam Secondary School	6	25	1	3	2	1	1	
3	Bedadi Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
4	Bhagawati Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
5	Bidyadevi Basic (Primary) School	1	5	1	1	1	1		
6	Boolma Basic (Primary) School	1	8	1	1	1	1	1	1
7	Chandra Basic School	2	10	1	1	1	1		
8	Chaptari Bal Bikash Kendra	1	2	1	1	1			
9	Darlamchaur Basic (Primary) School	3	8	1	2	1	1		
10	Deep Jyoti English Boarding School	1	8	1	1	1	1		
11	Deurali Basic (Primary) School	1	3	1	1	1	1		
12	Deurali Basic School	3	11	1	1	1	1		1
13	Devisthan Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
14	Devisthan Basic school	3	9	1	1	1	1		
15	Devisthan Secondary School	5	21	1	3	5	1		
16	Gahatera Basic (Primary) Schooll	1	7	1	1	1	1		

17	Govinda Ratna Kunwar Lokatrantrik Basic (Primary) School	3	12	1	1	1	1		
18	Himalaya Secondary School	4	25	3	5	3	2	1	
19	Jalpa Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
20	Jana Jyoti Basic School, Isma R.M.-1, Ujung	2	9	1	1	1	1		
21	Janajagriti Basic School	1	2	1	1	1			
22	Janajyoti Basic School	3	12	1	1	1	1		
23	Janashakti Basic (Primary) School	1	3	1	1				
24	Janata Basic (Primary) School	2	5	1	1	1	1		
25	Kalika Bal Bikas Kendra	1	2	1	1				
26	Kalika Basic (Primary) School	1	4	1	1	1	1		
27	Kalika Basic School	3	9	1	1	1	1		
28	Khadga Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
29	Kumari Basic School	4	14	1	1	1	1		
30	Manakamana Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
31	Namuna Basic (Primary) School	2	10	1	1	1	1		
32	Nepal Rastriya Primary Scholol	3	10	1	1	1	1		
33	Palukha Secondary School	6	22	1	2	8	1	1	
34	Ram Rajya Secondary School	5	31	1	3	2	1	1	1
35	Ratachaur Basic (Primary) School	2	5	1	1	1			
36	Ratachaur Basic School	2	7	1	1	1	1		
37	Sahid Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
38	Saraswati Basic (Lower Sec.) School	3	12	1	1	1	1		1
39	Saraswati Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
40	Shivaji Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
41	Siddha Basic (Primary) School	4	8	1	1	1	1		
42	Sunabhadra Basic (Primary) School	2	6	1	1	2	1		
43	Suntaladevi Basic School	5	15	1	1	1	1		

44	Suryodaya Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
45	Thaddhunga Secondary School	6	20	1	3	3	1	1	
46	Thulakhola Khajure Bal Bikas Kendra	1	2	1	1	1			

१.५.८ विद्यालयमा कम्प्युटर / विज्ञान प्रयोगशाला र पुस्तकालयको अवस्था

सि.नं.	विद्यालय	क.प्रयोगशाला	वि.प्रयोगशाला	पुस्तकालय	कम्प्युटर	प्रिन्टर
1	Aanandapur Secondary School	१	१	१	१२	२
2	Amarpur Omprasad Gautam Secondary School	१	१	१	२५	१
3	Bedadi Basic (Primary) School					
4	Bhagawati Basic (Primary) School					
5	Bidyadevi Basic (Primary) School					
6	Boolma Basic (Primary) School				१	१
7	Chandra Basic School				१	१
8	Chaptari Bal Bikash Kendra					
9	Darlamchaur Basic (Primary) School					
10	Deep Jyoti English Boarding School					
11	Deurali Basic (Primary) School					
12	Deurali Basic School				१	१
13	Devisthan Basic (Primary) School				१	१
14	Devisthan Basic school				१	१
15	Devisthan Secondary School	१	१	१	११	२
16	Gahatera Basic (Primary) Schooll					
17	Govinda Ratna Kunwar Lokatrantrik Basic (Primary) School				१	१
18	Himalaya Secondary School	१	१	१	१३	४
19	Jalpa Basic (Primary) School				१	१
20	Jana Jyoti Basic School, Isma R.M.-1, Ujung				१	१
21	Janajagriti Basic School					

22	Janajyoti Basic School				१	१
23	Janashakti Basic (Primary) School					
24	Janata Basic (Primary) School				१	१
25	Kalika Bal Bikas Kendra					
26	Kalika Basic (Primary) School					
27	Kalika Basic School				१	१
28	Khadga Basic (Primary) School					
29	Kumari Basic School				१	१
30	Manakamana Basic (Primary) School				१	१
31	Namuna Basic (Primary) School				१	१
32	Nepal Rastriya Primary Scholol					
33	Palukha Secondary School	१	१	१	१८	३
34	Ram Rajya Secondary School	१	१	१	४०	८
35	Ratachaur Basic (Primary) School					
36	Ratachaur Basic School					
37	Sahid Basic (Primary) School					
38	Saraswati Basic (Lower Sec.) School				१	१
39	Saraswati Basic (Primary) School				१	१
40	Shivaji Basic (Primary) School				१	१
41	Siddha Basic (Primary) School				१	१
42	Sunabhadra Basic (Primary) School				१	१
43	Suntaladevi Basic School				१	१
44	Suryodaya Basic (Primary) School				१	१
45	Thaddhunga Secondary School	१	१	१	१६	३
46	Thulakhola Khajure Bal Bikas Kendra					

१.५.८ शैक्षिक तालिम तथा क्षमता विकासको अवस्था

सि.नं.	तालिमको विवरण	आ.व.२०७९/८० संख्या	२०८०/०८१संख्या	आ.व.२०८१/८२ संख्या
१	बाल विकास सहजकर्ताको क्षमता विकास तालिम	३०	३५	
२	प्राथमिक तहका शिक्षकहरूको लागि विषयगत तालिम	५०	५५	
३	निम्नमाध्यमिक शिक्षकहरूको क्षमता विकास तालिम	१०	१५	

४	माध्यमिक तहका शिक्षकहरूको विषयगत क्षमता विकास तालिम			
५	शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सूचना तथा प्रविधि तालिम			१२०
६	एकिकृत विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी कस्टमाइज्ड तालिम	३०	४०	५०
७	विद्यालयका शिक्षकहरूको लागि योग प्रशिक्षण तालिम	२०	३०	४०
८	विद्यालयका शिक्षकहरूको लागि शैक्षिक सामग्री निर्माण कार्यशाला (लघु तालिम)			
९	प्राथमिक विद्यालयका शिक्षकहरूको लागि आधारभूत गणितीय तथा भाषिक तालिम	१०	२०	३०
१०	आधारभुत तह (६-८) मा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरूको लागि विज्ञान तथा गणितको विषयगत तालिम			

१.५.१० कक्षा गत विद्यार्थी विवरण

विवरण	बालविकास	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
सबै विद्यालय	766	382	337	353	365	385	338	326	344	258	268	96	145
सामुदायिक विद्यालय	745	365	327	347	358	379	338	326	344	258	268	96	145

१.५.११ तहगत विद्यार्थी विवरण

Class	ECD	1-5	6-8	1-8	9-10	11-12	9-12
Girls	332	896	507	1403	295	136	431
Boys	434	926	501	1427	231	105	336
Total	766	1822	1008	2830	526	241	767

१.५.१२ दलित विद्यार्थी विवरण

Class	ECD	1-5	6-8	1-8	9-10	11-12	9-12
Girls	79	241	128	369	65	37	102
Boys	112	234	150	384	53	7	60
Total	191	475	278	753	118	44	162

१.५.१३ जनजाती विद्यार्थी विवरण

Class	ECD	1-5	6-8	1-8	9-10	11-12	9-12
Girls	109	266	141	407	66	21	87
Boys	124	313	131	444	50	21	71
Total	233	579	272	851	116	42	158

१.५.१४ अपाङ्गता भएका विद्यार्थी विवरण

Disability Types	Hard of Hearing	Intellectual disability	Low Vision	Mental and sychological	Multiple Disability	Physical Disability	Totally Blind	Visually Impaired	Vocal and Speech Related	Total
Number	16	22	50	12	8	60	4	6	10	188

आ.व. २०८१/०८२ मा गाउँपालिकाका विभिन्न विद्यालयमा अध्ययन गर्ने १८८ जना अपाङ्गता विद्यार्थीहरु मध्ये क वर्गमा ४, ख वर्गमा १३, ग वर्गमा ३, र घ वर्गमा १६८ जना विद्यार्थीहरु रहेछन् :

अपाङ्गता वर्ग	क	ख	ग	घ	जम्मा
विद्यार्थी संख्या	४	१३	३	१६८	१८८

१.६ शिक्षा विकासमा संस्थागत बिद्यालयको भूमिका

इस्मा गाउँपालिकाको शैक्षिक विकासमा निजी विद्यालयले पनि भूमिका खेलेको देखिन्छ । पालिकाको वडा नं. ५ स्थित दिपज्योति इङ्लिश बोर्डिङ्ग स्कुलले हाल ६७ जना विद्यार्थीहरुलाई अध्यापन गर्दै आएको छ ।

१.७ प्राबिधिक धारका बिद्यार्थीको सङ्ख्या र प्रवृत्ति

इस्मा गाउँपालिकाको वडा नं. १ हस्तिचौरमा रहेको पालिकाको एक मात्र प्राविधिक विद्यालय श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालयमा माध्यमिक तह (९—१२) मा प्राविधिक धार तर्फ वाली विज्ञानका कक्षाहरू सञ्चालनमा रहेका छन। उक्त विद्यालयमा कक्षा ९ देखि १२ सम्म बाली विज्ञान अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको विवरण देहायबमोजिम रहेको छ:

कक्षा	९	१०	११	१२	कैफियत
विद्यार्थी संख्या	१०	१२	१	४	

१.८ अनौपचारिक सिकाइ केन्द्र

गाउँपालिकामा अनौपचारिक शिक्षाको विकास तथा आजीवन सिकाइ र पठन संस्कारको विकास गर्न गाउँपालिकामा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना गरिएको तर हाल कुनै पनि सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालनमा छैनन् ।

१.९ तहगत शिक्षक विवरण

तह	बालबिकास	आधारभूत (१-५)	आधारभूत (६-८)	माध्यमिक (९-१०)	माध्यमिक (११-१२)
स्वीकृत दरबन्दी । राहत कार्यरत शिक्षक संख्या	५०	१३३	३१	३२	६
महिला शिक्षक संख्या	४९	७३	५	१	
महिला शिक्षक प्रतिशत	९८	५४.८९	१६.२	३.२	
शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	१:१५.३२	१:१३.६९	१:३२.५१	१:१६.४३	१४०.१६

१.१० शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका सबल पक्षहरू

१. नेपालको संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षालाई एकल अधिकारको सूचिमा राखेको ।
२. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिकालाई माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न २३ ओटा अधिकार तथा कर्तव्यहरूको व्यवस्था गरेको ।
३. गाउँपालिकाद्वारा शैक्षिक वर्ष २०८१ लाई गाउँशिक्षा योजनाको आधार वर्ष लिई पञ्चवर्षीय योजना निर्माण गरिएको ।
४. विद्यालय समायोजन तथा शिक्षक र कर्मचारीहरूको दरबन्दी मिलान गरी शिक्षक।कर्मचारी व्यवस्थापन गिरएको । ।

५. उत्कृष्ट शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा विद्यालय घोषणा गरी शिक्षा क्षेत्रमा विशेष योगदान गर्ने कर्मठ शिक्षक तथा उत्कृष्ट शिक्षालय खडा गर्न अभिभावक, शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई दिशानिर्देश गर्ने गरिएको ।

६. विद्यालयका वास्तविक समस्याहरूमा गाउँपालिकाको स्रोतलाई प्रयोग गर्ने नीति लिएको ।

७. गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली अनुसार अस्थायी।करार शिक्षक छनौट गर्ने गरिएको ।

८. शिक्षा क्षेत्रमा शुसासन कायम गर्न सबै शैक्षिक गतिविधिहरूलाई पारदर्शी गर्ने प्रयास गरिएको ।

९. कक्षा ५ लाई पनि कक्षा ८ को आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा जस्तै स्तरीकृत गरी कक्षा ५मै गुणस्तर मापन गर्ने कार्यको थालनी गरिएको ।

१०. गाउँपालिकाले सबै विद्यालयहरूमा पाठ्यक्रमअनुसारका शैक्षिक

क्रियाकलापहरूलाई कक्षाकोठामा व्यवस्थित ढंगले सञ्चालन गर्ने गरी व्यवस्थापनका कार्यमा विद्यालय प्रशासनसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्ने गरिएको ।

११. गाउँपालिकाभर शैक्षिक पात्रोको माध्यमबाट शैक्षिक गतिविधिहरूमा

एकरूपताको थालनी गरिएको ।

१२. गाउँपालिकाभर स्थानीय पाठ्यक्रम **"इस्मा परिदर्शन"** लागु गरिएको ।

१३. अति विपन्न तर राज्यको नजरबाट टाढा रहेका विपन्न, अनाथ, अशक्त, द्वद्वपिडित बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्तीको व्यवस्थापन गरिएको ।

१४. विद्यालयका अति विपन्न बालबालिकाहरूलाई अध्यक्षसँग विद्यार्थी कार्यक्रममार्फत प्रोत्साहन गरिएको ।

१५. अभिभावक सचेतना कार्यक्रमहरूको थालनी गरिएको ।

१६. निरक्षर व्यक्तिहरूको पहिचान तथा साक्षरता अभियानको थालनी

गरिएको ।

१७. विद्यार्थीहरूको प्रारम्भिक अपाङ्गता पहिचान कार्यक्रमको गरिएको ।

१.११ शिक्षा क्षेत्रका दुर्वल पक्षहरू

१. जनसंख्याको ऋणात्मक वृद्धिदर, मानिसहरूको सहर तथा तराइतिरको बसाइसराइको बढ्दो दर, शहर केन्द्रित विद्यालयहरूप्रति विद्यार्थीहरूको मोह आदिका कारण विद्यालयहरू क्रमशः समायोजन गर्नु परेको ।

२. शिक्षकहरूको वृत्ती विकासलाई कार्यसम्पादनसँग जोड्न नसकिएको,

३. विद्यालयकेन्द्रित अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा मेन्टरिङ्गलाई सघन रूपमा विद्यालयमा पुर्याउन नसकिएको,

४. विद्यालयहरूलाई बालकेन्द्रित र अपाङ्गमैत्री बनाउने कार्यको थालनी अझै गर्न नसकिएको,

५. जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन गर्न नसकिएको,

६. वडाका विद्यालयहरूलाई समायोजन गरी बहुआयामिक तथा गुणस्तर उन्मुख विद्यालयको विकास गर्न अझै नसकिएको,

७. विद्यालयका पठनपाठनलाई आधुनिकीकरण गर्न नसकिएको,

८. शिक्षणसिकाइलाई व्यवहारमुखी, प्रयोगात्मक, परियोजनात्मकता तर्फ उन्मुख गर्न नसकिएको,

९. शिक्षकहरूको क्षमताविकास गरी उनीहरूको कार्यसम्पादनको निगरानी गर्न नसकिएको,

१०. सिर्जनशिलतालाई प्रोत्साहित गर्ने वास्तविक आवश्यकता मुखी शिक्षालाई विद्यालयहरूमा सुनिश्चित गर्न नसकिएको,

११. बालविकास केन्द्रहरूमा क्षमतावान दक्ष शिक्षकहरूको व्यवस्था गर्न नसकिएको,

१२. विद्यालयका शिक्षक, विद्यार्थी, विद्यालय प्रशासन लगायतका विद्यालय शिक्षाका सम्बन्धित पक्षहरूलाई गाउँपालिकाको दीर्घकालिन भिजनमा एकाकार गराउन नसकिएको ।

१३. विद्यालयहरूमा राजनैतिक प्रभाव देखिएको ।

१.१२ शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका चुनौतीहरू

यस गाउँपालिकामा शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका चुनौतीहरू देहाय बमोजिम रहेका छनः

१. गुणस्तरीय प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा प्रदान गर्न जनशक्ति व्यवस्थापन तथा न्यूनत्तम भौतिक सुविधा उपलब्ध गराउने, गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको मापदण्ड पुरा गर्ने,

२. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाबाट कक्षा १ मा पुगेका बालबालिकाहरूको प्रवेश व्यवहार कक्षा १ को लागि प्रयास नहुनु,

३. विद्यार्थी संख्याको उल्लेख्य कमी हुँदै गर्दा विद्यालयको पूनर्वितरण, समायोजन तथा तहगत कक्षा मिलान गर्नुपर्ने आवश्यकता र बालबालिकाहरूको शिक्षामा सहज पहुँच तथा सहभागिताको सुनिश्चितता बिचको तालमेल

४. सबै विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरणमा सुधार ल्याई विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने;

५. विद्यालयमा तहगत, विषयगत शिक्षक तथा कर्मचारी परिपुर्ति तथा दरबन्दी मिलान

६. आधारभूत तहको शिक्षालाई अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक तहको शिक्षालाई निःशुल्क गरी गुणस्तरीय सिकाइ सुनिश्चित गर्न आवश्यक स्रोत व्यवस्था

७. विद्यालय शिक्षाको पहुँच, सहभागिता र उपलब्धिमा पालिकागत, जिल्लागत र प्रदेशगत भिन्नता रहनु;

८. पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधी तथा सहजीकरणका तरिकाहरू अवलम्बन गराउने तथा तोकिएको मूल्याङ्कन प्रणालीलाई अवलम्बन गर्न शिक्षकहरूको क्षमता विकास

९. व्यवहारकुशल सिपहरूलाई विद्यालय शिक्षाको प्रारम्भिक कक्षादेखि माध्यमिक तहसम्म नै एकीकृत गर्ने र सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग आबद्ध गर्न पाठ्यक्रम तथा सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार गरी विद्यालय शिक्षाको सान्दर्भिकता बढाउने;

१०. पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सान्दर्भिक बनाउने, शिक्षक विकास तथा तयारीलाई प्रभावकारी बनाउने, शिक्षक सहायता प्रणालीको व्यवस्था र शिक्षण सिकाइ तथा मूल्याङ्कन पद्धतिमा सुधार गरी विद्यालय शिक्षाको सान्दर्भिकता, गुणस्तर र शिक्षा पद्धतिको कार्यकुशलता वृद्धि;

११. माध्यमिक तहमा व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि उपयुक्त संरचना तथा कार्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन;

१२. सूचना तथा सञ्चार लगायतका प्रविधिमा शिक्षक तथा विद्यार्थीको पहुँच विस्तार र सिकाइमा प्रभावकारी ढङ्गले प्रयोग;

१३. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने;

१४. बालबालिकाको पोषणको अवस्था तथा स्वास्थ्यमासुधार गर्न दिवा खाजालगायत सरसफाइ तथा स्वच्छता, आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण सेवा तथा शिक्षा विद्यालयमार्फत् प्रदान;

१५. छात्रवृत्ति तथा अन्य सहायता प्रणालीलाई गरिब, सुविधाविहिन, कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा भर्ना हुन, निरन्तरता दिन र सिकाइमा सहभागी भई उपलब्धि सुधारमा सहयोग हुने गरी व्यवस्थापन गर्ने;

१६. विद्यालयलाई भय, विभेद र दुर्व्यवहारमुक्त बनाई विविधताअनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउने;

१७. साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसरमा वृद्धि गर्ने र विद्यालयमा नियमित उपस्थित भई शिक्षा निरन्तर गर्न नसक्ने तथा बढी उमेर भएका व्यक्तिका लागि वैकल्पिक सिकाइको प्रबन्ध गर्ने;

१८. संघीय संरचनाबमोजिम सरकारका सबै तह र निकायमा शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई थप सुदृढ बनाउदै नतिजामुखी व्यवस्थापन तथा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबिच समन्वयात्मक कार्यढाँचा र उत्तरदायित्व प्रणालीलाई प्रभावकारी र सुदृढ गर्ने;

१९. सार्वजनिक विद्यालयको सिकाइप्रति अभिभावकको आकर्षण तथा विश्वास कायम गर्ने ।

१.१३ शिक्षा क्षेत्रमा देखिएका अवसरहरू

यस गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रलाई सुधार तथा सबलीकरण गर्न थुप्रै अवसरहरू देखिएका छन। ति अवसरहरू निम्नानुसार रहेका छन।

१. सामुदायिक विद्यालयहरूको सबलीकरणमा स्थानीय सरकार तथा सबै सरोकारवालाहरू सचेत हुन थालेको अवस्था निर्माण,

२. विद्यालयहरूबिच स्वस्थ प्रतिस्पर्धा सिर्जना गरिंदा र काम अनुसार सम्मान हुन्छ भन्ने परिस्थिति निर्माण हुँदा सबै विद्यालयहरूमा शैक्षिक गति कायम भएको,

३. विद्यालयका भवन, खेल मैदान जस्ता पूर्वाधारहरू सबै विद्यालयमा पुरा हुने अवस्था सिर्जना भएको कारण लगानी अव साना तिना पूर्वाधार निर्माण जस्तै वास सहितको शौचालय, बुक कर्नर, लाइब्रेरी, घेराबार, फुलबारी निर्माण, कक्षा कोठामा सूचना तथा सञ्चार सुविधा पुर्याउने क्षेत्रमा राज्यको लगानी केन्द्रित गर्न सकिने परिस्थितिको निर्माण,

४. गाउँपालिकामा यु. डब्ल्यु. एस, लगायतका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरूलाई इस्मा गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा भरपर्दा साझेदारको रूपमा विकास गरिएको ।
५. विगत केही दशकदेखि विद्यालय शिक्षाको पहुँच, गुणस्तर र समता विकासका लागि सञ्चालन भएका कार्यक्रमहरूले विकास गरेका संरचना तथा क्षमता पूर्वधारका रूपमा रहन सक्ने;
६. आधारभूत तहमा निःशुल्क तथा अनिवार्य र माध्यमिक तहमा निःशुल्क शिक्षाका लागि संवैधानिक, कानुनी तथा नीतिगत आधार तयार भएको ;
७. दिगो विकास लक्ष प्राप्तिका लागि बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय सहकार्य तथा सहयोगको प्रतिबद्धता रहेको ;
८. शिक्षामा सरकारको लगानी वृद्धिका लागि राजनीतिक रूपमा सहमति देखिएको ;
९. लामो समयदेखि सरकार तथा विकास साझेदारहरूबिच सहयोग परिचालन र कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षा क्षेत्रको क्षेत्रगत सहयोगको ढाँचाको विकास तथा कार्यन्वयन भइरहेको ;
१०.संघीय संरचनामा विद्यालय शिक्षाको विकास र शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धका लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाई तीनै तहका सरकारको सहकार्य तथा समन्वयको स्वरूप प्रारम्भ भएको र तीनै तहबाट लगानी हुन सक्ने व्यवस्था रहेको ;
११.विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक केही संरचना तथा क्षमता विद्यमान रहेकोले यसमा सुधार तथा परिमार्जन मात्र गर्दा यस योजनाको कार्यन्वयनमा उपयोग गर्न सकिने ;
१२.राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ विकास भई कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको ;
१३.विद्यार्थी उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण तथा विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्ने पद्धति विकास भएकाले यसका नतिजाहरूले प्रमाणमा आधारित सुधारका लागि सहयोग हुन सक्ने;
१४.सार्वजनिक शिक्षाको विकास तथा गुणस्तर सुधारका लागि सहयोगी तथा सकारात्मक जनमत रहेको;
१५. यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक शिक्षाप्रतिको विश्वास तथा आकर्षण बढ्न सहयोग पुग्न सक्ने ।

ooo

परिच्छेद दुई

दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य/गन्तव्य

२.१ दीर्घकालीन सोच (Vision)

दक्ष, संस्कारयुक्त, सिर्जनशील, प्रतिस्पर्धी, प्रविधीमैत्री प्राविधिक सिपयुक्त जनशक्ती उत्पादन गरी " समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" नारालाई साकार पार्ने ।

२.२ ध्येय (Mission)

समयानुकुल गुणस्तरीय प्रविधियुक्त प्राविधिक शिक्षा प्रदान गरी नागरिकको शिक्षा सम्बन्धी हक सुनिश्चित गर्न इस्मा गाउँपालिकामा सुविधासम्पन्न, सक्षम सुशासनयुक्त उत्तरदायी र प्रतिस्पर्धी सामुदायिक विद्यालय स्थापना गर्ने ।

२.३ उद्देश्यहरू:

१) विद्यालय शिक्षाका सबै तह र कक्षामा गुणस्तरीय र सान्धर्विक शिक्षा प्रदान गर्नु,

२) शिक्षा तथा विद्यालय प्रशासनको पारदर्शिता, जबाफदेहिता र द्रुत सेवा प्रवाह कायम गर्नु

३) पारदर्शी, निष्पक्ष र सक्षमतामा आधारित जनशक्ति छनोट तथा व्यवस्थापन तथा जनशक्तिको क्षमता विकास र जवाफदेहिता कायम गर्नु,

४) महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका र समाजमा बञ्चितीकरणमा परेका बालबालिका लगायत सबै बालबालिकाहरूको शैक्षिक पहुँच तथा समावेशिताको सुनिश्चित गर्नु,

५) विद्यालयमा आधुनिक शैक्षिक प्रविधिको व्यवस्थापन तथा प्रयोग गर्नु

६) बालमैत्री भौतिक व्यवस्थापन गर्नु,

७) अनौपचारिक, खुला, आजीवन र जीवनोपयोगी शिक्षाको व्यवस्थापन गर्नु,

२.४ रणनीतिहरू

उद्देश्य नं १ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू:

१. प्रत्येक विद्यालयमा सबै प्रकारका बालबालिकाहरूलाई अनुकुल हुने गरी उपयुक्त सिकाइ वातावरण सिर्जना गर्ने,

२. पाठ्यक्रममा उल्लेखित उद्देश्यहरू पुरा गराउन, पाठ्यक्रमको मर्म पुरा गर्ने खालका, समसामयिक, अद्यावधिक, विषयसुहाँदा विद्यार्थी केन्द्रित विधि तथा मूल्याङ्कनका तौर तरिकाहरू प्रयोग गर्ने,

३. आइ सि टी को प्रयोगमा शिक्षकको क्षमता विकास गरी विद्यार्थीहरूलाई सूचना तथा

४. प्रविधिको ज्ञान तथा सिपमा निपूर्ण बनाउने,

५. मूल्याङ्कनलाई उद्देश्यमूलक, नियमित, विश्वसनीय तथा स्तरीकृत गर्ने

६. शिक्षकको क्षमता विकासको लागि आवधिक रूपमा विषयगत र सामान्य प्रकृतिका तालिमहरू सञ्चालन गर्ने

७. पाठयोजना तथा शिक्षण सामग्री सहितको शिक्षणलाई सुनिश्चित गर्ने।

८. सुधारात्मक सिकाईलाई हरेक कक्षामा अनिवार्य गर्ने ।

९. प्रयोगात्मक, परियोजनायुक्त, क्रियाकलापकेन्द्रित शिक्षण कार्य गर्ने गर्ने,

१०. उपयुक्त विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर कक्ष, पुस्तकालय लगायतका पूर्वाधारको विकास गर्ने,

११.विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षक, विद्यालयको पेशागत विकाससँग जोड्ने,
१२.स्थानीय पाठ्यक्रम वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्ने,
१३.स्थानीय पाठ्यक्रममा व्यवस्था गरिएका विषयवस्तुहरूमा प्रयोगात्मक रूपमा शिक्षण गर्न शिक्षकहरूलाई अभिमूखीकरण तथा क्षमता विकास तालिम प्रदान गर्ने,

उद्देश्य नं. २ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू:

(१) शिक्षा ऐनमा भएका व्यवस्था अनुरूप प्र. अ. छनोट कार्यविधि निर्माण गरी प्रधानाध्यापक

१. छनोटको आधार तोकिने छ । प्रधानाध्यापकको कार्यकाल ५ वर्षे गराइनेछ।
२. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतसँग प्र.अ.को कार्यसम्पादन सम्झौता करार गरी नतिजामा आधारित पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गरिने छ ।
३. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग विद्यालयमा शिक्षा सम्बन्धी नागरिक सुनुवाई गर्ने।
४. समयमा सामाजिक परीक्षण तथा अन्तिम लेखा परीक्षण गरी सो को जानकारी सरोकारवालाहरूलाई दिने,
५. सूचनापाटी, नागरिक बडापत्र, सूझावपेटीकाहरू प्रत्येक विद्यालयहरूमा गर्ने,
६. शिक्षण कार्य, परीक्षा, उ.पु.परीक्षण तथा नतिजा प्रकाशनमा पारदर्शिता कायम गर्ने,
७. शिक्षकहरूलाई नियमित, जवाफदेही र नतिजाउन्मुख हुन उत्प्रेणा दिने,
८. विद्युतीय हाजिरी र सि.सि. टि.भी. जडान गर्ने,
९. विद्यार्थी भर्ना, शिक्षक नियुक्ति तथा सरूवा जस्ता पक्षहरूलाई पारदर्शी र झञ्झटमुक्त बनाउने,
१०.विद्यालयबाट विद्यार्थीहरूलाई प्रदान गरिने सेवाहरूको सेवाप्रवाह छिटो र छरितो बनाउने।

उद्देश्य नं. ३ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू:

१. नयाँ भर्ना हुने प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्तामा कम्तीमा कक्षा १२ उत्तीर्ण गरेको विशेष छनोट प्रक्रियाको माध्यमबाट छनोट हुनेछ।
२. अस्थायी तथा करार शिक्षक छनोट स्थानीय शिक्षा ऐन नियमावली अनुसार समसामयिक परिमार्जन गरिनेछ।
३. शिक्षक बैंक स्थापना गरिनेछ।
४. शिक्षक तथा कर्मचारी भर्नालाई निष्पक्ष, पारदर्शी गरिनेछ। क्षमतावान मात्र छनौट हुने खालका छनौट प्रक्रियाको थालनी गर्न छनौटमा प्रयोगात्मक/क्रियाकलाप केन्द्रित कार्यहरू पनि छनौटमा अबलम्बन गरिनेछ।

५. नव प्रवेशी शिक्षक लगायत सबै शिक्षकहरूसँग विद्यालय प्रशासनले कार्य सम्पादन सम्झौता गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
६. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षिका र विद्यालय कर्मचारी छनोटका लागि विद्यमान पाठ्यक्रममा आवश्यक संशोधन गरिनेछ।
७. सबै विद्यालयमा विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
८. सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकासका तालिमहरू सञ्चालन गर्ने,
९. बाल शिक्षिकाहरूलाई क्रमशः कम्तीमा १५ दिने तालिमको सुनिश्चितता गरिनेछ।
१०.गाउँपालिकाभर एकै प्रकृतिका कार्यभार हुने गरी शिक्षक व्यवस्थापन गरिनेछ।
११.सही मानिस सही पदको अवधारणाअनुसार क्षमतावान शिक्षकहरूलाई उपयुक्त जिम्मेबारी दिनेगरी कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइनेछ।
१२. मागमा आधारित तालिम प्याकेजका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिने छ ।
१३. छोटो अवधिका कस्टमाइज्ड तालिमहरू आयोजना गरिने छ ।
१४. सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालनका लागि मेन्टरहरूको छनौट गरिने छ । सो को मापदण्ड बनाइने छ ।
१५. शिक्षक तथा कर्मचारीलाई प्रविधिसँग सम्बन्धित तालिम आयोजना गरिने छ ।
१६. सहपाठी मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
१७. निरन्तर सिकाइका अवसरहरू प्रदान गरिने छ ।
१८. सिकाइसञ्जालको व्यवस्था गरिने छ ।
१९. एक महिने प्रमाणीकरण तालिमका लागि शिक्षा तालिम केन्द्रसँग समन्वय गरी सञ्चालन गरिने छ ।

उद्देश्य नं. ४ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू

१. महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका र समाजमा बञ्चितीकरणमा परेका बालबालिका लगायत सबै बालबालिकाहरूको शैक्षिक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ।
२. गाउँपालिकाभित्र रहेका विद्यालयहरुमा अध्ययनरत छात्रा, दलित, जनजाति, अपाङ्ग तथा बिपन्न विद्यार्थीहरूलाई गाउँपालिकाले तोके बमोजिमको छात्रवृत्ती प्रदान गरिनेछ।
३. नेपाल सरकारबाट प्राप्त छात्रवृत्तीहरुलाई व्यवस्थित गरी वितरण गर्ने कार्य गरिनेछ।
४. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी उनीहरूको क्षमता अनुसारको विशेष विद्यालय वा स्रोत कक्षामा भर्ना गराउने अभियान चालिनेछ।
५. विद्यार्थीहरूको अध्ययन अध्यापन तथा विद्यालय शिक्षालाई सुदृढ गर्न अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

६. विद्यालयका सेवा क्षेत्रमा रहेका दानबीर तथा आर्थिक रूपमा सम्पन्न अभिभावकहरूलाई विद्यालयको गुणस्तर सुधारको अभियानमा जोड्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
७. विद्यालयका कक्षाकोठा, लाइब्रेरी तथा प्रयोगशालाहरू बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री बनाउने कार्यको प्रारम्भ गरिनेछ।
८. विद्यालयमा सरसफाइ तथा पिउनका लागि पर्याप्त पानीको व्यवस्था गरिनेछ।
९. विद्यालयको नक्साङ्कन गरी आवश्यक ठाउँमा विद्यालय स्थापना गरी डेड स्कुलका जनशक्तिलाई वैकल्पिक विद्यालय कार्यक्रममा जोडी सबैलाई अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको अभियानमा जोडिनेछ।

उद्देश्य नं. ५ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू

१. सबै विद्यालयहरूमा कम्प्युटर तथा प्रिन्टरको व्यवस्था गरिने छ ।
२. कक्षा कोठामा क्रमशः स्मार्ट बोर्ड, प्रोजेक्टरको व्यवस्था गरिनेछ।
३. विद्यालयमा इन्टरनेट सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको विकास गरिने छ ।
४. प्रत्येक विद्यालयमा सिकाइ सहजीकरण गर्न एक विद्यालय एक कम्प्युटरको कार्यक्रम क्रमश जोडिनेछ।
५. शिक्षकहरूलाई आधुनिक शिक्षण विधि तथा तौरतरिकाबाट अध्यापन गर्न क्षमता विकासका तालिममा जोडिनेछ।
६. शिक्षण सिकाइमा आवश्यक सबै प्रकारका शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।
७. क्रमशः प्राथमिक तहसम्म कम्प्युटर, पुस्तकालय लगायत अन्य आधुनिक प्रविधिहरूको विस्तार गरिनेछ।

उद्देश्य नं. ६ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरूः

१. नयाँ भवन निर्माण गर्दा भूकम्प प्रतिरोधी, बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ ।
२. उमेर समूहअनुसार उपयुक्त साइजका फर्निचरको व्यवस्था गरिने छ ।हावा ओहरदोहर गर्ने , राम्ररी प्रकाश छिर्ने शान्त कक्षा कोठाका व्यस्थापन गरिने छ ।
३. अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था गरिने छ ।
४. जीर्ण भएका भवनहरूको मर्मत तथा पुनर्संरचना गरिने छ ।
५. बालमैत्री खानेपानी धारा शौचालय र खेल मैदानको प्रबन्ध गरिने छ ।
६. सबै विद्यालयमा आवश्यक पर्ने खेलकुदका सामग्रीको व्यवस्था गरिने छ ।
७. सबै विद्यालयमा घेरबारको व्यवस्था गरिने छ ।
८. **एक विद्यार्थी एक बिरुवा,एक विद्यालय एक बगैंचा** कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

९. रेलिङ्ग नभएका सिंढी तथा बार्दालीहरूमा रेलिङ्ग निर्माण गरिनेछ।
१०. प्राकृतिक विपद् पहिरो, आगलागी आदि जोखिमयुक्त स्थानमा भएका विद्यालयहरूलाई स्थानान्तरण गरिनेछ।
११. बालबालिकाहरू खेल्ने मैदानलाई जोखिमरहित खेलमैदानमा रूपान्तरण गर्ने कार्य गरिनेछ।
१२. विद्यालयमा खेलकुदका पूर्वाधारहरू विकास गर्ने,
१३. नियमित अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमार्फत विद्यालयहरूमा रमाउँदै सिक्दै वातावरण सिर्जना गर्ने,
१४. योग तथा योगाभ्यासका पूर्वाधारहरू तयार गर्ने,
१५. गाउँपालिकामा खेल, सङ्गीत तथा योग शिक्षकहरूको व्यवस्थापन गर्ने,
१६. सबै बालबालिकाहरूलाई सडक शिक्षा दिने,
१७. बालबालिकाहरू हिड्ने मोटरबाटोमा पैदल क्षेत्र तोकी बालबालिकाहरूलाई सुरक्षित गर्ने,
१८. बालबालिकाहरू विद्यालय जाने बाटोमा खोला नाला भए प्राथमिकताका साथ झोलुङ्गे पुल बनाउने,

उद्देश्य नं. ७ सँग रणनीतिहरूः

१. खुला तथा वैकल्पिक विद्यालयको स्थापना गर्न आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ।
२. खुला तथा वैकल्पिक विद्यालय स्थापनाको जिम्मेबारी सक्षम मा.वि.लाई प्रदान गरिनेछ।
३. अनौपचारिक, वैकल्पिक, आजीवन सिकाइ प्रबर्द्धन गरिनेछ।
४. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूबाट आजीवन सिकाइ संस्कारको विकास गरिनेछ।
५. प्रत्येक वडाको निश्चित स्थानमा पुस्तकालय स्थापना र सञ्चालन गरिने छ ।
६. प्रत्येक व्यक्तिमा पठन संस्कृतिको विकास हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

२.६ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि

यस आवधिक गाउँ शिक्षा योजना (२०८१/८२-२०८५/०८६) सम्म देहायका उपलब्धीहरू हासिल भएका हुनेछन ।

१. सबै प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूमा २०८५/८६ सम्म ५८.८% बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेका हुनेछन् ।

२. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा खुद भर्ना दर ८७.६ % पुगेको हुनेछ। सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
३. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा सहजै देखिने भर्नादर ११४.३% बाट १०७.९ मा झरेको हुनेछ। लैङ्गिक समता सूचकमा मा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ।
४. बालविकास सहजकर्ताहरूले बालकेन्द्रित शिक्षण सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न स्तरीय तालिम हासिल गरेका हुनेछन। वि.सं. २०८५/८६ सम्म १००% बालविकास शिक्षकहरूलाई १५ वा सो भन्दा बढी दिनको तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ।
५. बालविकास केन्द्रहरूको पुनर्वितरण भई प्रत्येक बालविकास केन्द्रमा तोकिएका न्यूनत्तम विद्यार्थी संख्या कायम हुनेछन।
६. प्रति २० विद्यार्थी बराबर एक बाल शिक्षिकाको दरमा सहजकर्ताको संख्या मिलान गरिनेछ।
७. बालविकास शिक्षामा तोकिएको न्यूनत्तम मापदण्ड पुगेको विद्यालयको संख्या ३० पुगेको हुनेछ। कक्षा १ मा सहजै देखिने भर्नादर १३४%बाट घटेर ११६ कायम भएको हुनेछ ।
८. कक्षा १ को खुद भर्नादर ३३.६ बाट बढेर ४३.३ र कक्षा १ को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक ०.८८ कायम भएको हुनेछ।
९. कक्षा १ मा ९९.९०% बालबालिकाहरू प्रारम्भिक बालविकासको अनुभव सहित भर्ना हुनेछन्।
१०. आ.व. २०८५/०८६ मा आधारभुत तह कक्षा १-५ को सहजै देखिने भर्नादर १११.४ र खुद भर्नादर ८९.० कायम भएको हुनेछ।
११. आधारभुत तह (१-८)को सहजै देखिने भर्नादर १०२.० र खुद भर्नादर ८०.०% कायम भएको हुनेछ।
१२. ९-१० मा सहजै देखिने भर्नादर आ.व. २०८५/०८६सम्म ७५.९% र खुद भर्नादर ४८.८% पुगेको हुनेछ।
१३. ११-१२ मा सहजै देखिने भर्नादर ५४.०% र खुद भर्नादर ३३.६% पुगेको हुनेछ।
१४. कक्षा १ देखि १० सम्म पुग्ने दर ६२.५% पुगेको हुनेछ।
१५. कक्षा ९-१० मा महिला शिक्षक प्रतिशत १०% पुगेको हुनेछ र कक्षा ११ र १२ मा महिला शिक्षक नियुक्त गरिने छ ।
१६. कक्षा ९-१२ मा दलित विद्यार्थी प्रतिशत ३३% पुगेको हुनेछ।
१७. कक्षा १० मा न्यूनत्तम सक्षमता हासिल गर्ने विद्यार्थी प्रतिशत ६७.७% पुगेको हुनेछ।

१८. माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ मा विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थीहरूको दरमा ०% मा झार्नेछ।
१९. कक्षा १० सम्म पुग्ने सर्भाइबल दर ४३.३१% बाट ६२.५% भएको हुनेछ।
२०. कक्षा १० को अन्त्यसम्म टिक्ने दर ४४.९% बाट ५८.९% पुगेको हुनेछ।
२१. कक्षा १० पार गर्ने दर ४१.३% बाट ५०.२% पुगेको हुनेछ।
२२. सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसर प्राप्त हुने छन् ।
२३. समाजमा रहेका संघसंस्थाहरूले साक्षरता, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइमा स्थानीय तहसँग सहकार्य गरेका हुनेछन्।
२४. सिपसहितको साक्षरता र डिजिटल साक्षरताबाट नवसाक्षरहरूको स्तरोन्नती हुनेछ।
२५. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
२६. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
२७. निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन भई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।
२८. पाठ्यक्रममा निर्दिष्ट गरिएअनुसार विद्यार्थीहरूको आन्तरिक मूल्याङ्कन व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयन हुँदा विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीमा सुधार भएको हुनेछ।
२९. प्रत्येक विद्यालयमा विषयगत पाठ्यक्रमहरू उपलब्ध भएका हुनेछन्।
३०. सबै शिक्षकहरूले पाठ्यक्रम अनुसार शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप र मूल्याङ्कनका प्रक्रियाहरू अगालेका हुनेछन।
३१. विद्यालयका आन्तरिक मूल्याङ्कन व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुँदा विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहोर्याउने र छोड्ने दरा कमी भएको हुनेछ।
३२. सबै विद्यालयमा स्तरीकृत प्रश्नहरू निर्माण गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कन हुनेछ।
३३. जलबायु परिवर्तन तथा उत्थानशिलता सम्बन्धी सामग्रीहरू अध्यापन हुनेछन्।
३४. विद्यालयका शैक्षिक गतिविधिहरू पाठ्यक्रमको मर्मअनुसार सञ्चालित हुनेछन्।
३५. दरवन्दी मिलान सम्पन्न भई विषयगत र कक्षागत रुपमा शिक्षकको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
३६. शिक्षकहरुलाई निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरू प्राप्त भएको हुनेछ ।

०००

परिच्छेद ३

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको वडागत वितरण

इस्मा गाउँपालिकामा जम्मा ५० ओटा सरकारी अनुदानमा सञ्चालित बालविकास केन्द्रहरू रहेका छन। १ वटा बालविकास केन्द्र सस्थागत विद्यालयमा सन्चालनमा छ। ति बालविकास केन्द्रहरूको वडागत वितरण देहाय बमोजिम रहेको छः

वडा नं.	१	२	३	४	५	६	जम्मा
प्रा.बा.बि. केन्द्रको संख्या	८	९	५	११	८	९	५०

बालविकासका न्युनत्तम शर्तहरू तालिमप्राप्त शिक्षक, खेलमैदान, शौचालय, बुक कर्नर, खानेपानी हुन। यि सबै आधारभुत पुर्वाधारहरू व्यवस्थित गर्न सकिएको छैन।

३.१.२ उद्देश्य

१. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा सबै बालबालिकाहरूको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
२. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।
३. प्रारररम्भिक बालविकास केन्द्रहरूको सर्वपक्षीय सुधार सुनिश्चित गर्नु।

३.१.३ रणनीति

१. सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि निर्धारित मापदण्ड, नर्म्स र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने ।
२. विद्यालय नक्साङ्कन अनुसार बालविकास तथा शिक्षाको पुनर्वितरण
३. विभिन्न लोपोन्मुख तथा सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि विभिन्न नमूनाहरू विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

४. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा समुदाय वा अन्य इच्छुक संस्थाहरूसँग साझेदारी अभिवृद्धि गर्ने ।
५. नमुना बालविकास केन्द्रहरु स्थापना गर्ने ।
६. बालविकास सहजकर्तामा महिलालाई प्रथामिकता दिने ।
७. सहयोगी कार्यकर्ताहरुको क्षमता विकासका लागि विभिन्न तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
८. बालकक्षा व्यवस्थापन, कक्षा सजावट, प्रविधिमा आधारित शैक्षिक सामग्रीहरु बाल ,उद्यानको व्यवस्थापन गर्ने ।
९. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुपमा आधारित भै प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको लागि न्यूनतम सिकाइ कार्यघण्टा सुनिश्चित गर्ने ।
१०. कक्षा छोड्ने दर घटाउने र टिकाउदर बढाउने।

३.१.४ परिमाणात्मक लक्ष्य

१. सबै प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूमा २०८५/८६ सम्म ५८.८% बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेका हुनेछन् ।
२. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा खुद भर्ना दर ८७.६% पुगेको हुनेछ। सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
३. प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा सहजै देखिने भर्नादर ११४.३% बाट १०७.९% मा झरेको हुनेछ। लैङ्गिक समता सूचकमा मा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ।
४. बालविकास सहजकर्ताहरूले बालकेन्द्रित शिक्षण सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न स्तरीय तालिम हासिल गरेका हुनेछन। वि.सं. २०८५/८६ सम्म १००% बालविकास शिक्षकहरूलाई १५ वा सो भन्दा बढी दिनको तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ।
५. बालविकास केन्द्रहरूको पुनर्वितरण भई प्रत्येक बालविकास केन्द्रमा तोकिएका न्यूनत्तम विद्यार्थी संख्या कायम हुनेछन।

६. बालविकास केन्द्रमा अध्यापन गर्ने सहजकर्ताहरूको पोसाक प्रदान गरिनेछ। प्रति १८ विद्यार्थी बराबर एक बाल शिक्षिकाको दरमा सहजकर्ताको संख्या मिलान गरिनेछ।

७. तोकिएको न्यूनत्तम मापदण्ड पुगेको विद्यालयको संख्या २८ पुगेको हुनेछ।

लक्ष्य सूचक

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/ ८३	२०८३/ ८४	२०८४/ ८५	२०८५/ ८६
११	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा सहजै देखिने भर्ना दर	114.3	112.66	111.04	**109.4**	107.9
२२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्ना दर	76.6	79.23	81.91	84.7	८७.६
२ ३	तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेका प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा केन्द्र		6	15	26	**28**
३४	ECED केन्द्र/कक्षाहरूमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूमध्ये सिकाई सामग्रीको Set प्राप्त गर्ने सङ्ख्या	67	68	69	70	**72**
४५	ECED केन्द्र/कक्षाहरूमा अध्यापनरत शिक्षक/शिक्षिकाहरू मध्ये कम्तिमा १५ दिने तालिम प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या	**100**	100	100	100	**100**

३.१.५ लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रम र सोको अनुमानित लागत

विद्यार्थीहरूको भर्नादर बढाउने, दक्ष बालशिक्षकबाट गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने, बालविकास केन्द्रहरूको इनेब्लिङ कन्डिसन पूरा गर्न तालिकामा उल्लेख गरेबमोजिमका कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गरी सो को वार्षिक भौतिक तथा वित्तीय लक्ष्यको अनुमान गरिएको छ।

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
ECDमा न्यूनतम इनेबलिङ कन्डिसन पूरा गर्ने	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	पटक	0.5	1	1	1	1	1
वास सुविधा उपलब्ध गराउने	१२५०	१५००	१५००	१५००	१५००	जना	१५०	८	१०	१०	१०	१०
दिवा खाजा व्यवस्थापन	2536.92	2540.16	2540.16	2540.16	2540.16	जना	3.24	783	784	784	784	784
सिकाइ मापदण्ड लागु गर्ने	१५	१५	१५	१५	१५	ओटा	१५	१	१	१	१	१
कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन	150	150	150	150	150	ओटा	15	10	10	10	10	10
अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई प्रोत्साहन	28	28	28	28	28	जना	2	१4	14	14	14	14
नियमित स्वास्थ्य जाँच	12	12	12	12	12	जना	0.015	1	1	1	1	1
ECED शिक्षक तलब	6500	6500	6500	6500	6500	जना	50	50	50	50	50	50
शिक्षण सामग्री र सिकाइ कुना व्यवस्थापन	50	50	50	50	50	ओटा	1	५०	५०	५०	५०	५०
विपन्न बालबालिकाहरूलाई प्रोत्साहन	122	123	123	123	123	जना	०.५	245	245	245	245	245

आधारभूत शिक्षा

३.२.१ वर्तमान अवस्था

इमिस प्रतिबेदन २०८१ अनुसार कक्षा १-८ मा २१३९ विद्यार्थिहरु रहेका छन। सामुदायिक विद्यालयको कक्षा १-५ तहमा १५५३ विद्यार्थिहरु अध्ययन गर्छन् ।शिक्षक विद्यार्थि अनुपात कक्षा १-५ मा १३ र ६-८ मा ३८ रहेको देखिन्छ। यस अनुपातमा शिक्षा नियमावलि, २०५९ अनुसार शिक्षक विद्यार्थि अनुपात कुनै पनि तहमा मिलेको देखिदैन ।

प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा आएका बालबालिकाको भर्ना दर ६४% रहेको छ। आधारभूत शिक्षामा विभिन्न समूह र समुदायका बालबालिकाहरूको पहुँच राम्रो रहेको छ। तथ्याङ्कीय रूपमा आधारभूत तहका उमेर समूहका बालबालिकाहरूभन्दा धेरै बालबालिकाहरू विद्यालयमा रहेको देखिएको छैन। आधारभूत शिक्षामा कक्षा दोहोर्याउने दर ६.४% र कक्षा छोड्ने दर ८.४% रहेको छ। आधारभूत शिक्षाको विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि स्तर ८८.९% रहेको छ। कुनै पनि विद्यालयहरू अपाङ्गमैत्री छैनन। स्थानीय तहले प्रत्येक साल भर्ना अभियान सञ्चालन गर्छ। शै.व. २०८० मा अध्यक्षसँग विद्यार्थी कार्यक्रम मार्फत गरिब तथा अपाङ्गता भएका र दलितका बालबालिकाहरूलाई झोला, कापी तथा कलमहरू वितरण गरिएको थियो। विद्यालय सुधार योजना, प्र.अ.सँग कार्यसम्पादन सम्झौता, विद्यालयमा विभिन्न प्रकारका तहगत इन्चार्जको व्यवस्था संस्थागत सुदृढीकरणका लागि गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरू हुन। गाउँपालिकाभित्र सबै विद्यालयहरूमा कक्षा १ देखि कक्षा ८ सम्म स्थानीय पाठ्यक्रम लागु गरिएको छ। करार सेवामा शिक्षक छनोटका प्रक्रियाहरू पारदर्शी र निष्पक्ष बनाउन अस्थायी तथा करार शिक्षक छनोट समितिको व्यवस्था इस्मा गाउँपालिकाको शिक्षा नियमाबली (संशोधन सहित), २०७९ मा गरिएको छ। दिवा खाजालाई व्यवस्थित गरिएको छ। विद्यालयहरूले आफ्नै जनशक्ति प्रयोग गरेर विद्यार्थीहरूलाई ताजा तथा पोषिलो दिवा खाजा खुवाउने व्यस्था गरिएको छ। विद्यालयका शिक्षकहरूलाई शैक्षिक सामग्रीहरूको निर्माण तथा प्रयोगसम्बन्धी तालिम समेत प्रदान गरिएको छ।

३.२.२ प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

क) निशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षाको मर्मअनुसार कोही बालबालिकाहरू आधारभुत शिक्षाको अवसरबाट बन्चित हुन नपरोस भनी भर्ना अभियान र विद्यालयलाई सिकाउने अनि टिकाउने कार्यहरू तदारुकताका साथ सम्पन्न हुन सकेको छैन।

ख) विषयगत रूपमा शिक्षकको व्यस्थापन १२ ओटा विद्यालयमा हुन सकेको छैन।

ग) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात कक्षा १-५ मा १४ , ६-८ मा ३३ , ९-१० मा १६ र ११-१२ मा ४० रहेको छ।

घ) आधारभुत तह कक्षा ६-८ मा विषयगत शिक्षकहरूको अभाव देखिएको छ। गाउँपालिकामा सञ्चालित १४ ओटा कक्षा ६-८ सञ्चालित विद्यालयहरू मध्ये १२ ओटा विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको अभाव रहेको छ।

ङ) शिक्षकको कार्य सम्पादनको निश्पक्ष मूल्याङ्कन गरि प्रोत्साहन गरने कार्य को थालनि भयको भयता पनि यसलाई ब्यबस्थित गर्न सकियको छैन।

च) आधारभुत तहमा विज्ञान प्रयोगशाला, आइ सि टी ल्याव, पुस्तकालय जस्ता आवश्यक पुर्वाधार सिर्जना हुन सकेको छैन।

छ) सुविधाजनक फर्निचरको व्यवस्था पर्याप्त मात्रामा २७% ६-८ सञ्चालित विद्यालयमा हुन सकेको छैन।

ज) विद्यालयहरूमा खेलकुदका पुर्वाधारहरू निर्माण हुन सकेका छैनन। भलिबल कोर्ट बाहेक अन्य खेलको लागि १ विद्यालयमा बाहेक अन्य कुनै पनि विद्यालयमा कुनै पूर्वाधार सिर्जना भएको छैन।

झ) वास सहितको शौचालय र शुद्धिकरण भएको खानेपानी सवै विद्यालयहरूमा कमी छ।

ञ) कुनै विद्यालयहरूमा बुक कर्नर निर्माण हुन सकेका छैनन।

ट) कक्षा कोठामा आइ सि टी सहजीकरण भएका कक्षाकोठाका निर्माणका प्रकृयाहरू अगाडि बन्न सकेको छैन।

ठ) विद्यालयको सिकाइ उपलब्धीलाई शिक्षकको पेसागत विकाससँग जोड्न सकिएको छैन।

३.२.२ उद्देश्य

१. निःशुल्क तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षाको मर्मानुसार विद्यालय बाहिर रहेका निरक्षर तथा विद्यालय छोडेका बालबालिकाहरूलाई आधारभुत तहसम्म पार गराउने, ।

२. आधारभूत तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।

३. सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल हुने गरी शैक्षिक गुणस्तर निश्चित गर्नु ।

४. आधारभूत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी, भयरहित र सुरक्षित बनाउनु ।

५. विद्यालयमा वाससहितको शौचालय, शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था तथा खेल पूर्वाधारको विकास गर्ने,

६. विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीलाई शिक्षकहरूको पेसागत वृत्तीको अवसरसँग जोड्ने,

७. विद्यालयमा खेल पूर्वाधारको विकास गर्ने,
८. आधारभूत विद्यालयहरूमा विषयगत दरबन्दीको सुनिश्चित गर्ने,
९. दक्ष शिक्षकहरू विद्यालयमा भित्राउने,
१०. विद्यालयमा सम्भावित प्राकृतिक तत्रा मानवजन्य विपदहरूसँग सचेत हुने तथा तीनको आधारभुत आवश्यकता पुरा गर्ने

३.२.३ रणनीति

१. विद्यालय नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने ।
२. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
३. कक्षा ३ सम्म एकीकृत पाठ्यक्रमका आधारमा कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने ।
४. प्रारम्भिक कक्षाहरूमा पठन तथा गणितीय सीप प्रबर्द्धन गर्ने ।
५. सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकताप्राप्त न्यूनतम सक्षमता पुरा गराउने ।
६. विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने ।
७. न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने ।
८. विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने ।
९. आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१०. विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
११. विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने ।
१२. विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनकुल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेशअनुकुल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, तथा सामाजिक साँस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने ।
१३. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

१४. विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने ।

१५. व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने ।

१६. अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने ।

३.२.४ आधारभूत शिक्षामा गाउँपालिकाले राखेको आवधिक लक्ष्य सूचक

- कक्षा १ मा सहजै देखिने भर्नादर ८३.३%बाट समायोजित भएर ९० कायम भएको हुनेछ ।
- कक्षा १ को खुद भर्नादर ३३.६ बाट बढेर ४३.३ पुगेको हुनेछ। कक्षा १ को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक ०.८८ कायम भएको हुनेछ।
- कक्षा १ मा नयाँ भर्नामा ७०.४% बालबालिकाहरू प्रा.बा.वि.को अनुभव प्राप्त हुनेछन।
- आधारभुत तह कक्षा १-५ को खुद भर्नादर ८९ र सहजै देखिने भर्नादर १११.४ कायम भएको हुनेछ।
- आधारभुत तह (१-८)को सहजै देखिने भर्नादर १०२.० र खुद भर्नादर ८०% कायम भएको हुनेछ।

	Bench Mark	81/82-85/86 Aims			
आर्थिक बर्ष	**८१/८२**	**८२/८३**	**८३/८४**	**८४/८५**	**८५/८६**
कक्षा १ मा सहजै देखिने भर्ना दर	83.3	85.08	86.86	88.7	**90.5**
कक्षा १ मा खुद भर्ना दर	33.6	35.81	38.17	40.7	**43.3**
कक्षा १ को सहजै देखिने भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GIR)	0.84	0.84	0.84	0.84	**0.84**
कक्षा १ को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in NIR)	0.89	0.89	0.88	0.88	**0.88**
कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत	68.2	68.7	69.30	69.9	**70.4**
आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	104.6	103.5	102.48	101.5	**100.4**
आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (NER)	71.7	75.6	79.87	84.3	**89.0**
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	90.7	91.2	91.62	92.1	**92.5**
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा खुद भर्ना दर (NER)	56.6	59.9	63.44	67.1	**71.1**
आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	98.2	98.7	98.19	100.9	**102.0**
आधारभूत तह उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका	2	1.2	1.18	0.7	**0.4**

कक्षा ५ सम्मको सर्भाइबल रेट	56.1	60.0	64.23	68.7	**73.5**
कक्षा ८ सम्मको सर्भाइबल दर	51.2	55.4	59.94	64.9	**70.2**
कक्षा १-८ को दोहोर्याउने दर	6.4	5.1	4.1	3.2	**2.6**
कक्षा १-८ मा कक्षा छोड्ने दर	8.4	6.0	4.3	3.1	**2.2**
कक्षा उन्नती दर	85.2	88.9	91.6	93.7	**95.2**

३.२.५ उल्लेखित लक्ष्यहरू हासिल गर्न प्रस्तावित पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाहरू

आधारभूत तहका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू)								**Proposed Activities for Basic Level**				
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९			२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा १-५) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	66,993.6	73692	81061	89167	98083	69358.6	585	133	133	133	133	133

सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा ६-८) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	17771.47	19548.1	21502	23652	26017	14030.8	624	31	31	31	31	31
आधारभूत तह १-५ कालागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	-	-	-	-	-		585	0	0	0	0	0
आधारभूत तह ६-८ कालागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई	(2,293.1)	(4,012.9)	(3,744.0)	(4,368.0)	(4,992.0)		624	-4	-7	-6	-7	-8

बजेट अनुदान प्रदान गर्ने												
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र साहयक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित)	3,420.0	3762	4138	4551	5006		114	30	30	30	30	30
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-५) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि)	3,450.0	3,450.0	3,450.0	3,450.0	3,450.0		150	23	23	23	23	23

सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि)	2,800.0	2,800.0	2,800.0	2,800.0	2,800.0		200	14	14	14	14	14
आधारभूत तह (कक्षा १-८) का लागि प्र.अ.भत्ता	216.0	216.0	216.0	216.0	216.0		7.2	30	30	30	30	30
आधारभूत बिद्यालय (कक्षा १-८) का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, SMC का सदस्यहरूको	1,500.0	1,500.0	1,500.0	1,500.0	1,500.0		50	30	30	30	30	30

क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि)												
Early Grade Learning (EGL) program को न्युनतम package कार्यक्रम व्यवस्थापन र संचालनका लागि बिद्यालयहरुलाई बजेट अनुदान	207.0	207.0	207.0	207.0	207.0		3	69	69	69	69	69
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूसँगको समन्वयमा बिद्यालय स्वस्थ्य कार्यक्रम	37.0	37.0	37.0	37.0	37.0		1	37	37	37	37	37

सन्चालन अनुदान												
आधारभूत तह (कक्षा १-५) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिद र बितरण अनुदान	805.8	750.3	737.7	732.0	728.9		0.437	1844	1717	1688	1675	1668
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	994.6	890.0	903.7	860.6	837.2		0.978	1017	910	924	880	856
आधारभूत तह (कक्षा १-५) का बालबालिकाका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन र सन्चालन अनुदान	५५५१.३२०	6106.452	6717.097	7388.806	8127.686		3.24	1822	1822	1822	1822	1822
कक्षा ६-८ का छात्राहरूलाई Sanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	708.8	637.2	650.7	622.4	607.5		1.35	525	472	482	461	450
बिद्यालयहरुमा	4,200.0	4,200.0	4,200.0	4,200.0	4,200.0		700	6	6	6	6	6

ICT lab स्थापना र ICT learning materials व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान												
समता रणनिति कार्यन्वयन गरी सोका आधारमा लक्षित स्थानीय तहहरूमा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई बिद्यालय शिक्षामा ल्याई उनीहरूको शिक्षालाई निरन्तरता दिन पालिकाहरुलाई बजेट अनुदान	36.0	39.5	43.0	38.0	35.0		0.5	72	79	86	76	70
शुन्य दरबन्दी भएका बिद्यालयहरूलाई एकमुष्ठ बजेट अनुदान	१,०००.०	१,५००.०	२,०००.०	२,५००.०	3,000.0		1000	१	२	२	३	३

SMCs र PTAs को क्षमता अभिबृद्दी र अभिभावकहरूलाई सचेतना कार्यक्रम	८.०	८.०	८.०	८.०	8.0		0.5	१६	१६	१६	१६	१६
आधारभूत तहको अन्तिम परीक्षा (कक्षा ५ र ८) व्यवस्थापन र सन्चालन बापत स्थानीय तहलाई बजेट अनुदान	३५०.०००	३८५.०००	४२३.०००	४६५.०००	५११.०००		0.40	३८५, ३४४	३५०,३१०	३३०, ३१४	३००, २९६	२९०, ३०६
आधारभूत तहको जम्मा बजेट (लाखमा)	१०६.८१	१०४.६५	११७.४५	११७.१७	११६.८४							

३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ वर्तमान अवस्था

इस्मा गाउँपालिकामा हाल ७ वटा विद्यालयहरूमा माध्यमिक तहको शिक्षा प्रदान गरिन्छ। त्यसमध्ये ५ वटा विद्यालयमा कक्षा १२ सम्म अध्यापन हुन्छ भने २ वटा विद्यालयमा कक्षा १० सम्मको मात्र अध्यापन हुन्छ। शै.व. २०८१ मा कक्षा ९-१२ मा ७६७ विद्यार्थीहरू अध्ययनरत छन। शै.श. २०८० को कक्षा १०को एस इ इ परीक्षामा पुरक परीक्षा सहित ७७.२% विद्यार्थीहरूले तह पुरा गरेका थिए। त्यसैगरी कक्षा १२ को अन्तिम परीक्षाको नतिजामा ९०.४ % विद्यार्थीहरू उत्तीर्ण भएका थिए।

सञ्चालित ७ ओटा विद्यालयमध्ये ५ ओटा विद्यालयमा विषयगत दरबन्दीहरू पूरा भएका छैनन। केवल २ ओटा विद्यालयमा मात्र विषयगत दरबन्दीहरू पुरा भएका छन। २ ओटा विद्यालयमा कुनै किसिमको स्वीकृत तथा राहत दरबन्दीहरू छैनन। ५ ओटा कक्षा १२ सञ्चालित विद्यालयमध्ये ३ ओटा विद्यालयमा प्रति विद्यालय २ ओटाको दरले स्वीकृत दरबन्दी रहेको, २ ओटामा ३ ओटा दरबन्दी बराबरको अनुदान प्राप्त भएको छ। दरबन्दी नभएको विद्यालयहरूमा गाउँपालिकाले अनुदान प्रदान गरेको छ। विद्यालयमा सिकाइ वातावरण सिर्जना गर्न माथिल्लो योग्यता भएको तल्लो तहमा नियुक्त शिक्षकहरूलाई परिचालन गर्ने गरेको छ। विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री, प्रयोगशाला, पुस्तकालय तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा गाउँपालिकाबाट हरेक आ.व.मा शैक्षिक तथा भौतिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गरेको छ।

प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

क) ५ ओटा विद्यालयमा विषयगत दरबन्दी उपलब्ध गर्न सकिएको छैन।

ख) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात कक्षा ९-१२ मा २४ र कक्षा ९-१० मा २४ रहेको छ। सामान्य रूपमा नियाल्दा स्वभाविक लागेपनि विद्यार्थी कमी भएको कारण यस्तो देखिएको हो।

ग) गणित र विज्ञान विषयका शिक्षकहरूको अभाव देखिएको छ।

घ) विज्ञान प्रयोगशाला, आइ सि टी ल्याव, पुस्तकालय जस्ता आवश्यक पुर्वाधार सुविधाहरू उपलब्ध भएपनि शिक्षकहरूमा आवश्यक क्षमता विकास तथा अन्य प्रयोगशालामा आवश्यक सामग्रीहरूको पर्याप्तताको अभावमा विज्ञान प्रयोगशालाको उपयोगितामा कमी देखिएको छ।

ङ) विद्यालयहरूमा आन्तरिक मूल्याङ्कनका प्रक्रियाहरूलाई गतिशिल बनाउन सकिएको छैन।

च) विद्यालयहरूमा खेलकुदका पुर्वाधारहरू निर्माण हुन सकेका छैनन। भलिबल कोर्ट बाहेक अन्य खेलको सुबिधा १ विद्यालयमा बाहेक बाकी विद्यालयमा कुनै पूर्वाधार सिर्जना भएको छैन।

छ) वास सहितको शौचालय र शुद्धिकरण भएको खानेपानी सवै विद्यालयहरूमा कमी छ।

ज) कुनै पनि विद्यालयहरूमा बुक कर्नर निर्माण हुन सकेका छैनन।

झ) आइ सि टी शिक्षण शिकाइको माध्यमका रुपमा कक्षाकोठामा पुर्याउन सकिएको छैन।

ञ) शिक्षकको वास्तविक कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन र सो कार्यलाई शिक्षकको पेसागत वृत्तीसँग जोड्न सकिएको छैन।

३.२.२ उद्देश्य

१.वि.सं.२०८५ सम्म सबै मा.वि.मा कम्तीमा ४ ओटा विषयगत दरबन्दीहरूको व्यवस्था गर्नु,
२.सबै विद्यालयमा आन्तरिक मूल्याङ्कनका साधनहरूलाई सकृय बनाउनु,
३.कक्षा १० र कक्षा १२ को उत्तीर्ण प्रतिशत क्रमश ९९% र १००% पुर्याउनु,
४.शै.व. २०८१ मा कक्षा ९-१० र कक्षा ११-१२ मा क्रमशः ५२६ र २४१ रहेकोमा कम्तीमा सो संख्या कायम राख्न विद्यालयहरूको स्तरोन्नति गरी विद्यार्थीहरू आकर्षित गर्नु,
५.विद्यालयमा वाससहितको शौचालय, शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था तथा खेल पूर्वाधारको विकास गर्ने,
६.विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीलाई शिक्षकहरूको पेसागत वृत्तीको अवसरसँग जोड्ने,
७.विद्यालयमा खेल पूर्वाधारको विकास गर्ने,
८.दक्ष शिक्षकहरू विद्यालयमा भित्राउन स्थायी शिक्षकलाई आकर्षित गर्ने तथा अस्थायी तथा करार सेवाको छनोटलाई थप वैज्ञानिक, पारदर्शी र निष्पक्ष बनाउने,
९.विद्यालयलाई सबै क्षमताका बालबालिकाहरूको लागि उपयुक्त बनाउने, कक्षा ८ पास गरेर विद्यालय छाडेका बालबालिकाहरूलाई पुन विद्यालय भित्र्याउनु,
१०.माध्यमिक शिक्षामा समतामुलक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
११.माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्नु ।
१२.माध्यमिक तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु ।
१३.विद्यार्थीहरूको टिकाउदर बढाउने, कक्षा छोड्ने दर र दोहोर्याउने दर घटाउनु,

३.२.३ रणनीति

१. माध्यमिक तहमा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसार विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने ।
२.विद्यार्थीलाई विद्यालयमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

३.विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिकाहरुका लागि बैकल्पिक माध्यमका शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

५. सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने ।

६. माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने ।

७. शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने ।

८. शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

९. शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने ।

९.प्रविधिमैत्री कक्षाको व्यवस्था क्रमश गर्ने ।

१०.विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने ।

११.सक्षम र नेतृत्वदायी प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्ने ।

१२.आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने ।

१३.विद्यालय नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने ।

१४.विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

१५.विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने ।

१६.विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने ।

१७.आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१८.विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने ।

१९.विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

२०.विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने ।

२१.विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

२२.दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने ।

२३.विद्यालयहरुमा बालउद्यान वृक्षारोपण आदि जस्ता का ,करेसाबारी ,फूलबारी र्यक्रमहरु समावेश गर्ने ।
२४.माध्यमिक तहका विद्यालयहरूलाई क्रमशः आवासीय विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने,

माध्यमिक तहको शिक्षामा गाउँपालिकाले तय गरेको लक्ष्य सूचक

	Bench Mark	81/82-85/86 लक्ष्य			
आर्थिक बर्ष	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
कक्षा ९-१० मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	62.6	65.7	68.92	72.3	**75.9**
कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दर (NER)	28.9	33.0	37.58	42.8	**48.8**
कक्षा 9-10 मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	62.6	65.7	68.92	72.3	**75.9**
कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दर (NER)	15.0	18.3	22.43	27.5	**33.6**
कक्षा ११-१२ मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	47.5	51.4	54.09	60.0	**65.0**
कक्षा ९-१२मा खुद भर्ना दर (NER)	21.9	25.6	28.65	35.1	**42.2**
कक्षा १ देखि कक्षा १० सम्म पुग्ने दर (Survival Rate to Grade 10)	43.7	47.52	51.98	56.65	61.75
कक्षा १ का देखि कक्षा १० औं बर्ष अन्त्यसम्म टिक्नेको दर (Retention Rate)	44.9	48	51.41	55.0	**58.9**
कक्षा १ का विद्यार्थीले कक्षा १० पास गर्ने दर (Cycle Completion Rate at Secondary Level:-G1-10)	41.3	43.4	45.53	47.8	**50.2**
आधारभूतहमा (कक्षा १-८) विद्यार्थीमा कम र बढी उमेरका विद्यार्थी दर	33.4	30.9	30.60	25.1	**21.9**
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१०) शिक्षक बिध्यर्थिको अनुपात	24	25	26	27	**29**
माध्यमिकतह (कक्षा ११-१२) शिक्षक बिध्यर्थिको अनुपात	24	25	27	28	**30**
कक्षा ११-१२ मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	0	1	1	2	**2**
कक्षा ९-१० मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	3.2	3	3	4	**4**

माध्यमिकतह (कक्षा ९-१०) मा दलित बिध्यर्थिको प्रतिशत	22.2	25	27	30	**34**
माध्यमिकतह (कक्षा ११-१२) मा दलित बिध्यर्थिको प्रतिशत	24.6	26	27	29	**30**
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) मा दलित बिध्यर्थिको प्रतिशत	23	25	27	30	**33**
कक्षा १० मा न्यूनतम सक्षमता हासिल गर्ने विद्यार्थी प्रतिशत	54.0	57.15	60.48	64.0	**67.7**
सामुदायिक माध्यमिकतहमा (कक्षा ९-१०) कार्यरत शिक्षकहरूमध्ये TPD तालिम पुरा गर्नेको प्रतिशत	65.6	72	78	85	**93**
सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयहरूमध्ये कक्षा ९-१० सम्मको अध्यापनको लागि ३ वटा Core Subject:-Maths, Science and English र ५ वटा अनिबार्य बिषयको बिषयगत शिक्षक पूरा गर्ने बिद्यालयहरूको सङ्ख्या	2	3	3	4	**5**
जम्मा सामुदयिक बिद्यालयमध्ये कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सहित सन्चालन गर्ने बिद्यालयहरुको सङ्ख्या	1	1	1		**1**
कक्षा ११-१२ मा न्यूनत्तम सक्षमता हासिल गर्ने प्रतिशत	56	57	58	60	**65**

लक्ष्यहरू

१. ९-१० मा सहजै देखिने भर्नादर आ.व. २०८५/८६सम्म ७५.९% र खुद भर्नादर ४८.८% पुगेको हुनेछ।
२. ११-१२ मा सहजै देखिने भर्नादर ५४.०% र खुद भर्नादर ४१.२% पुगेको हुनेछ।
३. कक्षा १ देखि १० सम्म पुग्ने दर ५०.२% पुगेको हुनेछ।
४. कक्षा ९-१० मा महिला शिक्षक प्रतिशत ४% र कक्षा ११ र १२ मा २% पुगेको हुनेछ।
५. कक्षा ९-१२ मा दलित विद्यार्थी प्रतिशत ३३% पुगेको हुनेछ।
६. कक्षा १० मा न्यूनत्तम सक्षमता हासिल गर्ने प्रतिशत ६७.७ र कक्षा ११-१२ मा ६५ पुगेको हुनेछ।
७. माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ मा विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थीहरूको दरलाई १ % मा झार्ने।

८. कक्षा १० सम्म पुग्ने सर्भाइबल दर ४३.७% बाट ६१.७५% भएको हुनेछ।
९. कक्षा १० को अन्त्यसम्म टिक्ने दर ४४.९% बाट ५८.९% पुगेको हुनेछ।
१०.कक्षा १० पार गर्ने दर ४१.२% बाट ५०.२% पुगेको हुनेछ।

३.३.५ प्रमुख लक्ष्य तथा प्रस्तावीत **कार्यक्रमहरू**

माध्यमिक तहका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Secondary Level)												
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सबै प्रकार र तहका बिद्यालय नक्शांकन, समायोजन र पुनर्वितरण कार्यक्रम सन्चालन	४००	४००	४००	८००	८००	पटक	४००	१	१	१	२	२
सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयमा (कक्षा ९-१२) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता	२४१९२	२४१९२	२४१९२	२४१९२	२४१९२	जना	७५६	३२	३२	३२	३२	३२
माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) का लागि प्र.अ.भत्ता	८४	८४	८४	८४	८४	जना	१२	७	७	७	७	७
विद्यालय सहयोगी कर्मचारीको तलब भत्ता	१३३४	१३३४	१३३४	१३३४	१३३४	जना	१९१	७	७	७	७	७
विद्यालय सहायक कर्मचारीको तलब भत्ता	२६७१	२६७१	२६७१	२६७१	२६७१	जना	३८२	७	७	७	७	७
विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	३५००	३५००	३५००	३५००	३५००	ओटा	५००	७	७	७	७	७
संस्थागत क्षमता विकास	४९०	४९०	४९०	४९०	४९०		७०	७	७	७	७	७
कक्षा ९-१० का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण	४१८	४१८	४१८	४१८	४१८	जना	०.८	५२६	५२६	५२६	५२६	५२६

अनुदान												
कक्षा ११-१२ का लागि पा पु अनुदान	२३८	२३८	२३८	२३८	२३८	जना	१	२४०	२४०	२४०	२४०	२४०
कक्षा ९-१० को पि.एम टी	३४७	४१०	४४२	४७३	५०५	जना	६	५८	६८	७४	७९	८४
कक्षा ११ र १२ मा पि.एम.टी.	२८८	२८८	२८८	२८८	२८८	जना	१०	२९	२९	२९	२९	२९
स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन	४८७	४८७	४८७	४८७	४८७	जना	१.४	३६१	३६१	३६१	३६१	३६१
पुस्तकालय स्तरोन्नति कार्यक्रम	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	ओटा	७	८	८	८	८	८
विज्ञान प्रयोगशाला सामग्री अनुदान	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	ओटा	७	७	७	७	७	७
ICT Lab मर्मत तथा सम्भार अनुदान	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	ओटा	७	७	७	७	७	७
सेमी छात्रावास कार्यक्रम अनुदान	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	पटक	१०००	१	१	१	१	१
शैक्षिक सामग्री अनुदान	४०५	४०५	४०५	४०५	४०५		१५	२७	२७	२७	२७	२७
प्राविधिक धार ९-१२ का विद्यार्थीहरूलाई ओजेटी अनुदान	४०५	४०५	४०५	४०५	४०५		१५	२७	२७	२७	२७	२७
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना, औजार/सामग्री खरिद र व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००		३००	४	४	४	४	४

३.४ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

३.४.१ वर्तमान अवस्था

नेपालको साक्षरता दर ७६.२% रहेकोमा इस्मा गाउँपालिकाको साक्षरता दर ७४.६% रहेको छ। पुरूष जनसंख्याको ८२.४% र महिला जनसंख्याको ६८.२% महिला हरू साक्षर रहेको तथ्याङ्क राष्ट्रिय जनगणना,२०७८ ले देखाएको छ। यस तथ्याङ्कबाट कुल जनसंख्याको २५.४% जनसंख्या अझै पनि निरक्षर रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ। जसमध्ये १७.६% पुरूषहरू निरक्षर रहेको र ३१.८% महिलाहरू निरक्षर रहेका छन।

यस गाउँपालिकाको १८५२९ जनसंख्या मध्ये १४८१ पुरूष र ३२१७ महिलाहरू निरक्षर रहेका छन। राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार, यस गाउँपालिकाका निरक्षर जनसंख्या ४७०७ रहेको छ।

निरन्तर, खुला र अनौपचारिक शिक्षाको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकामा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू शुन्य रहेका छन। यस गाउँपालिकामा सामुदायिक पुस्तकालय स्थापना गरिएको छैन।

समस्या तथा चुनौतीहरू

१) इस्मा गाउँपालिकामा निरक्षरको संख्या ४७०७ रहेको छ जुन कुल जनसंख्याको करिब २५.४% हुन आउँछ।

२) अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका कार्यक्रमहरूको आवश्यकता हुँदा हुँदै पनि त्यस प्रकृतिका कार्यक्रमहरूले प्राथमिकता पाउन सकेका छैनन।

३) हाल यस पालिकामा कुनै पनि सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन नरहेको हुदा यो योजना अवधि भर ६ वटा सिकाइ केन्द्र स्थापना गरि संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

अवसरहरू:

१) अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको मुख्य जिम्मेबारी स्थानीय तहमा रहेको,

३.४.२ उद्देश्य

१. सबै नागरिकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने ।

२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत समुदायमा विभिन्न सिपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

३. आजीवन तथा अनौपचारिक शिक्षामा वडामा रहेका संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्ने,

३.४.३ रणनीति

१. सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको स्थापना गरि संचालन गर्ने ।

२. सामूदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय संघसंस्था, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने ।

३. सिकारुका आवश्यकता अनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुलहरू र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गर्ने ।

४. सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गर्ने ।

५. सामूदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधासम्पन्न पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफएम सञ्चालन र सेवाप्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गर्ने ।

६. सामूदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत विभिन्न आयआर्जन तथा सिपमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

७. अनौपचारिक माध्यमबाट सिकिएका ज्ञान तथा सीपहरुको परीक्षण र प्रमाणीकरण गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारुपले गरेको व्यवस्था बमोजिम प्रमाणपत्रको व्यवस्था मिलाउने ।

३.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

लक्ष्यहरू

क्र.सं.	लक्ष्य सूचक	आ.व.					
		२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	कैफियत
१	सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको संख्या	0	1	1	2	2	
२	साक्षरता दर	77.7	79	81	83	85	
३	प्रविधि मैत्री पार्क	0	0	1	1	0	
४	सामुदायिक पुस्तकालय तथा वाचानालय	0	1	1	2	2	
५	तालिम प्राप्त सहजकर्ताको संख्या	0	1	1	2	2	
६	खुला विद्यालयको स्थापना	0	0	0	0	0	

- सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसर प्राप्त हुने छन् ।
- समाजमा रहेका संघसंस्थाहरूले साक्षरता, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइमा स्थानीय तहसँग सहकार्य गरेका हुनेछन।
- सिपसहितको साक्षरता र डिजिटल साक्षरताबाट नवसाक्षरहरूको स्तरोन्नती गरिएको हुनेछ।
- गाउँपालिकाका प्रत्येक वडामा आर्थिक वर्ष २०८५/८६ सम्म ६ ओटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको स्थापन भएको हुनेछ।

नतिजा

अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Non-Formal and Continious Education)

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासहितको सिपमुलक तालिम	०	100	100	100	100		100	0	1	1	1	1
निरक्षरता पहिचान सर्वेक्षण	0	50	0	0	50		50	0	1	0	0	1
सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको लागि अनुदान	0	400	400	800	800		400	0	1	1	2	2
सार्वजनिक सूचना तथा प्रविधि पार्क	0	0	500	500	0		500	0	0	1	1	0
खुला विद्यालयको स्थापना तथा सञ्चालन	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0	0
स्थानीय ज्ञान संरक्षणसहितको सामुदायिक पुस्तकालय तथा बाचानालयको स्थापना	0	250	250	500	500		250	0	1	1	2	2

३.७ प्राविधिक शिक्षा

वर्तमान अवस्था

इस्मा गाउँपालिका वडा नं. 1 स्थित श्री हिमालय मा.वि. हो। यस मा.वि.मा प्राविधिक धारतर्फ कक्षा ९-१२ सम्म बाली विज्ञानको अध्यापन हुन्छ। यस मा.वि.मा कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म 27 जना विद्यार्थीहरू अध्ययन गर्छन। प्राविधिक धारबाहेक साधारण धारतर्फ कक्षा ११ र १२ मा विज्ञान विषय अध्यापन गर्नुपर्ने तड्कारो आवश्यकता देखिएको छ।

३.५.२ उद्देश्य

१. प्राविधिक शिक्षामा बालबालिकाको पहुच बढाउनु,

२. प्राविधिक शिक्षामा गुणस्तरियता कायम गर्नु,

३.५.३ रणनिति

१.गाउ पालिका भित्र एक बहुप्राबिधिक शिक्षालयको सम्भाब्यता अध्ययन गर्ने,

२. प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरुलाई छात्रबृत्तिको व्यवस्था गर्ने,

३. प्राविधिक शिक्षामा अध्यापन गर्ने शिक्षक तथा प्रशिक्षकहरुलाई पेसागत तालिमको व्यवस्था गर्ने,

४. बहुप्राबिधिक शिक्षालय स्थापना गर्ने सम्बन्धमा कार्यदल बनाइ अध्ययन गर्ने,

३.५.४ योजना अबधिमा हासिल गर्न सकिने अपेक्षित उपलब्धि सुचक

सि.न.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	आधारवर्षको अवस्था	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	थप पाच वर्षको लक्ष्य
१	प्राविधिक विद्यालयको सङख्या	१	१	१	१	१	१
२	प्राविधिक विद्यालयका शिक्षक तथा प्रशिक्षकको सङख्या	८	८	८	८	८	८
३	प्राविधिक विध्यालयमा अध्ययन गर्ने विध्यार्थि सङख्या	२७	३०	३३	४०	४०	४२
४	बहुप्राबिधिक शिक्षालय	१	१	१	१	१	१

३.५.४ उल्लेखित लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरू तथा लगानी अनुमान

बहुप्राबिधिक शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू												
लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)						**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
बहुप्राबिधिक शिक्षाको भवन निर्माण	२०००	२०००	२०००	३०००	३०००	१	१००	१	१	१	१	१
बहुप्राबिधिक शिक्षालय सन्चालन	३६००	३६००	३६००	३६००	३६००		१	१	१	१	१	१
विज्ञान विषय संचालन	९००	९००	९००	९००	९००	१	१००	१	१	१	१	१

०००

परिच्छेद चार: अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरू

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन

४.१.१ वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकाका सामुदायिक विद्यालयका सबै बालबालिकाहरूले निशुल्क पाठ्यपुस्तकहरू प्राप्त गर्छन। स्थानीय विषय "इस्मा परिदर्शन" पाठ्यक्रम भने स्थानीय सरकारले निशुल्क वितरण गर्छ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप,२०७६ अनुसार तयार पारिएका पाठ्यक्रमहरू हाल विद्यालय तहमा लागु गरिएका छन। पाठ्यक्रमकै आधारमा पठनपाठन तथा मूल्याङ्कनका प्रयासहरू भएपनि पाठ्यक्रम अनुसार सत प्रतिशत आन्तरिक मूल्याङ्कन तथा कक्षा १-३ सम्मको एकिकृत पाठ्यक्रममा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गर्ने सबालमा शिक्षकहरूको क्षमता विकास तथा तदारूकता कायम गर्न सकिएको छैन। इस्मा गाउँपालिकाभर पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेबमोजिम स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित " इस्मा परिदर्शन " लागु गरिएको छ।

४.१.२ उद्देश्य

१. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा सिकारूमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु ।
२. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु ।
३. निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु ।
४. कक्षा १-३ मा एकिकृत पाठ्यक्रम लागु गर्नु,
५. सबै विद्यालयमा विषयगत पाठ्यक्रम उपलब्ध गराउनु,
६. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरूलाई निराकरण गर्ने गरी शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु,
७. स्थानीय पाठ्यक्रमको समयानुकुल अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्नु,

४.१.३ रणनीति

१. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ अनुरुप पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
२. पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधिकरण गर्ने ।
३. पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकहरुको पेसागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
४. विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।
५. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वअध्ययन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्थाको सुनिश्चितता गर्ने ।
६. माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गर्ने ।
७. विद्यालमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गर्ने ।
८. सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
९. शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाउने ।
१०. स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने ।
११. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा समावेशिता, लैङ्गिक पक्ष, हरित विद्यालय निर्माण, जलवायु परिवर्तन, वातावरण संरक्षण जस्ता विषयवस्तुहरुलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गर्ने ।
१२. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको बृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गर्ने ।
१३. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गको रुपमा प्रयोग गर्ने ।

४.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार कुशल सिपको विकास भएको हुनेछ ।
२. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
३. निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन भै विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

४. पाठ्यक्रममा निर्दिष्ट गरिएअनुसार विद्यार्थीहरूको आन्तरिक मूल्याङ्कन व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयन हुँदा विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीमा सुधार भएको हुनेछ।
५. प्रत्येक विद्यालयमा कगत पाठ्यक्रमहरू उपलब्ध भएका हुनेछन।
६. सबै शिक्षकहरूले पाठ्यक्रमअनुसार शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप र मूल्याङ्कनका प्रक्रियाहरू अगाडि बढाएका हुनेछन।
७. विद्यालयका आन्तरिक मूल्याङ्कन व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुँदा विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहोर्याउने, छोड्ने दर कमी भएको हुनेछ।
८. सबै विद्यालयमा स्तरीकृत प्रश्नहरू निर्माण गरी विद्यार्थी मूल्याङ्कन हुनेछ।
९. जलबायु परिवर्तन तथा उत्थानशिलता सम्बन्धी सामग्रीहरू अध्यापन हुनेछन।
१०.विद्यालयका शैक्षिक गतिविधिहरू पाठ्यक्रमको मर्मअनुसार सञ्चालित हुनेछन।

४.१.५लक्ष्य सूचकहरू

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय सँख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३
२	परीक्षामा स्तरीकृत प्रश्न प्रयोग गर्ने विद्यालय सँख्या	१५	१५	२३	२३	२३	२३
४	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने विद्यालय	४३	४३	४३	४३	४३	४३
५	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सँख्या	५	७	८	९	११	१२

४.१.६ लक्ष्य सूचकहरू हासिल गर्न तर्जुमा गरिएका प्रस्तावित कार्यक्रम तथा लागत अनुमान

पाठ्यक्रम र मूल्यांकन कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Curriculum and Evaluation)

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
इस्मा परिदर्शन(संघीय अनुदान)	८००	८८०	९६८	१०६४	११७०		१	२५२६	२५२६	२५२६	२५२६	२५२६
पाठ्यक्रम कार्यान्वयन तालिम	१००	१००	१००	१००	१००		१००	१	१	१	१	१
कस्टमाइज्ड तालिम	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०		५	३०	३०	३०	३०	३०
शैक्षिक सामग्री अनुदान	९६०	९६०	९६०	९६०	९६०		१५	४३	४३	४३	४३	४३
कक्षा ५ र ८ को परीक्षा	३५०	३८५	४२३.५	४६५.८५	५१२.४३		७२९	१	१	१	१	१
कुल (हजारमा)	२३६०	२४७५	२६०१.५	२७३९.८५	२८९२.४३							

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.२.१ वर्तमान अवस्था

बिद्यालय तह	ECED			Lower Basic (G1-5)			Upper Basic (G 6-8)			Secondary (G 9-10)			Secondary (G 11-12)		
	म	पु	कु	म	पु	कु	म	पु	कु	म	पु	कु	म	पु	कु
सबै प्रकारका बिद्यालयमा तहगत जम्मा शिक्षक सङ्ख्या	५०	१	५१	७६	६४	१४०	२६	५	३१	३१	१	३२	०	१०	१०
सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक संख्या	४९	१	५०	७३	६०	१३३	२६	५	३१	३१	१	३२	०	१०	१०
बिद्यालयमा स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत तहगत जम्मा शिक्षक सङ्ख्या	४९	१	५०	७३	५६	१२९	११	१६	२७	१	२१	२२	०	१०	१०
सामुदायिक बिद्यालयमा कार्यरत प्रशिक्षक/शिक्षक सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)							१	१	२	१	१	२	०	४	४
गाउँपालिका शिक्षक	८	०	८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
टि.पि.डी तालिम प्राप्त शिक्षक	४९	१	५०	७३	५६	१३१	११	१६	२७	०	१९	१९	०	८	८

इस्मा गाउँपालिकाका ५० ओटा बालविकासमा ५० जना बालविकास सहजकर्ताहरू कार्यरत छन। संस्थागत विद्यालयमा कार्यरत १ जना सहजकर्ता गणना गर्दा गाउँपालिकामा ५१ जना सहजकर्ताहरू छन। प्राथमिक तह तर्फ गाउँपालिकामा १३३ जना शिक्षक शिक्षिका कार्यरत छन भने नि.मा.वि.तह तर्फ गाउँपालिकामा ३१ मा.वि. तर्फ ३२ र मा.वि.(११-१२) तर्फ १० जना गरी कुल २१३ जना शिक्षक शिक्षिकाहरू कार्यरत छन। त्यसैगरी मा.वि. तर्फ ७ जना कार्यालय सहायक, ४३ जना कार्यालय सहयोगी गरी ५० जना विद्यालय कर्मचारीहरू कार्यरत छन।

इस्मा गाउँपालिकामा अस्थायी तथा करार शिक्षक छनोट समितिबाट अस्थायी तथा करार सेवाका शिक्षकहरू छनोट हुन्छन। आवधिक रूपमा आयोजना गरिने लघु तथा कस्टमाइज्ड तालिम तथा शिक्षा तालिम केन्द्रबाट सञ्चालन हुने टि.पि.डि. तालिमबाट शिक्षकहरूको पेशागत विकास गरिएको छ। शिक्षक मेन्टरिङ कार्यविधि, २०८० अनुसार नवप्रवेशी शिक्षकलाई शिक्षक पेसागत सहयोग पद्धतिबाट पेसागत सहयोग प्रदान गरिएको छ। विद्यालयमा शिक्षक स्थायी सेवाका लागि शिक्षक सेवा आयोगबाट सिफारिस भई आएका शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइबाट नियुक्ति भई गाउँपालिकामा पदस्थापन हुने र विद्यालयमा स्थायी शिक्षक व्यवस्थापन नहुँदासम्मको लागि रिक्त हुने पदमा गाउँपालिका स्तरमा रहेको अस्थायी तथा करार शिक्षक छनौट समितिबाट शिक्षक व्यवस्थापन हुने गरेको छ।

चुनौती

१) अस्थायी तथा करार शिक्षक छनोट प्रकृयामा व्यवधान हुने,
२) गाउँपालिकामा पटक पटक शिक्षक पदहरू रिक्त हुने हुँदा नियमित रूपमा परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने,
३) शिक्षकसेवा आयोगले विद्यालय सहायक र सहयोगी कर्मचारी छनौटको लागि स्पस्ट मापदण्ड नहुनु,
४) नि.मा.वि. तथा मा.वि.मा विषयगत दरबन्दीहरूको अभाव भएको,
५) शिक्षक -विद्यार्थि अनुपात सन्तुलन कायम गर्न नसकिएको,
६) विद्यालय मर्जिङ र बन्द भइ अन्यत्र डम्पिङ भयका शिक्षक दरबन्दि पुर्बितरण कठिन हुनु।

अवसरहरू:

१) शिक्षक सेवाबाट हरेक साल पदपुर्ति गर्न थालेको,
२) गाउँपालिकाबाट शिक्षक पदस्थापन गरिने भएकोले पालिका भित्रका जनशक्तिको लागि अवसर सिर्जना हुने गरेको,
३) संघीय सरकारबाट शिक्षालाई प्राथमिकता दिनुपर्ने वहस सिर्जना भएकोले तहगत र विषयगत दरबन्दीहरू पुरा हुने संकेत देखिएको,
४) गाउँपालिकालाई करार शिक्षकको व्यवस्थापन दिएकोले सरूवा,मिलान जस्ता कार्यहरू सहज भई जनशक्ति मिलान गर्ने कार्य सहज हुन थालेको।

४.२.२ उद्देश्य

१. विषयगत र कक्षागत रुपमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु ।
२. शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।
३. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरको सुनिश्चितता गर्नु ।
४. अस्थायी तथा करार शिक्षक व्यस्थित रूपमा छनौट गर्नु,
५. मा.वि.मा कम्तिमा विषयगत दरबन्दीहरूको व्यवस्था गर्नु।

४.२.३ रणनीति

१. शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
२. रिक्त शिक्षक दरबन्दीमा स्थानीय तहद्वारा शिक्षकहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
३. शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि संघ तथा प्रदेश सँगको समन्वयमा शिक्षण सीप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम सञ्चालन गर्ने ।
४. शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने ।
५. शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गर्ने ।
६. शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको बृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धित गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गर्ने ।

४.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा उपलब्धि

१. दरवन्दी मिलान सम्पन्न भै विषयगत र कक्षागत रुपमा शिक्षकको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

२. शिक्षकहरुलाई निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरू प्राप्त भएको हुनेछ ।

लक्ष्य सूचकहरू

क्र.सं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको सँख्या	५१	५१	५१	५१	५१	५१
२	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक	१४०	१४०	१४०	१४०	१४०	१४०
३	आ.वि.(६-८) शिक्षक	३१	३१	३२	३३	३४	३४
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्यूनतम योग्यता तथा तालिम प्राप्त शिक्षक	२७	२७	२७	२७	३२	३२
४	सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी नूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	१४.४	१६	१७	१९	२०	२५
५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली लागु भएका विद्यालय	४३	४३	४३	४३	४३	४३

४.२.४ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

प्रस्तावित कार्यक्रमहरू												
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
दरबन्दी मिलान तथा	१००	१००	१००	१००	१००		१००	१	१	१	१	१
नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेश तालिम	८०	८०	९०	९०	१००		२	४	६	८	७	१०
ICT तालिम	१४३	१९०	२८५	२८५	२८५		३	२०	२०	२०	२०	२०
शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग तालिम	१००	१००	१००	१००	१००		१००	१	१	१	१	१
ECED तालिम	१००	१००	१००	१००	१००		१००	१	१	१	१	१
Teacher's Time-on-task प्रणाली	५०	५०	५०	५०	५०		५०	१	१	१	१	१
सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०		१.५	१००	१००	१००	१००	१००
विद्यालय सूपरीवेक्षण सम्बन्धि विज्ञ शिक्षकहरूलाई तालिम	०	४०	४०	५०	५०		५०	०	१	१	१	१

टिपिडी तालिम	०	०	०	०	०		०	१०	१०	१०	१०	१०
सबै शिक्षकलाई गाउँपालिकामा सेवा प्रवेश तालिम	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०		२	१५	१५	१५	१५	१५
प्र.अ. क्षमता विकास तालिम	०	१००	१००	१००	१००		१	०	१०	१०	१०	१३
फोकल शिक्षकलाई ब्रेल तथा सांकेतिक भाषा टट तालिम	०	०	०	०	०		०	०	०	०	०	०
शिक्षकहरूलाई सिर्जनात्मक, प्रयोगात्मक तथा परियोजनात्मक कार्य सम्पादन तालिम	०	१००	१००	१००	१००		२	०	२०	२०	२०	२०
मा.वि.को शिक्षक दरबन्दी थप	०	३००९.७८	४२०७	५४१७.७	७२२३.४८४		६०१.९५७		५	२	२	३
नि.मा.वि.को दरबन्दी थप	०	२४२७.४५०	४८५४.९	४८५७.७२७	११६५१.७६		४८५.४९०		५	५	५	९
बा.वि.	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

शैक्षिक समता र समावेशीकरण.

वर्तमान अवस्था

दश मुख्य जातिका मानिसहरू बसोबास गर्ने इस्मा गाउँपालिका सांस्कृतिक विविधतायुक्त गाउँपालिका हो। त्यतिमात्र नभएर लैङ्गिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक आधारमा विविधताको कारण मानिसहरूको जीवनशैलीमा पृथकता देखिन्छ। सबै मानिसहरूको आवश्यकता, चाहना तथा क्षमता फरकफरक हुन्छ। यही फरकपनालाई सम्बोधन गरी समस्त इस्मा गाउँपालिकाभित्र बसोबास गर्ने भावी कर्णधारहरूलाई उनीहरूको धार्मिक, जातीय, सांस्कृतिक तथा शारीरिक भिन्नतालाई सम्मान गरी दिइने समतामूलक र समावेशी शिक्षा निर्माण गर्नु इस्मा गाउँपालिकाको लक्ष्य हो। तथ्याङ्कीय हिसाबले गाउँपालिकामा १० थरीका जातजाती र ४ थरीका धर्मावलम्बी बसोबास गर्छन। यस गाउँपालिकामा करिब ३.५६% मानिसहरूमा अपाङ्गता देखिएको छ।

गाउँपालिकाभर१८८ जना सामान्य देखि गम्भिर प्रकृतिका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूले अध्ययन गर्छन। ति मध्ये १८८ जना बालबालिकाहरूले अपाङ्गता छात्रवृत्ती प्राप्त गर्ने गर्छन। कक्षागत रूपम प्रारम्भिक बाल विकास कक्षामा २२, कक्षा १ मा २४ त्यसैगरी कक्षा २ मा २० कक्षा ३ मा २८ ४ मा २८, कक्षा ५ मा २० जना सामान्यदेखि गम्भिर अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू छन। त्यसैगरी कक्षा ६, ७, ८, ९, १०, ११ र १२ मा क्रमशः १४, १४, ८, ६, २, २ र ० जना बालबालिकामा अपाङ्गता देखिएको छ। यस्ता बालबालिकाहरूलाई अपाङ्गताको प्रकृति हेरेर मासिक १००० देखि ५००० सम्मको मासिक छात्रवृत्ती उपलब्ध छ। विशेष प्रकृतिका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई विशेष विद्यालयमा अध्यापन गराउने व्यवस्था समेत रहेको छ।

विद्यालयमा अध्ययन गर्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको विवरण

विवरण	ई.सि.डि.	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा८	कक्षा ९	कक्षा १०	कक्षा ११	कक्षा १२
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	22	24	20	28	28	20	14	14	8	6	2	2	0

सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	22	24	20	28	28	20	14	14	8	6	2	2	0

चुनौती

१) सबै तहका बालबालिकाहरूमा सामान्य देखि गम्भिर प्रकृतिको अपाङ्गता हुन सक्ने तर कक्षा ३ सम्ममात्र अपाङ्गता पहिचान कार्यक्रम हुँदा अन्य तहका बालबालिकाहरू सो अवसरबाट बञ्चित भएका छन।

२) अपाङ्गता पहिचान भएका कक्षाहरूमा उल्लेख्य मात्राका बालबालिकाहरूमा कुनै न कुनै अशक्तता देखिएको,

३) अशक्तता पहिचान भइसकेपछि तत्काल रेस्पोन्स गर्न नसक्दा बालबालिका तथा अविभावकहरूमा नैरश्यता आउन सक्ने,

४) सिमित संख्याका बालबालिकाहरूमा विशेष प्रकृतिका अशक्तता देखिएको हुँदा विशेष विद्यालय खोल्नु भन्दा समावेशी शिक्षाको सम्भाव्यता देखिएको तर शिक्षकहरूको क्षमता विकास गर्ने कार्य निकै चुनौतीपूर्ण देखिएको,

अवसरहरू:

१) अपाङ्गता पहिचान कार्यक्रमको थालनी भएको,

२) कक्षा समावेशी शिक्षा, स्रोत तथा विशेष विद्यालयहरूको विकास तथा विस्तार भएको,

३) सबै बालबालिकाहरूलाई समतामुलक शैक्षिक पहुँच सिर्जना हुनुपर्छ भन्ने धारणा पालिकास्तरमा बन्दै गएको,

उद्देश्य

१. लक्षित समूहका व्यक्तिहरूको शिक्षामा समावेशी रूपमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु।

२. लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ सहभागिता वृद्धि तथा सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्नु

३. विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद तथा दुर्व्यवहार नहुने सुनिश्चितता गरी बालबालिकाको नियमित उपस्थिति, सहभागिता र सिकाइ सहज हुने वातावरण सिर्जना गर्नु ।

४. नयाँ भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा अपाङ्गता मैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्नु,

५. विद्यमान पूर्वाधारको स्तरोन्नती गरी अपाङ्गता वा अशक्तता मैत्री पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

रणनीति

१. विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाहरू पुरा गरी अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने । यसका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप (CFSF) तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पुरा गर्ने ।

२. अपाङ्गताको प्रारम्भिक लेखाजोखा (Disability Screening) गर्दै अपाङ्गताका किसिम तथा स्वरूप पहिचान गरी विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट उपयुक्त समावेशी शिक्षाको व्यवस्थाका साथै आवश्यकतानुसार विशेष विद्यालयको प्रबन्ध गर्ने ।

३. छात्रवृत्तिका लागि विपन्न लक्षित गरी आर्थिक रूपले विपन्न, सुविधाविहिन, कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू सहभागी हुने व्यवस्था गर्ने ।

४. कार्यविधि तयार गरी आवश्यकता अनुसार थप विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।

५. विद्यालयमा सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षाको प्रबन्ध तथा किशोरिहरू लक्षित महिनावारी स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।

६. आाधारभूत तहमा मातृभाषास्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सि ,काइको अवसर प्रदान गर्न प्राथमिकता दिने ।

७. पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण ,इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन् स्वास्थ्यसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आबद्ध गर्ने ।

८. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी विविधता कायम तथा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, वहिष्करण र हेपाई नहुने सुनिश्चिततासहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने ।

९. बाल क्लब, इको क्लब, रेडक्रस र स्काउट गठन गरि बालबालिकाहरुलाइ दुर्व्यबहार र विबेद बाट बचाउने।

लक्ष्यहरू

	शिक्षामा समता र समावेशीकरण	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	आधारभूत तहमा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर (१-५)	२.०	१.२	१.१८	०.७	०.४
२	आधारभूत तहमा लैङ्गिक समता सूचक	१.०२	१.०१	१.००	०.९९	०.९८
३	माध्यमिक तहमा लैङ्गिक समता सूचक	०.९७	०.९९	०.९९	१	१

लक्ष्य हासिल गर्न तर्जुमा गरिएका प्रस्तावित कार्यक्रमहरू

समाहित शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Inclusive Education at all Levels)

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
शैक्षिक सत्रको शुरूमा स्वास्थ्य जाँच	49	49	48	48	50		0.015	3596	3596	3596	3596	3596
बौद्धिक अपाङ्गताको लागि शिक्षा अनुदान	0	20	20	30	30		10	2	2	2	2	2
बहिरा, शुष्तश्रवण तथा दृष्टिबिहिनहरूलाई शिक्षा अनुदान	70	70	70	70	70		35	35	35	35	35	35
स्रोत कक्षा सञ्चालन	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
खुला विद्यालय	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

दिवा खाजा तथा पोषण कार्यक्रम

दिवा खाजा विद्यार्थीहरूको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक विकासको लागि अपरिहार्य संघीय सशर्तको कार्यक्रम हो। यस कार्यक्रम अन्तर्गत हरेक वर्ष स्थानीय तहको लागि नेपाल सरकारबाट रकम हस्तान्तरण हुन्छ। प्रति विद्यार्थी रू१५ को दरले विद्यालयलाई रकम भुक्तानी गरिन्छ। दिवा खाजा सहजीकरण पुस्तिका, २०७६ अनुसार विद्यालयले विद्यालय स्तरमा दिवा खाजा सहजीकरण समिति निर्माण गरी खाजा व्यवस्थापन गर्छन। हाल विद्यालयमा कक्षा ५ सम्मका विद्यार्थीहरूको लागि खाजा वितरण हुन्छ। यद्धपि यो व्यवस्था आ.व. २०८०/०८१ मा कक्षा ६ सम्मका विद्यार्थीहरूको लागि वितरित थियो। वि.सं.२०७६ बाट दिवा खाजा यस गाउँपालिकामा वितरण शुरू गरिएको थियो।

चुनौती:

१) महङ्गीअनुसार दिवा खाजाको अनुदान रकम समायोजन नहुनु, खाध्य गुणस्तर कायम गर्न नसकिनु,
२) दिवा खाजाको लागि व्यवस्थापकीय क्षेत्रमा कुनै अनुदान नदिई खाजाको मात्र रकम विनियोजित हुँदा खाजा व्यवस्थापनमा समस्या सिर्जना भएको,
३) विद्यालयमा खानेपानी, खाजा हल लगायतका पूर्वाधारहरू निर्माण गर्न नसक्दा खाजा व्यवस्थापनमा सरसफाइ कायम गर्न समस्या सिर्जना भएको,
४) खाजा १८० दिनको लागि मात्र उपलब्ध हुने तर विद्यालय परीक्षा छोडेर २०५ दिन सञ्चालन गर्नुपर्ने हुँदा केही समय खाजा समेत खुवाउन नसकिने अवस्था सिर्जना भएको,

अवसरहरू:

१) दिवा खाजाको कारण विद्यार्थीहरूको विद्यालय छोड्ने दर, विद्यालयमा टिकाउ हुने दर र भर्ना दर बढेको छ।
२) विद्यार्थीहरूले नियमित खाजाको सुविधा पाएको कारण उनीहरूको वृद्धि तथा विकास राम्रो भएको छ।
३) स्थानीय खाद्य सामग्रीहरू बेची किसानहरू लाभान्वित भएका छन।
४) धेरै विद्यार्थी संख्या हुने विद्यालयमा प्रति विद्यालय एकजनाले रोजगारी प्राप्त गरेका छन।

उद्देश्य

१. बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक विकासमा टेवा पुर्याउनु,

२. विद्यार्थीहरूको भर्ना दर, टिकाउ दर, उत्तीर्ण दर र कक्षा छोड्ने दर घटाउनु,
३. बालबालिकालाई स्वस्थ्य एवम् पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु,
४. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।

रणनीति

१. दिवा खाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः विस्तार गर्दै आधारभूत तहसम्मका सम्पूर्ण बालाबालिकालाई विद्यालयमा खाजा उपलब्ध गराउने र अभिभावकको संलग्नतामा माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गर्ने ।
२. दिवा खाजाको लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधाहरु विस्तार गर्ने ।
३. विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था गर्ने ।
४. विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट, बालबालिकाहरूको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा शुक्ष्मपोषक तत्त्व प्रदायक भिटामिन ए तथा आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानेटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
५. दिवा खाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित बस्तुहरुलाई प्राथमिकता दिने ।
६. दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थायित्व र दिगोपनको लागि तीनै तहका सरकारहरूसँग साझेदारी विकास, निजी सार्वजनिक साझेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साझेदारहरूको सहयोगका लागि आवश्यक सहयोगी वातावरण तथा संयन्त्रको विकास गर्ने ।
७. दिवा खाजालगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाइ र स्वच्छतासम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी थप प्रभावकारी बनाउने ।

लक्ष्य सूचकहरू:

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका* (%)	१००	१००	१००	१००	१००	१००
२	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका* (%)	१००	१००	१००	१००	१००	१००
३	दिवा खाजा प्राप्त गर्ने कक्षा	बाल कक्षा देखि ५सम्म	बाल कक्षा देखि ५सम्म	बाल कक्षा देखि ५सम्म	बाल कक्षा देखि ५सम्म	बाल कक्षा देखि ५सम्म	बाल कक्षा देखि ५सम्म
४	वार्षिक रूपमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विद्यालयको सँख्या%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
५	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेका विद्यालय सँख्या	१५	१५	१५	१५	१५	१५
६	नर्सिङ् सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय सँख्या	७	७	७	७	७	७

लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरू

समाहित शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Inclusive Education at all Levels)												
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
कक्षा ५ सम्मका बालबालिकाहरू लाई दिवा खाजा	५३७७.१	५००६.८	४९२२.२	४८८४.३	४८६३.९		३.२४	१६६०	१५४५	१५१९	१५०८	१५०१
प्राथमिक उपचार औषधि वाकस	०	७५	७५	८५	८५		१	७	८	९	१०	८
प्राथमिक उपचार तालिम	०	३०	४०	५०	६०		१	७	७	९	९	१०
शै सत्रको शुरूमा स्वास्थ्य जाँच	१००	१००	१००	१००	१००		१००	१	१	१	१	१

४.५ आपतकालिन तथा संकटकालिन शिक्षा

४.५.१ वर्तमान अवस्था

विपद् तथा जोखिम न्युनीकरण नियमावली, २०७६ अनुसार गठन हुनुपर्ने विपद उत्थानशिलता संयन्त्रको विकास तथा विद्यालयहरूको भौतिक सर्वेक्षण गरी जोखिमयुक्त भवनहरूको पुनर्निमाण जस्ता कार्यहरू आजका आवश्यकताहरू हुन। जोखिम युक्त भौगोलिक अवस्थामा रहेका विद्यालयहरूको स्थानानतरण तथा जोखिम न्यूनीकरणको दिशामा गाउँपालिकाको अझै ध्यान पुग्न सकेको छैन। आगलागीबाट खतरामा पर्न सक्ने, बाढी तथा पहिरोबाट संवेदनशील विद्यालयहरूमा रोकथामका उपायहरू गरी संभावित विपद्लाई जोगाउनु पर्छ। चटयाङ्ग, विद्युतीय जोखिम कम गर्ने संयन्त्र तथा विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको जोखिमका स्थलहरूको बार बन्देज पनि विद्यालयहरूमा त्यत्तीकै महत्त्वका विषयहरू हुन। मा.वि. विद्यालय तहसम्म प्राथमिक उपचारको फोकल शिक्षक व्यवस्था गरी सबै बालबालिकाहरूलाई उनीहरूकै पाठ्यक्रममा उल्लेखित प्राथमिक उपचारको व्यवहारिक ज्ञान तथा सिप प्रदान गर्ने र विद्यालयमा सदैव प्राथमिक उपचार बाकसको व्यवस्था हुनु पर्ने देखिन्छ। टिनका छाना भएका विद्यालयहरूको विस्थापन पनि उत्तीकै महत्त्वपूर्ण कार्यको रूपमा हेरिनुपर्छ।

सबै विद्यालयलाई बालमैत्री र विपद उत्थानशील विद्यालय वातावरण र कक्षाकोठा निर्माण गर्ने सोच गाउँपालिकाको छ। हालसम्म लगभग सबै विद्यालयका पुराना भवनहरू विस्थापन गरी नयाँ पक्की भवन निर्माण गर्ने कार्य गरिएको छ।

इस्मा गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूमध्ये आगलागी, बाढी, पहिरो तथा चटयाङ्ग जस्ता विपद्को सम्भावना भएका विद्यालयहरू देहायबमोजिम छन।

सि.नं.	विद्यालय	जोखिमको कारक	कैफियत
१	कालिका आ. वि.दोहोलि	पहिरो	
२	देविस्थान प्रा.वि -६	हावाहुरि	

४.५.२ उद्देश्य

१. सम्भावित विपदको पुर्वतयारी गर्नु र विपद न्यूनीकरणको लागि पुर्वाधार निर्माण गर्ने,
२. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्नु ।
३. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ।
४. आपतकालिन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइका विधिहरु प्रयोग गरी बालबालिकाहरुको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्नु ।

४.५.३ रणनीति

१. विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धि आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने ।
२. सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी गराउने
३. महामारी तथा अन्य किटजन्य विपदबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी गर्ने ।
४. महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी गर्ने ।
५. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने ।
६. विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।
७. शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उपकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने ।
८. विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने ।
९. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड, २०८० अनुसार केन्द्रमा गाउँपालिकामा विद्यालय पूर्वाधार विकास समिति गठन गर्ने जसले विद्यालय निर्माण, लैङ्गिक समता एवम् समावेशीकरण, विद्यालय विपद् व्यवस्थापन तथा विपद् जोखिम नयुनीकरण र उत्थानशील शिक्षा तथा सेफगार्ड पक्ष सम्बन्धी काम, अनुगमान तथा निरीक्षण गर्ने
१०. विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबीच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने ।

लक्ष्य सूचकहरू

१. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास भएको हुनेछ ।
२. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

३. आपतकालिन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइका विधिहरु प्रयोग गरी बालबालिकाहरुको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्ने विद्यालय	०	१०	१५	२०	३३	४३
२	प्राथमिक टुल बक्स राख्ने विद्यालयहरू	०	४३	४३	४३	४३	४३
३	भौतिक सर्वेक्षण भएका विद्यालयहरू	०	७	७	१०	१०	६
४	विपद्मा जोगिने जीवनउपयोगि सिपको टट तालिम	०	७	७	१०	१०	६

लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरू

शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Inclusive Education at all Levels)

लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physic			
८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५
०	१००	१५०	२००	३३०		३	०	१०	१५	२०
०	८६	८६	८६	८६		२	०	४३	४३	४३
०	४०	४०	८०	८०		२	०	७	७	१०
०	१००	१००	१५०	१५०		१.५	०	७	७	१०

४.६ *विद्यालय भौतिक पूर्वाधार र विकास*

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, शौचका लागि शौचालय, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन।

एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी हुनको निमित्त प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० वर्गमिटर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्ड शिक्षा नियमावली २०५९ को नियममा तोकिएको छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवनलगायत सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद जोखिममुक्त बनाउदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवं बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्थापन गरिएको छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले आत्मसात गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवं विस्तारको नीति र हालसम्मको अभ्यासका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यय योजनामा भौतिक पूर्वाधार विकासको कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकामा सञ्चालित ४५ ओटा सामुदायिक विद्यालय र बालविकास केन्द्रमा ११७ वटा ४४८, कोठाहरू ४७ वटा खेलमैदान, ६१ वटा शौचालय, ६५ वटा खानेपानी धारा, ४० स्टाफ कक्ष, ६ वटा दिवाखाजा भान्साकोठा र ४ वटा विद्यालयमा बगैंचाको उपलब्धता छ।

सि.नं.	विद्यालय	भवन	कक्षा कोठा	खेल मैदान	शौचालय	धारा	स्टाफ कक्ष	भान्साकोठा	बगैंचा
1	Aanandapur Secondary School	४	२३	१	३	५	१		
2	Amarpur Omprasad Gautam Secondary School	6	25	1	3	2	1	1	
3	Bedadi Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
4	Bhagawati Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
5	Bidyadevi Basic (Primary) School	1	5	1	1	1	1		
6	Boolma Basic (Primary) School	1	8	1	1	1	1	1	1
7	Chandra Basic School	2	10	1	1	1	1		
8	Chaptari Bal Bikash Kendra	1	2	1	1	1			
9	Darlamchaur Basic (Primary) School	3	8	1	2	1	1		
10	Deep Jyoti English Boarding School								
11	Deurali Basic (Primary) School	1	3	1	1	1	1		
12	Deurali Basic School	3	11	1	1	1	1		1
13	Devisthan Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
14	Devisthan Basic school	3	9	1	1	1	1		
15	Devisthan Secondary School	5	21	1	3	5	1		
16	Gahatera Basic (Primary) Schooll	1	7	1	1	1	1		
17	Govinda Ratna Kunwar Lokatrantrik Basic (Primary)	3	12	1	1	1	1		

	School								
18	Himalaya Secondary School	4	25	3	5	3	2	1	
19	Jalpa Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
20	Jana Jyoti Basic School, Isma R.M.-1, Ujung	2	9	1	1	1	1		
21	Janajagriti Basic School	1	2	1	1	1			
22	Janajyoti Basic School	3	12	1	1	1	1		
23	Janashakti Basic (Primary) School	1	3	1	1				
24	Janata Basic (Primary) School	2	5	1	1	1	1		
25	Kalika Bal Bikas Kendra	1	2	1	1				
26	Kalika Basic (Primary) School	1	4	1	1	1	1		
27	Kalika Basic School	3	9	1	1	1	1		
28	Khadga Basic (Primary) School	2	8	1	1	1	1		
29	Kumari Basic School	4	14	1	1	1	1		
30	Manakamana Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
31	Namuna Basic (Primary) School	2	10	1	1	1	1		
32	Nepal Rastriya Primary Scholol	3	10	1	1	1	1		
33	Palukha Secondary School	6	22	1	2	8	1	1	
34	Ram Rajya Secondary School	5	31	1	3	2	1	1	1
35	Ratachaur Basic (Primary) School	2	5	1	1	1			
36	Ratachaur Basic School	2	7	1	1	1	1		
37	Sahid Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
38	Saraswati Basic (Lower Sec.) School	3	12	1	1	1	1		1
39	Saraswati Basic (Primary) School	2	7	1	1	1	1		
40	Shivaji Basic (Primary)	2	8	1	1	1	1		

	School								
41	Siddha Basic (Primary) School	4	8	1	1	1	1		
42	Sunabhadra Basic (Primary) School	2	6	1	1	2	1		
43	Suntaladevi Basic School	5	15	1	1	1	1		
44	Suryodaya Basic (Primary) School	2	6	1	1	1	1		
45	Thaddhunga Secondary School	6	20	1	3	3	1	1	
46	Thulakhola Khajure Bal Bikas Kendra	1	2	1	1	1			
	Total	११७	४४८	४७	६१	६५	४०	६	४

४.६.२ उद्देश्य

१. विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास तथा कार्यान्वयन गरी सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास गर्नु,

२. सबै विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार विकास , मर्मत संभार तथा सबलीकरण गर्नु ।

३. जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट सुरक्षित हुन Climate Smart Infrastructure बनाउन परामर्श गर्नु ।

४.६.३ रणनीति

१. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि सञ्चालित विद्यालयको तह, विद्यार्थी सङ्ख्याको प्रक्षेपण र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा मापदण्ड विकास गर्ने ।

२. एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकै पटक गर्ने गरी पूर्ण विद्यालय निर्माणको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।

३. विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि संघप्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीका . आधारमा स्रोत व्यवस्थापन गरी सरोकारवालाको सहभागितामा कार्यान्वयन हुने प्रबन्ध गर्ने ।

४. विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकतानुसार सबलीकरण तथा पुर्ननिर्माण एवम् मर्मत संभार गर्ने ।

५. पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्षलाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

४.६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१.सबै विद्यालयहरूमा पर्याप्त भौतिक संरचना निर्माण हुने।

२. विद्यालयका भौतिक संरचना बाल मैत्री, अपाङ्गता मैत्री र सुरक्षित हुने ।

बिद्यालय भौतिक निर्माण र सुधार कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू
(Proposed Activities for School Infrastructure Development and Improvement)

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
वास सहितको शौचालय	500	1000	1000	1200	1300		100	5	10	10	12	13
भुकम्प प्रतिरोधी बालमैत्री भवन	13227.5	13227.5	16835	20442.5	16835		1000	2	2	3	4	3
भलिबल ग्राउण्ड निर्माण	1000	1000	2000	1000	1000		100	1	1	2	1	1
टेवल टेनिस	0	1000	1000	1000	500		100	0	2	2	2	1
बास्केटबल कोर्ट	0	200	600	400	400		200	0	1	3	2	2
व्याडमिन्टन कोर्ट	0	50	100	200	200		50	0	1	2	4	4
विद्यालय घेराबार	0	1500	1500	1500	1500		300	0	5	5	5	5
बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री भवनको पुनर्निर्माण	0	2000	2000	2000	2000		200	0	2	2	2	2

४.७.१ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

वर्तमान अवस्था

शै.श. २०८५/०८६ सम्म इस्मा गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सहज पहुँच हुने अवस्था सिर्जना भएको हुनेछ। २३ विद्यालयहरूमा इन्टरनेट

सुविधा पुर्याइएको छ। २० भन्दा बढी विद्यालयमा एक विद्यालय एक कम्प्युटर हुने अवस्था सिर्जना भएको छ। ७ मा.वि. विद्यालयहरूमा कम्प्युटर प्रयोगशाला नै खडा गरिएका छन। शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रबाट तयार पारिएका डिजिटल सामग्रीहरू प्रयोग गर्न सक्ने गरी २३ भन्दा बढी विद्यालयहरूको पहुँच तथा क्षमता अभिवृद्धि गरिएपनि विद्यार्थीहरूलाई नै डिजिटल शैक्षिक सामग्रीहरूमा पहुँच पुर्याउने गरी गाउँपालिकामा ७ मा.वि.हरूको स्तरोन्नति गरिएको छ।

चुनौतीहरूः

१) गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरूमा इन्टरनेट कनेक्टिभिटी गर्न सकिने भएको भए पनि केबल २३ विद्यालयमा मात्र कम्प्युटरको सुविधा पुर्याउन सकिएको,

२) सबै विद्यालयहरूमा एकै पटक कम्प्युटर तथा प्रिन्टर सुविधाहरू पुर्याउन चुनौती रहेको,

३) गाउँपालिकाका सबै साना विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका सामग्रीहरू प्रयोगमा क्षमता विकास गर्नुपर्ने, मौजुदा अवस्थामा सहज सञ्चालनमा क्षमता विकास भईनसकेको,

४) संघीय शसर्त अनुदानबाट यस प्रकारका कार्यक्रमहरू व्यापक रूपमा विनियोजन हुने नगरेको र स्थानीय सरकारको सेवा क्षेत्र व्यापक हुँदा प्रशस्त बजेट विनियोजन हुन नसकेको,

अवसरहरूः

१) एक विद्यालय एक कम्प्युटर कार्यक्रम प्रत्येक साल बिनियोजन भएको,

२) नेपाल टेलिकम जस्ता सेवा प्रदायकहरूबाट इन्टरनेट सुविधा गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरूमा जोड्न सकिने अवस्था सिर्जना भएको,

३) विद्यालयका हरेक गतिविधिहरू अनलाइन हुने परिस्थिति सिर्जना हुँदा सूचना तथा सञ्चार सुविधा प्रत्येक विद्यालयमा पुर्याउनै पर्ने स्थिति सिर्जना भएको,

४) कक्षा १ देखि नै स्थानीय पाठ्यक्रम " इस्मा परिदर्शन " र विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा कम्प्युटरका विषयवस्तुहरू समावेस हुँदा प्रयोगात्मक रूपमा विद्यार्थीहरूलाई सहजीकरण गर्न र विद्यालयका कामकाज गर्न कम्तिमा इन्टरनेट सहित एक कम्प्युटर प्रत्येक विद्यालयमा पुर्याउनै पर्ने देखिएको।

४.७.२ उद्देश्य

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पुऱ्याउनु ।

२. कम्तिमा कक्षा १ चलेका विद्यालयहरूलाई आगामी ५ वर्ष भित्र कम्प्युटर प्रिन्टर सहितको इन्टरनेट सुविधा तथा बाल शिक्षा चलेका विद्यालयहरूमा आगामी दश वर्ष भित्र इन्टरनेट सुविधा सहितको एक कम्प्युटर र प्रिन्टर उपलब्ध गराउनु,
३. आगामी ५ वर्षभित्र कक्षा ५ चलेका विद्यालयहरूमा प्रोजेक्टरको व्यवस्था र मा.वि.हरूमा स्मार्ट बोर्ड सहितको अध्ययन अध्यापनको थालनी गर्नु,

४.७.३ रणनीति

१. सबै विद्यालयमा, कम्प्युटर, प्रिन्टर र डिस्प्ले डिभाइसहरू पुर्याउने,
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको सम्वन्धमा सबै शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
३. कक्षा ५ सम्मका विद्यालयहरूमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग गर्ने,
४. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
५. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गर्ने ।
६. डिजिटल लाइब्रेरीमा, ७ वटा मा.वि. मा ल्याङ्ग्येज ल्याब स्थापना गर्ने,

४.७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. आगामी ५ वर्षमा सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच तथा विस्तार भएको हुनेछ ।
२. सबै मा.वि.मा ल्याङ्ग्येज ल्याब सहितको डिजिटल लाइब्रेरी स्थापना भएको हुनेछ।
३. सबै मा.वि.मा स्मार्ट बोर्डबाट मुख्य विषयका कक्षाहरू सञ्चालन हुनेछन।
४. सबै कक्षा ५ सम्म सञ्चालनमा रहेका विद्यालयमा प्रोजेक्टरको प्रवन्ध हुनेछ।
५. सबै कक्षा १ सम्म चलेका विद्यालयहरूमा कम्प्युटर तथा प्रिन्टर सहितको इन्टरनेट सुविधा प्रदान गरिनेछ।
६. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगवाट विद्यार्थीहरुको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

लक्ष्यहरू

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	Internet connectivity	२३	२३	३०	३६	४३	४३

	सहितका विद्यालय सँख्या						
२	शिक्षणमा कम्प्युटर उपयोग भएका विद्यालय सँख्या	३	३	१०	१५	२०	२३
३	डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	३	३	१०	१५	२०	२३
४	व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने विद्यालय	२३	२३	३०	३५	४०	४३
५	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय सँख्या	५०	५०	५०	५०	५०	५०

लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरू

बिद्यालय भौतिक निर्माण र सुधार कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू
(Proposed Activities for School Infrastructure Development and Improvement)

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					**Existing unit cost**	**Proposed unit cost**	**बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)**				
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
एक विद्यालय एक	150	150	250	250	350		100	3	3	5	5	7

कम्प्युटर												
इन्टरनेट कनेक्टिभिटी	276	360	420	480	516		12	23	30	35	40	43
सूचना तथा सञ्चार प्रविधि तालिम	100	100	100	100	100		100	1	1	1	1	1

४.७.५ सुशासन तथा व्यवस्थापन

वर्तमान अवस्था

शिक्षा क्षेत्र धेरै शिक्षक तथा कर्मचारीहरू कार्य गर्ने थलो हो। प्रत्येक वर्ष लाखौं विद्यार्थीहरूको शिक्षाको प्रवन्ध गर्ने क्षेत्र हो। इस्मा गाउँपालिकामा ३१६ शिक्षक तथा कर्मचारीहरू कार्यरत छन। इमिस रिपोर्ट २०८१ अनुसार सामुदायिक विद्यालयमा ४३६३ विद्यार्थीहरू अध्ययनरत छन। यति ठुलो संख्यामा रहेका व्यक्तिहरूलाई व्यवस्थापन गर्ने कार्य आफैमा चुनौतिपुर्ण छ।सबै शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई कानुनी व्यवस्था अनुसार परिचालन गरी विद्यालयमार्फत सबै विद्यार्थीहरूलाई कानुनमा व्यवस्था भएबमोजिमको सेवा प्रवाह गर्नु नै शैक्षिक सुशासन हो।

शैक्षिक सुशासन कायम गर्न इस्मा गाउँपालिकाले निर्माण गरी लागु गरेका विभिन्न ऐन, नियम तथा कार्यविधीहरू देहायबमोजिमका छन:

सि.नं.	विवरण	संख्या	पारित
१	इस्मा गाउपालिकाको शिक्षा ऐन (संशोधन सहित),२०७९	१	२०७९/९/२०
२	इस्मा गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली(संशोधन सहित), २०७९	१	२०७९/१०/०६
३	अस्थायी तथा करार शिक्षक तथा कर्मचारी छनौट कार्यविधि, २०८०	१	२०७९/१०/११
४	स्वयम् सेवक शिक्षक कार्यविधि, २०५९	१	२०७९/५/२०
५	इस्मा छात्रवृत्ती २०७९	१	
६	इस्मा प्राविधिक छात्रवृत्ती २०७९	१	
७	सामुदायिक विद्यालय तथा वालविकास केन्द्रहरुलाइ प्रदान गरिने अनुदान सम्बन्धि कार्यविधि २०७४	१	२०७४/१२/१५
८	मदिरा सेवन नगर्ने परिवारका विद्यार्थिको लागि अनुदान सहयोग कार्यविधी २०७९	१	

यस गाउँपालिकामा **शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखामा** २ जना कर्मचारीहरू रहने व्यवस्था छ। त्यसमध्ये एक जना शिक्षा अधिकृत र एकजना प्राविधिक सहायक हुन। गाउँपालिकामा रहेका ४६ ओटा विद्यालयका जनशक्ति देहायका तालिकामा देखाइएको छ।

सि.नं.	विवरण	पुरूष	महिला	जम्मा	कैफियत
१	प्रा.वि.	६०	७३	१३३	
	नि.मा.वि.	२६	५	३१	
३	मा.वि. (९-१०)	३१	१	३२	
	बालविकास शिक्षक	१	४९	५०	
५	विद्यालय सहायक	४	३	७	
६	यु.डब्ल्यु एस.फेलो	२	५	७	
७	कम्युनिटि	-	-	१३	
८	विद्यालय सहयोगी			४३	जम्मा ३१६

चुनौती

१) विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षक अभिभावक संघ आवधिक रूपमा वैठक बस्ने र नियमित प्रकृतिका कानुनी कार्यभन्दा शैक्षिक सुधारका क्रियाकलापमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न नसक्नु,
२) नि.मा.वि. तथा मा.वि. तहमा विषयगत शिक्षकको अभाव देखिएको,
३) कर्मचारी तथा विद्यालय सहायक कर्मचारीहरूको सेवा सुविधा पर्याप्त नभएको,
४) बालविकास सहजकर्ताहरूको सेवा सुविधा पर्याप्त नभएको,
५) यु.डब्ल्यु.एस.सँगको साझेदारीमा विद्यालय सेवामा प्रवेश गरेका फेलो तथा कम्युनिटी शिक्षकहरू कार्यक्रमको समाप्तिपछि बाहिरिँदा विद्यालयमा अभाव देखिएको जनशक्ति परिपुर्ति गर्ने मेकानिज्म बन्न नसकेको,
६) गणित, विज्ञान जस्ता विषयहरूको पदपुर्ति गर्न कठिन भएको,

उद्देश्य

१. स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु ।
२. जनशक्तिको लागि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।
३. आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नु ।

४. आर्थिक, जनशक्ति व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रहरूमा पारदर्शिता कायम गर्नु,
५. शिक्षण सिकाइ, परीक्षा, परीक्षण तथा नतिजा प्रकाशनमा एकरूपता, पारदर्शिता कायम गर्नु,
६. जनशक्ति परिचालन, सेवा प्रवाहमा निष्पक्षता तथा पारदर्शिता कायम गर्नु।

रणनीति

१. स्थानीय तहमा शैक्षिक व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।
२. संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
३. कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।
४. स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने ।
५. प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गर्ने।
६. कार्यक्रमको प्रभावकारी ढंगवाट कार्यसम्पादन गर्नको लागि आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।

लक्ष्य

१. स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
२. संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि भै उत्तरदायित्व तथा जिम्मेवारीमा वृद्धि भएको हुनेछ।
३. आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन भै प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादन भएको हुनेछ ।
४. शिक्षक, कर्मचारी तथा अन्य खालका जनशक्ति भर्ना तथा व्यवस्थापनमा निष्पक्षता, पारदर्शिता तथा नियम संगति बमोजिम कायम भएको हुनेछ।
५. शिक्षा शाखा, विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूको पारदर्शिता जबाफदेहिता कायम भएको हुनेछ।
६. शिक्षासँग सम्बन्धित सेवा प्रवाहमा नियमितता, छरितोपना, निष्पक्षता कायम हुनेछ।

लक्ष्यसम्बन्धी सूचक

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	माध्यमिक विद्यालयमा नेतृत्व तथा	७	७	१	२	२	२

	व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक सँख्या						
२	आधारभूत तहको विद्यालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक सँख्या	२	४	५	६	५	५
३	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्ने विद्यालय सँख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३
४	विद्यालय व्यवस्थापन समिति भएका विद्यालय सँख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३
५	प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रधानाध्यापक तथा प्राचार्य	२	२	२	२	१	०

	नियुक्त गर्ने माध्यमिक विद्यालय सँख्या						
६	विद्युतीय हाजिरी	४३	४३	४३	४३	४३	४३
७	कार्यसम्पादन करार गर्ने विद्यालय संख्या	०	०	१०	२०	३०	४३
८	सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम	०	०	१०	२०	३०	४३

लक्ष्य हासिल गर्न प्रस्तावित कार्यक्रमहरु

शैक्षिक सुशासन तथा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित प्रस्तावित कार्यक्रमहरू									
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष	
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३
विद्युतीय हाजिरी तथा सि.सि.टी भी.	०	२५०	३५०	३५०	४००		४३	०	८
शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन अनुदान	०	२१०	२१०	२१०	२१०		५	०	४३
सूचना पाटी, गुनासो पेटीका व्यवस्थापन	०	२०	२०	२०	२६		२	०	१०
नागरिक बडापत्र निर्माण	०	२०	२०	२०	२६		१	०	१०
अभिभावक भेला तथा सार्वजनिक सुनुवाई	०	४३०	४३०	४३०	४३०		१०	०	४३

०००

परिच्छेद पाँच

५.१ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक बजेटमा कार्यक्रमहरूको छनोटमा यो योजनाको प्रयोग हुनेछ। यस आवधिक योजनामा उल्लेखित कार्यक्रमहरूको तर्जुमा तथा स्रोत व्यवस्थापन गरिनेछ। यस आवधिक योजनाको आधारमा गाउँपालिकाले अन्य शिक्षा विकासका साझेदारहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्नेछ। यस आवधिक योजनामा प्राथमिकीकरणमा परेका क्रियाकलापहरूलाई समय तथा परिस्थितीको माग अनुसार आवश्यक संशोधन तथा परिमार्जनसहित लागु गरिनेछ।गाउँपालिकाले यस योजनामा प्रस्तावित कार्यक्रमहरूलाई वार्षिक रूपमा क्रमश अगाडि कार्यान्वयन गर्दै अगाडि बढ्नेछ।

वर्तमान अवस्था

- शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखामा जम्मा दुई जना कर्मचारीहरू उपलब्ध छन।
- आ.व. २०८०/८१ मा गाउँपालिकामा कार्यान्वयन गरिएका कार्यक्रमहरूको विवरण देहायबमोजिम रहेको छ।

सि.नं.	कार्यक्रमको विवरण	बजेट (रू ०००मा)	कार्यान्वयनको अवस्था
१	अध्यक्षसँग विद्यार्थी कार्यक्रम	०००	
२	अभिभावकसँग उपाध्यक्ष कार्यक्रम	०००	
३	सेमी होस्टेल कार्यक्रम	४००	
४	शैक्षिक पर्दर्शनी कार्यक्रम	१००	
५	एक विद्यालय एक कम्प्युटर कार्यक्रम	०	
६	कस्टमाइज्ड तालिम	०००	
७	उत्कृष्ट विद्यार्थि सम्मान (८,१०,१२)	१००	
८	संस्थागत क्षमता सुधार कार्यक्रम		
९	विद्यालय अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कार्यक्रम		
१०	रियल कार्यक्रम	४००	
११	युवा संसद कार्यक्रम	३००	
१२	यवा स्वयमसेवक निर्माण तथा परिचालन कार्यक्रम	२००	
१३	सिक्षक व्यवस्थापन कार्यक्रम	१०३०	
१४	दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन कार्यक्रम	१००	
१५	राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगिता (गापा,जिल्ला)	५००	
१६	दिवा खाजा कार्यक्रम	७५४९	
१७	स्यानिटरी प्याड वितरण कार्यक्रम	११२२	

१८	ऐन नियमावली संशोधन तथा छपाई कार्यक्रम	९००	
१९	छात्रवृत्ती वितरण	७१५	
२०	पाठ्यपुस्तक वितरण	३२१०	
२१	डिजिटल वेव साइट निर्माण		
२२	कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदान		
२३	शिक्षक बैंक निर्माण तथा कार्यान्वयन	१५०	
२४	अस्थायी तथा करार शिक्षक तथा कर्मचारी छनोट तथा पदस्थापन	१००	
२५	स्थायी शिक्षक पदस्थापन		
२५	अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	१००	
२६	एकिकृत विद्यार्थी मूल्याङ्कन पुस्तिका निर्माण, छपाइ र वितरण		
२७	इस्मा परिदर्शन पाठ्यपुस्तक छपाइ तथा वितरण	८००	
२८	गाउँपालिकाको क्यालेण्डर छपाई तथा वितरण	५०	
२९	शिक्षक तथा कर्मचारीको तलब भत्ता	९१२६४	
३०	आइ सि टी स्रोत शिक्षक तालिम		
३१	तहगत इन्चार्जहरू नियुक्ति		
३२	प्र.अ.सँगको कार्यसम्पादन सम्झौता		
३३	अनौपचारिक तथा निरन्तर सिकाइ	०	
३४	कक्षा ८ र ५ को परीक्षा सञ्चालन, नतिजा प्रकाशन र पुरक परीक्षाको व्यवस्थापन	४००	
३५	ऐन नियम संशोधन तथा छपाई	०	
३६	पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यक्रममा संलग्न शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको लागत साझेदारीमा शैक्षिक अवलोकन भ्रमण	३००	
३७	इमिस तालिम सम्पन्न तथा इमिस सत्यापन		
३८	हरित विद्यालय कार्यक्रम		
३९	विद्यालय मर्मत (प्रदेश योजना) को अनुगमन तथा भुक्तानी		
४०	शिक्षक मेन्टरिङ	१२७४	
४१	खेलकुद सिक्षक व्यवस्थापन	१५०	
४२	प्रतिभा पहिचान	३००	
४३	प्र.अ बैठक खर्च	२००	
		१११७१४	

आ.व. २०८१/०८२ मा गाउँपालिकाका कार्यक्रमहरूको लागि रू १११७१४००० विनियोजन भएको तथा वडाको बजेट सिलिङबाट पनि शिक्षा क्षेत्रमा बजेट तर्जुमा गरिएको अवस्था छ।

चुनौती

१) गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरी व्यवस्थित शैक्षिक विकास गर्न जनशक्तिको अभाव रहेको,
२) आवश्यकता र स्रोत साधनबिच ठुलो खाडल रहेको,
३) बाल मैत्री भौतिक पुर्वाधार, विपद तयारी लगायतका विषयमा निरन्तर एकै रफ्तारले काम गर्नुपर्ने तर स्थानीय आवश्यकताअनुसार संघ तथा प्रदेशबाट बजेट प्राप्त नहुने,
४) शिक्षा क्षेत्रमा चरम राजनितीकरण भएको हुँदा एक कार्यकालमा सञ्चालनमा रहेका दीर्घकालिन योजना समेत जनप्रतिनिधी परिवर्तन हुँदा निरन्तरतामा क्रमभङ्गता हुने खतरा

अवसरहरू

१) गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुस प्रत्येक जनप्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूमा हुनु,
२) विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय स्तरको योजना "विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना" कार्यान्वयनमा रहेकोले संघीय तथा प्रदेशस्तरका योजनाहरूसँग स्थानीय शिक्षा कार्यक्रमहरूलाई मिलान गर्नुपर्ने देखिएकोले स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको,

५.२.२ उद्देश्य

१. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. शिक्षा योजनामा समावेस भएका कार्यक्रमहरूलाई गाउँपालिकाले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमहरूमा संलग्न गरी विस्तारै कार्यान्वयन गर्नु,
३. गाउँ शिक्षा योजनालाई शिक्षा विकासको मेरूदण्डको रूपमा विकास गर्नु,

५.२.३ रणनीति

१. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
२. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने ।
३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।

४. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।
५. विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
६. विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अध्यावधिक गर्न लगाउने।
७. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।
८. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।
९. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।
१०. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, बैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने ।

लक्ष्य सूचक

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	पटक	०	१	०	१	०	१		
३	कार्यक्रमको प्रगति समिक्षा	पटक	३	३	३	३	३	३		

परिच्छेद ६ : लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ वर्तमान अवस्था

इस्मा गाउँपालिकाको विगत ३ वर्षको शिक्षा क्षेत्रमा भएको लगानी देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र.सं.	आर्थिक वर्ष	कुल बजेट	संघीय सशर्त	प्रदेश	गाउँपालिका स्रोत	शिक्षामा कुल	कैफियत
	२०८१/०८२	४७१५३८०००	१५६०३८०००	१५०००००	१७६४७००	१५९३०२७००	३३.७८%
	२०८०/०८१	४८३९१८२२५	१५१२५२०००	१००००००	२२२४६०००	१७४४९८०००	३६.५%
	२०७९/८०	४९५१२६०००	१५८१२१०००	६००००००	३०००००	१५९०२१०००	३२.११%

चुनौतिः

१) गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत कमजोर रहनु,

२) विद्यालयहरूमा दरबन्दी पुर्ण नहुँदा स्थानीय सरकारले आ.व. २०८१/०८२ मा ने.रू. १५९३०२७०० रकम विनियोजन गर्नु परेको,

अवसरहरूः

१) स्थानीय सरकारको शिक्षा क्षेत्रको ९७.९५% का हाराहारीमा संघीय सशर्त कार्यक्रमहरूको हिस्सा रहेको,

२) स्थानीय सरकारलाई नेपाल सरकारबाट समानीकरण, राजश्व बाँडफाट, प्रदेश समानीकरण लगायतका शीर्षकहरूबाट नियमित रकम हस्तान्तरण गर्ने गरेको,

३) शिक्षा क्षेत्रमा आइ एन जि ओ हरूको संलग्नताले अभाव भएको जनशक्ति पूर्ति गर्दा लागत साझेदारी हुने गरेको,

६.२ उद्देश्य

१. शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु ।

२. योजनामा समावेश भएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु ।

३. उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु ।

६.३ रणनीति

१. सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानीमा वृद्धि गर्ने ।

२. विद्यालय शिक्षामा पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानी प्रभावकारीता बढाउने ।

३. वार्षिक रूपमा कुल बजेटको ३५% प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गर्ने ।
४. शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रबर्द्धन गर्ने ।
५. मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गर्ने ।
६. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाउने ।
७. लागत साझेदारीमा आधारित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

६.४.१ संघीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

अनुदान प्राप्त हुने क्रियाकलाप	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
प्रति विद्यार्थी लागत	१४३०१५०	१५७३१५०	१७३०४६५	१९०३५११	२०९३८६२
आधारभूत तहका स्वीकृत तथा राहत दरबन्दी अनुदान	८५३१७७९८	९३८४९५७७	१०३२३४५३४	113557987	124913785
माध्यमिक तहका स्वीकृत तथा राहत दरबन्दी अनुदान	२७८७६०७५	29563682	32520050	35772055	39349260
प्रारम्भिक बालविकास शिक्षक तथा कर्मचारी	१२०६४९६४	13271460	14598606	16058466	17664312
छात्रवृत्ति	६८१५००	749600	824615	907076	9070766
दिवा खाजा	५५५१३२०	6106452	6717097	7388806	8127686
शिक्षण सहयोग अनुदान (६-८)	२०५८९६९	2264865	2491351	2740466	3014534
मा.वि. शिक्षण अनुदान	३२६९६८४	3596652	3856317	4241948	4666142
विद्यालय संचालन तथा व्यवस्थापन	८१००००	910000	1010000	1110000	1210000
शैक्षिक गुणस्तर सदृढीकरण एवं कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	५०००००	550000	60000	650000	700000
सिकाइ आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना कार्यान्वयन	४०००००	450000	500000	550000	600000
शैक्षिक पहुँच सुनिश्चितता	०	50000	100000	150000	200000
शैक्षिक सुशासन तथा संस्थागत क्षमता	२४२५०००	2700000	3000000	3300000	3630000
छात्राहरूलाई स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापन	५२००००	572000	600000	630000	670000
निशुल्क पाठ्यपुस्तक	२२५०३८७	2420000	2660000	2920000	3220000

विपन्न लक्षित छात्रवृत्ती अनुदान	५६००००	616000	676000	733000	800000
सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ती	0	50000	100000	150000	200000
नमूना विद्यालय अनुदान	0	4500000	4500000	4500000	4500000
बालविकास त.भ. (गा.पा.)	१८३३६००	२०१३०००	२२०१०००	२४२१०००	२६६३०००
विद्यालय सहायक त.भ. गापा थप	318500	३५००००	३८५०००	४१८०००	४६००००
बालविकास शिक्षिका त.भ.थप	४५५००००	५००५०००	५५०५०००	६०५५०००	६६६००००
प्रोत्साहन तथा सम्मान कार्यक्रम	१०००००	११००००	१२१०००	१३३०००	१४७०००
पाठ्यपुस्तक छपाइ तथा वितरण	८०००००	८८००००	९६५०००	१०५९०००	११६४०००
शिक्षक बैंक तथा करार शिक्षक छनोट	०	१०००००	११००००	१२१०००	१३३०००
लोक सेवा तथा शिक्षक सेवाको कक्षा सञ्चालन	०	५००००	५५०००	६०५००	६७०००
शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	२०००००	२२००००	२४२०००	२६६०००	२८२०००
अभिभावकसँग विद्यार्थी कार्यक्रम	०	५००००	५५०००	६०५००	६७०००
५ र ८ को पालिकास्तरीय परीक्षा	३५००००	३८५०००	४२३०००	४६५०००	५११०००
विद्यार्थीसँग अध्यक्ष कार्यक्रम	०	५००००	५५०००	६०५०	६७०००
विद्यालय समायोजन तथा शिक्षक दरबन्दी मिलान (सङ्ख्या)	7/8	8/9	9/10	10/11	
शैक्षिक पर्दर्शनी	४००००	६००००	८००००	१०००००	१२००००
राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता	३०००००	३५००००	४०००००	४५००००	५०००००
शिक्षक भ्रमण कार्यक्रम	०	५०००००	५५००००	६०००००	७०००००
सेमी होस्टेल	०	३०००००	३३००००	३६३०००	४०००००
गाउँ शिक्षाको रणनैतिक योजना तर्जुमा	३०००००	३३००००	३६३०००	४०००००	४४००००
पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम	१०००००	११००००	१२१०००	१३३०००	१५००००
शैक्षिक सम्मेलन	०	११००००	१२१०००	१३३०००	१५००००
हरित विद्यालय कार्यक्रम	०	५००००	५५०००	६०५००	६७०००
जेहन्दार छात्रवृत्ती	२५००००	२७५०००	३०२०००	३३२०००	३६५०००

एक विद्यालय एक कम्प्युटर तथा प्रिन्टर कार्यक्रम	०	५०००००	६०००००	७०००००	८०००००
भवन/घेराबार	५०००००	६०००००	७०००००	८०००००	९०००००
कुल	१५५३५७९४७	१७६१९१४३८	१९२९१८०३५	२१२३९९८६५	२४१४४३३४७

६.४.२ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा आवश्यक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुने

२. वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ भएको हुनेछ ।

६.५ प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्रसं	अनुदान प्राप्त हुने क्रियाकलाप	पञ्च वर्षिय योजना अवधिमा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट				
		२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	घेराबार तथा मर्मत	१४००	२८००	२८००	३०००	४०००
२	बालमैत्री/हरित विद्यालय निर्माण	०	३०००	३५००	३५००	१२००
३	खानेपानी	०	१०००	१०००	१०००	१०००
४	शिक्षकको क्षमता विकास	0	४००	८००	१०००	१२००
		१४००	**७२००**	**८१००**	**८५००**	**७४००**
		कुल अनुमानित रकम				**३२६००**

६.६ यु डव्लु एस बाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्रसं	अनुदान प्राप्त हुने क्रियाकलाप	आर्थिक वर्ष				
		२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
बालविकास र शिक्षा						
१	शैक्षिक सामाग्री वितरण	१०००००	१५००००	२०००००	२५००००	३०००००
२	शिक्षकको तलब	१००१०००	११०००००	१२०००००	१३०००००	१४०००००
३	भवन निर्माण	०	०	०	०	०
४	क्षमता विकास	१०००००	१५००००	२०००००	२५००००	३०००००

उपरोक्त बमोजिम बजेट अनुमान गरिसकेपछि विद्यालय शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्रहरु जस्तैः वालविकास र शिक्षामा हरेक आवको जम्मा बजेट कति, आगामी ५ वर्षको जम्मा बजेट कति र वजेटको सुनिश्चितता संघवाट, प्रदेशबाट, स्थानीय तहवाट र अन्य संघसंस्थावाट कति भनि सो को विश्लेषण तालिकामा राखिएको छ।

सि.नं.	क्षेत्र	कार्यक्रम	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२
१	प्रा.बा.वि.	ECDमा न्यूनतम इनेबलिङ कन्डिसन पूरा गर्ने	0	100	100	100	
२		वास सुविधा उपलब्ध गराउने	0	150	150	150	
३		दिवा खाजा व्यवस्थापन	5551.32	6106.452	6717.097	7388.806	
४		सिकाइ मापदण्ड लागु गर्ने	100	100	100	100	
५		कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन	300	300	300	300	
६		अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई प्रोत्साहन	233	233	233	233	
७		नियमित स्वास्थ्य जाँच	910	910	910	910	
८		ECED शिक्षक तलब	12064.964	13271.46	14598.606	16058.466	
९		शिक्षण सामग्री र सिकाइ कुना व्यवस्थापन	0	२५०	२५०	२५०	
१०		विपन्न बालबालिकाहरूलाई प्रोत्साहन	100	100	100	100	
प्रारम्भिक बालविकासको कुल प्रस्तावित लागत			**19259.284**	**21520.912**	**23458.703**	**25590.272**	
११	आ.वि.	प्राथमिक तहको दरबन्दी तथा राहत शिक्षकको तलब	85317.798	93849.577	103234.534	113557.987	
१२		शुन्य दरबन्दी अनुदान	451.49	491.490	541.49	595.49	
१३		विद्यालय सहयोगी कर्मचारीको तलब	7020	7720	24120	24120	
१४		कक्षा १-८ बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री)	1500	1500	1500	150	
१६		आधारभूत तह (कक्षा १-८) का लागि प्र.अ.भत्ता	7.2	7.92	8.62	9.22	
१८		आधारभूत तह (कक्षा १-५) का लागि पा.पु. अनुदान	950	1045	1149	1263	
१९		आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का लागि पा.पु.अनुदान	700	770	847	931	
२०		अपाङ्गता छात्रवृत्ती	681.5	749.6	824.615	907.076	

२२		ICT Lab निर्माण	200	250	300	350
२३		अभिभावक सचेतना कार्यक्रम (SMC/PTA)	0	500	550	605
२४		कक्षा ५ र ८ को परीक्षा सञ्चालन	350	385	423	465
आधारभूत तहको कुल प्रस्तावित लागत			97177.988	106777.097	133498.259	142953.773
२५		सबै प्रकार र तहका बिद्यालय नक्शांकन, समायोजन र पुनरवितरण कार्यक्रम सन्चालन	0	5	6	0
२६		सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयमा (कक्षा ९-१२) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता	12064.964	13271.46	14598.606	16058.466
२७		प्र.अ.यातायात खर्च	150	165	182	200
२८	मा.वि.	विद्यालय सहयोगी कर्मचारीको तलब भत्ता	2730	3003	3303	3633
२९		विद्यालय सहायक कर्मचारीको तलब भत्ता	1592.5	1751	1951	2200
३०		विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	1310	1310	1310	1310
३१		संस्थागत क्षमता विकास	1150	1265	1391	1530
३२		कक्षा ९-१० का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	600	660	726	800
३३		कक्षा ११-१२ का लागि पा पु अनुदान	93.508	102.5	112.5	125
३४		कक्षा ९-१० को पि.एम टी	3	50	65	66
३५		कक्षा ११ र १२ मा पि.एम.टी.	5	20	25	30
३६		स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन	520	572	600	630
३७		पुस्तकालय स्तरोन्नति कार्यक्रम	650	650	650	650
३८		विज्ञान प्रयोगशाला सामग्री अनुदान	650	650	650	650
३९		ICT Lab मर्मत तथा सम्भार अनुदान	650	650	650	650
४०		बहुप्राविधिक शिक्षालय अनुदान	170	187	205	225
४१		शैक्षिक सामग्री अनुदान	0	250	250	250

४२		प्राविधिक धार ९-१२ का विद्यार्थीहरूलाई ओजेटी अनुदान	450	450	450	450
४३		कक्षा ९-१२ मा प्राविधिक धार सन्चालन भएका विद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना, औजार/सामग्री खरिद र व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	200	200	200	200
	आधारभूत तहको कुल प्रस्तावित लागत		22988.972	25211.96	27325.106	29657.466
४४	अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा	अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासहितको सिपमुलक तालिम	०	100	0	100
४५		निरक्षरता पहिचान सर्वेक्षण	0	50	0	0
४६		सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको लागि अनुदान	0	100	100	200
४७		सार्वजनिक सूचना तथा प्रविधि पार्क	0	0	500	500
४८		विद्यालय रङगोगन	200	400	600	800
५०		स्थानीय ज्ञान संरक्षणसहितको सामुदायिक पुस्तकालय तथा बाचानालयको स्थापना	0	500	500	500
	अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षाको कुल लागत		२००	११५०	१७००	२१००
५१	पाठ्यक्रम मूल्याङ्कन	"इस्मा परिदर्शन" वितरण (संघीय अनुदान)	600	300	310	320
५२		**पाठ्यक्रम कार्यान्वयन तालिम**	100	100	100	100
५३		कस्टमाइज्ड तालिम	150	150	150	150
५४		शैक्षिक सामग्री अनुदान	960	960	960	960
५५		कक्षा ५ र ८ को परीक्षा	600	700	700	800
	कुल अनुमानित लागत		2410	2210	2220	2330
५७	शिक्षक तथा कर्मचारी व्यवस्थापन	नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेश तालिम				
५८		ICT तालिम	200	100	100	100
५९		शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग तालिम	100	100	100	100
६०		ECED तालिम	100	100	100	100

६१		Teacher's Time on task प्रणाली	50	50	50	50
६२		सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन	150	150	150	150
६३		विद्यालय सूपरीवेक्षण सम्बन्धि विज्ञ शिक्षकहरूलाई तालिम	0	100	100	100
६४		टिपिडी तालिम	0	0	0	0
६५		सबै शिक्षकलाई गाउँपालिकामा सेवा प्रवेश तालिम	75	75	75	75
६६		प्र.अ. क्षमता विकास तालिम	100	100	100	100
६८		शिक्षकहरूलाई सिर्जनात्मक, प्रयोगात्मक तथा परियोजनात्मक कार्य सम्पादन तालिम	0	100	100	100
	कुल प्रस्तवित लागत		**775**	**875**	**875**	**875**
६९		मा.वि.को शिक्षक दरबन्दी थप	0	1265914	1265914	1265914
७०		नि.मा.वि.को दरबन्दी थप	0	1032.98	1032.98	1032.98
	शैक्षिक समता	बा.वि. शिक्षक थप	0	1105	1105	1547
७२		बौद्धिक अपाङ्गताको लागि शिक्षा	0	30	30	30
७३		बहिरा, शुष्तश्रवण तथा दृष्टिबिहिनहरूलाई शिक्षा	0	80	80	80
७४		स्रोत कक्षा सञ्चालन	0	50	50	50
७५		खुला विद्यालय	0	0	500	500
	कुल प्रस्तावित लागत		**0**	**1268211.98**	**1268711.98**	**1269153.98**
७६	खाजा तथा पोषण	कक्षा ५ सम्मका बालबालिकाहरूलाई दिवा खाजा	7549	8249	9049	9049
७७		प्राथमिक उपचार औषधि वाकस	0	50	50	50
७८		प्राथमिक उपचार तालिम	0	50	50	50
७९		शै सत्रको शुरूमा स्वास्थ्य जाँच	100	100	100	100
	कुल लागत		**7649**	**8449**	**9249**	**9249**
८०	संकटकालिन तथा	विपद तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण	5000	6000	7000	8000
८१		विद्यार्थीहरूलाई जीवन सिप तालिम	0	200	200	200
८२		प्राथमिक उपचार वाकस	0	60	70	80

।		विद्यालयको भौतिक सर्वेक्षण	0	100	200	200
		कुल प्रस्तावित लागत	**5000**	**6360**	**7470**	**8480**
८४	भौतिक पूर्वाधार	वास सहितको शौचालय	0	2000	2000	4000
८५		भुकम्प प्रतिरोधी बालमैत्री भवन	0	5000	5000	5000
८६		भोलिबल ग्राउण्ड निर्माण	0	1000	1000	1000
८७		टेवल टेनिस	0	500	500	500
८८		बास्केटबल कोर्ट	0	200	600	400
८९		व्याडमिन्टन कोर्ट	0	50	250	250
९०		विद्यालय घेराबार	0	5000	5000	5000
९१		बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री भवनको पुनर्निर्माण	0	2000	2000	2000
		कुल अनुमानित लागत	**0**	**15750**	**16350**	**18150**
९२	सूचना तथा संचार	एक विद्यालय एक कम्प्युटर	600	500	500	500
९३		इन्टरनेट कनेक्टिभिटी	617	617	617	617
९४		सूचना तथा सञ्चार प्रविधि तालिम	200	200	200	200
		कुल प्रस्तावित लागत	**1417**	**1317**	**1317**	**1317**
९५	सुशासन	विद्युतीय हाजिरी तथा सि.सि.टी भी.	0	275	400	550
९६		शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन अनुदान	0	240	240	240
९७		सूचना पाटी, गुनासो पेटीका व्यवस्थापन	0	70	45	75
९८		नागरिक बडापत्र निर्माण	0	30	48	48
९९		अभिभावक भेला तथा सार्वजनिक सुनुवाई	0	480	480	480
	प्रस्तावित कुल लागत		**0**	**1095**	**1213**	**1393**
	२०८१/०८२-२०८५/०८६ सम्मको कुल अनुमानित लागत		१५६८७७	१४५७८३३	१४९३३८८	१५११२४९

परिच्छेद ७ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

वर्तमान अवस्था

७.१ अनुगमन संयन्त्रको व्यवस्था

कुनै पनि योजना तथा कार्यक्रमहरुको व्यवस्थित कार्यान्वयनमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको महत्वपुर्ण भुमिका रहन्च। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अन्तर्गत यस योजना प्रस्तावित कार्यक्रमहरूको वार्षिक बजेट मार्फत सम्बोधन भएपश्चात सफल कार्यान्वयनको लागि गरिने हनुगमन तथा आवधिक मुल्याङ्कन पर्छ। त्यसका साथै आवधिक रूपमा यस योजनामा उल्लेखित कार्यक्रमहरु आफ्नो वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम मार्फत अन्य बैकल्पिक स्रोतसाधनको परिचालन गरेर के कति उपलब्धि हासिल गर्न सकियो भनेर गरिने मुल्याङ्कन समेत पर्छ।

हाल विद्यालयमा पालिकाले आफनो वार्षिक शैक्षिक बजेट र तत् सम्बनधि गतिविधिको अनुगमन गाउँपालिकाको उपाध्यक्षको अध्यक्षतामा गठित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समितिका साथै पालिका पदाधिकारीहरूबाट हुने गरेको छ। शिक्षा सम्बन्धी नियमित मार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा मुल्याङकन भने शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाका कर्मचारीहरूबाट समयसमयमा हुने गरेको छ। त्यसका साथै गाउँपालिका अध्यक्ष, गाउँकार्यपालिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रसासकिय अधिकृत लगायत अन्य करमचारिहरुबाट समेत हुने गरेको छ। विद्यालयबाट वर्षभरीमा गरिएका शैक्षिक क्रियाकलापहरूको वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने प्रणालीको विकास भएको छैन। वार्षिक रूपमा विद्यालयका अभिभावकहरूसामु विद्यालयको वार्षिक आर्थिक तथा शैक्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने प्रचलन छ। सहभागितात्मक तथा सामूहिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको सुनिश्चतता गरिएको छैन। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोग विस्तार तथा व्यवस्थित गर्ने कार्यको आंशिक प्रयोग भएको छ। इ-हाजिरी जडान गरी विद्यालयका क्रियाकलापहरूको भर्चुअल रूपमा अनुगमन गर्ने कार्यको सोचमा गाउँपालिका रहेको छ। अनुगमन विद्यालयको गुणस्तर सुधारमा केन्द्रित रहेको छ। नव प्रवेशी शिक्षकहरूको पेशागत सहयोग तथा विद्यालय सुपरिवेक्षण निरन्तर अगाडि बढेको छ। राष्ट्रिय परीक्षण केन्द्रबाट पनि विद्यार्थीहरूको राष्ट्रिय उपलब्धि मापन गर्ने कार्य भएको छ। यसका साथै विद्यालयको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन समेत गरिएको छ।

७.२ उद्देश्य

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणाली विकास गर्नु ।
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सघन तथा बिस्तृत बनाउनु ।
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।
४. विद्यालयको सुपरीवेक्षण तालिका निर्माण गरी विद्यालय सुपरीवेक्षण कार्य सञ्चालन गर्नु,

७.३ रणनीति

१. कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनको लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने ।

२.नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।

३. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने

४. कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने ।

५. योजनाअन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापहरूको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने ।

६. अनिवार्य तथा निशुःल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले तोके बमोजिम अनिवार्य तथा निशुःल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी पालिकामा पेश गर्ने ।

७.४ उपलब्धि सुचकहरु

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणाली विकास भएको हुनेछ ।

२.नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन हुनेछ ।

३.योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको हुनेछ।

४.अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

५.नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	कै त
			१	२	३	४	५	जम्मा		
	अनुगमन तथा मुल्याकंन संयन्त्र निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचकहरू तयार तथा अध्यावधिक गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
	स्थानीय तहले आफूले कार्यान्वयन गरेका कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने	पटक	१२	१२	१२	१२	१२	१२	६०	

	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	४	४	४	४	४	१६	४०	
	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
	अनिवार्य तथा निशुःल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन		१	१	१	१	१	५	१०	

०००

परिचछ्ेद ८ योजनाको लेखाजोखा

८.१योजनाको लेखाजोखाका उद्देश्यहरू

- गाँउपालिका तहको शिक्षा क्षेत्रको योजनामा प्रस्तावित कार्यक्रमका सबै पक्षहरूको विस्तृत समीक्षा गर्नु ।
- शिक्षा क्षेत्रका अंगहरूमा सङ्घीय , प्रदेशतहका योजना र गाँउपालिकाका योजनाहरू बीचको अन्तरसम्बन्धहरू मूल्याङ्कन गर्न।
- प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र वित्तीय सम्भाव्यताको दृष्टिकोणबाट प्रत्येक कार्यक्रमको मूल्याङ्कन गर्न।
- गाँउपालिका तहको शिक्षा क्षेत्रको योजनाको सबल र कमजोर तथा सुधार्नु पर्ने पक्षहरूको समग्र मूल्याङ्कन गर्न ।
- योजना कार्यान्वयनमा पालिका तहको तयारीको मूल्याङ्कन गर्न, र
- प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्न र योजना अनुमोदन गर्न निर्णयकर्ताहरूलाई सहजीकरण गर्न।

८.२योजना लेखाजोखा विधि

लेखाजोखा समितिले योजना मूल्याङ्कन गर्दा देहायका पक्षहरूको सावधानीपूर्वक मूल्याङ्कन गर्नेछ:

- योजना निर्माण प्रक्रिया
- योजना निर्माण प्रक्रियामा सरोकारवालाहरु अर्थपूर्ण सहभागी र अभ्यासहरू

- योजना निर्माण प्रक्रियामा आधारभूत तथ्याङ्क र जानकारीहरूको वास्तविकता,गुणस्तर , सान्दर्भिकता, स्रोत, र उपयोग बिधि
- योजना निर्माण विधि
- योजना कार्यान्वयनको समीक्षा
- लागत अनुमान र प्रस्तावित वित्त व्यवस्थापन
- योजना कार्यान्वयनका लागि संगठनात्मक र व्यवस्थापन
- प्रस्तावित योजना कार्यान्वयनबाट अपेक्षित शैक्षिक, आर्थिक र सामाजिक लाभहरूको वैधता

८.३योजनाको लेखाजोखाको प्रस्तावित विधिहरू

योजना लेखाजोखा प्रक्रियाको बिधिमा निम्न चरणहरू/क्रियाकलापहरू समावेश हुनुपर्दछः

- प्रारम्भिक छलफल(Birifing)
- मूल्याङ्कन टोलीको बैठक
- अध्ययनको लागि कागजातहरूको उपलब्धता
- फिल्ड भ्रमण गर्नु अघि कागजातहरूको अध्ययन
- बिभिन्न क्षेत्रहरुको भ्रमण
- सरोकारवाला समुदाय सदस्यहरु संग /अन्तरक्रिया
- बिभिन्न सङ्घ-संस्थाहरु संग अन्तरक्रिया
- मूल्याङ्कन मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गर्ने
- निर्णयकर्ताहरूसँग मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने
- प्रतिवेदनलाई परिमार्जन र अन्तिम रूप दिने
- अन्तिम समापन बैठक

८.४ शिक्षा योजना लेखाजोखामा समेटिने विषयगत क्षेत्रहरू

यस गाउँपालिकामा शिक्षा क्षेत्रको योजनाको मूल्याङ्कन गर्दा लेखाजोखा गर्ने पदाधिकारीहरूले योजनामा निम्न विषयगत क्षेत्रहरू हेर्नेछः

- गाउँपालिका तहको शिक्षा प्रोफाइल
- योजना प्रक्रिया र पद्धति
- योजनाको लागि तथ्यांकको बिबरण र व्यवस्थापन
- ECED विकास र विस्तार
- पहुँच र निरन्तरता
- बालबालिकाको सिकाइ आवश्यकताहरू
- शिक्षा प्रणालीको आन्तरिक दक्षता
- EMIS र अनुगमन
- कार्यान्वयनको लागि योजना

- वयस्क निरक्षरता घटाउने
- आधारभूत शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्ने
- क्षमता निर्माण
- लागत र बजेट आवश्यकता

८.५ योजना लेखाजोखाको प्रतिबेदनमा देहायका पक्षहरू समाबेश हुनुपर्नेछः

1. के राष्ट्रिय प्रदेश ,र स्थानीय दुरदृष्टि उद्देश्य ,लक्ष्य र कार्ययोजना अनुरूप योजना बनाइएको छ?
2. के योजनाले ECD देखि बिद्यालय शिक्षा ,वयस्कका लागि साक्षरता र निरन्तर शिक्षा जस्ता आधारभूत शिक्षाका सबै पक्षहरू साथै प्राबिधिक र उच्च शिक्षासँगको तालमेल,आ आदिलाई समेटेको छ?
3. के यो योजनालाई स्थानीय विशिष्ट आवश्यकताहरू, विशेष गरी जनसंख्या,जातजाती , आर्थिक, भाषिक, पिछडिएको बर्ग र क्षेत्रका आधारमा सान्दर्भिक बनाउने दृष्टिकोणका साथ विकास गरिएको छ?
4. के योजनाले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियामा सरोकारवालाहरूको सहभागिताको लागि अवसर र अवसर प्रदान गरेको/गर्दछ?
5. के योजनाले ठोस रणनीति र कार्यहरूप्रस्ताब गरेको छ ?
6. शिक्षा क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गरेको छ? (तत्परता र सान्दर्भिकता(
7. समानता, दक्षता, र सिकाइका मुद्दाहरूलाई राम्रोसँग सम्बोधन गरिएको छसबै) ? क्षेत्रको कार्यसम्पादन बढाउने,लैंगिक , समता, दक्षता, सिकाइको मुख्य मुद्दाहरू(
8. योजनाका सबै परिक्छेदहरू बीचमा सम्बन्ध र एकरूपता छ?) योजनाको संगठन(
9. पालिकाको शिक्षा क्षेत्रको योजनामा प्रस्तावित वित्त व्यवस्थापन/उपलब्धता ,प्राप्तिको सम्भावना, AWPB र ASIP बीच कुनै सम्बन्ध छ?
10. पालिकामा सञ्चालन भइरहेका शिक्षासँग सम्बन्धित अन्य सबै कार्यक्रमहरूलाई योजनाले कसरी समेटेको छ?

०००

अनुसूची १

गाउँ शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरुको नामावली

क्र . .सं	नाम थर	कार्यालय	पद	कै.
१.	श्री भगत सिंह खड्का	इस्मा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय	अध्यक्ष	
२.	श्री पार्वती कुँवर	इस्मा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय	सदस्य	
३.	श्री बिवेक रणपाल परियार	इस्मा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय	सदस्य	
४.	श्री शेर बहादुर कुँवर	वडाध्यक्ष १ नं. वडा	सदस्य	
५.	श्री ढाल बहादुर कुँवर	वडाध्यक्ष ६ नं. वडा	सदस्य	
६.	श्री खगिश्वरा पोखेल	गाउँ कार्यपालिका सदस्य	सदस्य	
७.	श्री सुनिता विश्वकर्मा	गाउँ कार्यपालिका सदस्य	सदस्य	
८.	श्री जगत बहादुर खड्का	श्री रामराज्य मा वि इस्मा ४, गुल्मी	सदस्य	
९.	श्री किसान थापा	इस्मा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय	ससचिव .	
१०.	श्री दुर्गादत्त खनाल	कम्प्युटर अपरेटर –शिक्षा शाखा		

अनुसूची २

मस्यौदा लेखन समिति

क्र. .सं	पद	नामथर	ठेगाना	कैफियत
१	संयोजक	श्री ढाल बहादुर कुँवर	इस्मा—६, गुल्मी	
२	सदस्य	श्री शंकर प्रसाद गैरे	इस्मा—६, गुल्मी	
३	सदस्य	श्री मन बहादुर खत्री	इस्मा—६, गुल्मी	
४	सदस्य	श्री हरि पन्थी	इस्मा—६, गुल्मी	
५	सदस्य	श्री हरि बहादुर थापा	इस्मा—६, गुल्मी	
६	सदस्य	श्री दुर्गादत्त खनाल	इस्मा—६, गुल्मी	
७	सदस्यसचिव-	श्री किसान थापा	इस्मा—६, गुल्मी	

अनुसूची ३

गाउँ शिक्षा योजनाको सूझाव संकलन फाराम

इस्मा गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

नाम :

कार्यरत सस्था : पद :

ठेगाना . सम्पर्क न :

सि.नं	विषय वस्तु	वर्तमानमा कस्तो अवस्था सहेको महसुस गर्नु भएको छ ?	आगामी ५ वर्ष के कस्ता शिक्षा योजना तथा कार्यक्रमहरु निर्माण गर्नुपर्ला ?
१.	प्रारम्भिक बालविकासमा शैक्षिक गुणस्तर सुधार तथा यसको व्यवस्थापन		
२.	आधारभूत शिक्षा (१- ३)को शैक्षणिक सुधार तथा व्यवस्थापन		
३.	आधारभूत शिक्षा (४- ८)को शैक्षणिक सुधार तथा व्यवस्थापन		
४.	माध्यमिक शिक्षा (९- १२)को शैक्षणिक सुधार तथा व्यवस्थापन		
५.	पुस्ताकालय व्यवस्थापन तथा विकास		
६.	वि.व्य.तथा शिक्षक अभिभावक संघको		

	सक्रियता		
७.	कम्प्युटर ल्याव तथा सूचना संचार प्रविधि व्यवस्थापन		
८.	विज्ञान प्रयोगशाला व्यवस्थापन तथा विकास		
९.	शिक्षक पेशागत विकास तथा तालिम		
१०.	शिक्षक तथा कर्मचारी प्रोत्साहन		
११	शैक्षिक क्रियाकलापमा विद्यालयहरुविचको स्वस्थ प्रतिस्पर्धा		
१२.	बालबालिकाहरुको व्यवहार परिवर्तन,सिर्जनसिलता,सिप अभिवृधि		
१३.	विधालय छोडने,कक्षा दोहोराउने		
१४.	विपन्न विधार्थी सहुलियत सम्बन्धी व्यवस्था		

१५.	पाठयपुस्तक वितरण		
१६.	स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन		
१७.	दिवाखाजा व्यवस्थापन		
१८.	शिक्षा शाखाको विद्यालय शिक्षा प्रशासन		
१९.	विद्यालयमा खेलकुद विकास		
२०	विद्यालयको तथ्याङ्क व्यवस्थापन		
२१.	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र		

२२.	विद्यालय खानेपानि तथा सरसफाई		
२३.	बालबालिकाको सुरक्षा तथा बचावट		
२४.	अन्य केहि सुझाव		

अनुसूची ४

		15th Plan (64-67): Past Tre				Bench Ma	16th Plan (81/82-85/86)				17th Plan (86/87-90/91):				Perc enta ge Cha	Projection Variant_	
Fiscal Year in English *आर्थिक बर्ष*		19/20 ७७/७८	20/21 ७८/७९	21/22 ७९/८०	22/23 ८०/८१	23/24 ८१/८२	24/25 ८२/८३	25/26 ८३/८४	26/27 ८४/८५	27/28 ८५/८६	28/29 ८६/८७	29/30 ८७/८८	30/31 ८८/८९	31/32 ८९/९०		Medium_ Variant	High_V ant
५ वटा न्युनतम न्यूनतम सक्षमताका मापदण्डहरूमध्ये कम्तिमा ३ वटा मापदण्डहरू (Minimum Enabling Standards) पुरा गर्ने ECED केन्द्र/कक्षाहरू		0	0	0.00	0.00	52.27273	53.84	55.46	57.1	58.8	60.6	62.4	64.3	66.22		1.03	
ECED केन्द्र/कक्षाहरूमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूमध्ये सिकाई सामग्रीको Set प्राप्त गर्ने सङ्ख्या				0.00	0.00	67.93478	68.61	69.30	70.0	70.7	71.4	72.1	72.8	73.56		1.01	
ECED केन्द्र/कक्षाहरूमा अध्यापनरत शिक्षक/शिक्षिकाहरू मध्ये कम्तिमा १५ दिने तालिम प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या				0.00	0.00	100	100.00	100.00	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.00		1.00	
ECED मा खुद भर्ना दर (Enrolment rate of 4-year old children)	जम्मा	77.1	80.9	83.1	87.2	76.6	79.23	81.91	84.7	87.6	90.5	93.6	96.7	100.02		1.03	
	छात्र	76.8	79.3	79.5	96.8	85.5	87.18	88.93	90.7	92.5	94.4	96.3	98.2	100.18		1.02	
	छात्रा	77.3	82.9	87.5	77.3	68.2	71.50	75.02	78.7	82.6	86.6	90.9	95.3	100.02		1.05	
ECED मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER in ECED)	जम्मा	5.5	89.5	88.8	90.4	114.3	112.66	111.04	109.4	107.9	106.3	104.8	103.3	101.79		0.99	
	छात्र	98.6	81.6	80.9	98.6	124.8	121.76	118.82	115.9	113.1	110.4	107.7	105.1	102.58		0.98	
	छात्रा	92.2	99.4	98.7	82.0	103.1	102.87	102.62	102.4	102.1	101.9	101.6	101.4	101.16		1.00	
ECED मा सहजै देखिने भर्ना दरमा **लैङ्गिक** समता सूचांक (GPI in ECED GER)		0.94	1.22	1.22	0.83	0.83	0.84	0.84	0.88	0.90	0.92	0.94	0.96	0.99		0.99	
ECED को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in ECED NER)		1.01	1.04	1.10	0.80	0.80	0.82	0.81	0.87	0.89	0.92	0.94	0.97	1.00		0.99	
ECED मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये दलित बालबालिकाको प्रतिशत				0.00	0.00	24.70	22.99	21.40	19.9	18.5	17.3	16.1	14.9	13.91		0.93	
ECED मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये अपाङ्गता भएका बालबालिकाको प्रतिशत				0.00	0.00	1.72	2.27	2.99	3.9	5.2	6.9	9.1	12.0	15.83		1.32	
ECED मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये कम तथा बढी उमेरका बालबालिकाको प्रतिशत		18.4	8.6	5.7	3.2	4.3	3.68	3.12	2.6	2.2	1.9	1.6	1.4	1.15		0.85	
कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर (GIR Grade 1)	जम्मा	6.4	104.9	107.8	102.5	83.3	85.08	86.86	88.7	90.5	92.4	94.4	96.3	98.36		1.02	
	छात्र	96.8	107.0	107.4	100.6	90.7	92.61	94.55	96.5	98.5	100.6	102.7	104.9	107.07		1.02	
	छात्रा	96.1	102.9	108.1	104.6	76.0	77.55	79.17	80.8	82.5	84.2	86.0	87.8	89.65		1.02	
कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर (NIR Grade 1)	जम्मा	5.0	95.0	97.7	95.6	33.6	35.81	38.17	40.7	43.3	46.2	49.2	52.5	55.91		1.07	
	छात्र	95.3	95.3	98.1	97.0	35.5	37.93	40.51	43.3	46.2	49.3	52.7	56.3	60.11		1.07	
	छात्रा	94.6	94.6	97.3	94.1	31.7	33.70	35.82	38.1	40.5	43.0	45.8	48.7	51.73		1.06	
कक्षा १ को सहजै देखिने भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GIR)		0.99	0.96	1.01	1.04	0.84	0.84	0.83	0.84	0.84	0.84	0.84	0.84	0.84		0.99	
कक्षा १ को खुद भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in NIR)		0.99	0.99	0.99	0.97	0.89	0.89	0.88	0.88	0.88	0.87	0.87	0.86	0.86		0.99	
कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव लिई बालबालिकाको प्रतिशत	जम्मा	2.7	83.2	85.6	95.7	68.2	68.7	69.30	69.9	70.4	71.0	71.6	72.1	72.7		1.01	
	छात्र	79.8	80.5	85.2	97.6	71.7	72.3	72.84	73.4	74.0	74.6	75.2	75.8	76.4		1.01	

		15th Plan (64-67): Past Tre				Bench Ma	16th Plan (81/82-85/86)				17th Plan (86/87-90/91)				Perc enta ge Cha	Projection Variant_Options/Factors		
Fiscal Year in English *आर्थिक बर्ष*		19/20 ७७/७८	20/21 ७८/७९	21/22 ७९/८०	22/23 ८०/८१	23/24 ८१/८२	24/25 ८२/८३	25/26 ८३/८४	26/27 ८४/८५	27/28 ८५/८६	28/29 ८६/८७	29/30 ८७/८८	30/31 ८८/८९	31/32 ८९/९०		Medium_ Variant	High_Vari ant	Low_Varia nt
लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत	छात्रा	85.9	86.0	86.0	93.8	64.0	64.5	65.07	65.6	66.1	66.7	67.2	67.7	68.3		1.01		
कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव नलिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत	जम्मा	17.3	16.8	14.4	4.3	31.8	31.3	0.00	30.1	29.6	29.0	28.4	27.9	27.3				
	छात्र	20.2	19.5	14.8	2.4	28.3	27.7	0.00	26.6	26.0	25.4	24.8	24.2	23.6				
	छात्रा	14.1	14.0	14.0	6.3	36.0	35.5	0.00	34.4	33.9	33.3	32.8	32.3	31.7				
आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	100.2	104.9	105.7	102.5	104.6	106.2	107.94	109.7	111.4	113.2	115.0	116.9	118.7		1.02		
	छात्र	100.2	107.0	102.5	100.8	103.8	105.9	108.04	110.2	112.5	114.7	117.0	119.4	121.8		1.02		
	छात्रा	100.2	102.9	109.1	104.3	105.4	106.6	107.85	109.1	110.4	111.7	113.0	114.3	115.6		1.01		
आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	97.1	97.1	97.1	95.3	71.7	75.6	79.87	84.3	89.0	94.0	99.2	104.8	110.6		1.06		
	छात्र	97.0	97.0	97.0	95.4	71.3	75.5	80.01	84.8	89.9	95.2	100.9	106.9	113.3		1.06		
	छात्रा	97.2	97.2	97.2	95.2	72.1	75.8	79.72	83.8	88.2	92.7	97.5	102.6	107.9		1.05		
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	98.7	103.7	111.0	110.5	90.7	91.2	91.62	92.1	92.5	93.0	93.5	93.9	94.4		1.01		
	छात्र	98.4	104.9	110.7	109.7	95.8	96.0	96.15	96.3	96.5	96.7	96.9	97.1	97.3		1.00		
	छात्रा	98.9	102.4	111.3	111.3	86.3	87.0	87.73	88.5	89.2	90.0	90.7	91.5	92.2		1.01		
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	95.4	95.4	95.4	93.6	56.6	59.9	63.44	67.1	71.1	75.2	79.6	84.3	89.2		1.06		
	छात्र	93.9	93.9	93.9	93.2	59.9	63.2	66.57	70.2	73.9	77.9	82.1	86.6	91.3		1.05		
	छात्रा	97.0	97.0	97.0	94.1	53.7	57.1	60.71	64.5	68.6	72.9	77.5	82.4	87.6		1.06		
आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	99.4	104.3	108.3	106.5	99.2	98.7	98.19	100.9	102.0	103.1	104.2	105.4	106.6		0.99		
	छात्र	99.3	105.9	106.6	105.3	100.8	100.9	100.45	103.3	104.5	105.7	107.0	108.3	109.6		1.00		
	छात्रा	99.6	102.6	110.2	107.8	97.5	96.8	96.28	98.8	99.8	100.8	101.8	102.9	103.9		0.99		
आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	96.3	96.3	96.3	94.5	65.8	67.8	69.23	75.7	80.0	84.6	89.4	94.5	99.9		1.02		
	छात्र	95.5	95.5	95.5	94.3	67.1	69.3	70.79	77.5	81.9	86.6	91.5	96.8	102.3		1.02		
	छात्रा	97.1	97.1	97.1	94.6	64.5	66.5	67.89	74.2	78.4	82.8	87.5	92.5	97.7		1.02		
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१०) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	98.4	94.5	96.3	93.4	62.6	65.7	68.92	72.3	75.9	79.7	83.6	87.8	92.1		1.05		
	छात्र	101.3	101.2	103.4	91.5	58.2	61.7	65.38	69.3	73.4	77.8	82.4	87.3	92.5		1.06		
	छात्रा	95.5	88.4	89.7	95.2	59.0	62.2	65.71	69.4	73.2	77.3	81.6	86.2	91.0		1.06		
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१०) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	74.1	76.1	78.8	74.3	28.9	33.0	37.58	42.8	48.8	55.6	63.3	72.2	82.2		1.14		
	छात्र	74.4	75.9	78.6	72.6	29.1	33.2	37.81	43.1	49.1	56.0	63.8	72.7	82.8		1.14		
	छात्रा	73.8	76.2	79.0	75.9	29.9	34.0	38.54	43.7	49.6	56.3	63.9	72.5	82.3		1.13		
माध्यमिकतह (कक्षा ११-१२) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	36.1	50.1	69.6	53.5	32.7	37.1	42.02	47.6	54.0	61.2	69.3	78.6	89.1		1.13		
	छात्र	31.9	49.2	79.1	51.2	32.6	37.6	43.34	50.0	57.6	66.4	76.6	88.3	101.8		1.15		
	छात्रा	40.3	51.0	61.1	55.6	32.8	36.6	40.79	45.5	50.7	56.5	63.0	70.3	78.4		1.12		
माध्यमिकतह (कक्षा ११-१२) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	26.0	28.0	35.5	28.9	15.0	18.3	22.43	27.5	33.6	41.2	50.5	61.8	75.7		1.22		
	छात्र	24.5	26.5	34.5	26.6	15.3	19.1	23.75	29.6	36.8	45.8	57.0	70.9	88.3		1.24		
	छात्रा	27.6	29.5	36.4	31.0	14.8	17.9	21.52	25.9	31.2	37.6	45.3	54.6	65.8		1.20		
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	67.2	72.3	83.0	73.4	47.5	51.4	54.09	60.0	65.0	70.4	76.5	83.2	90.6		1.05		
	छात्र	66.6	75.2	91.2	71.3	45.2	49.6	52.20	59.6	65.5	72.1	79.5	87.8	97.2		1.05		
	छात्रा	67.9	69.7	75.4	75.4	49.5	49.4	51.99	57.4	62.0	66.9	72.3	78.2	84.7		1.05		
माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	50.1	52.1	57.1	51.6	21.9	25.6	28.65	35.1	41.2	48.4	56.9	67.0	79.0		1.12		
	छात्र	49.5	51.2	56.6	49.6	21.3	26.1	29.12	36.3	42.9	50.9	60.4	71.8	85.6		1.11		
	छात्रा	50.7	52.9	57.7	53.4	22.3	25.9	29.03	34.8	40.4	47.0	54.6	63.6	74.0		1.12		

आधारभूत तहका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरु (Proposed Activities for Basic Level)												
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	वार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९			२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सामुदायिक आधारभत बिद्यालयमा (कक्षा १-५) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	73,541.8	73,541.8	85,410.0	85,410.0	85,410.0	69358.6	585	146	146	146	146	146
सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा ६-८) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	14,905.1	15,478.4	17,472.0	18,096.0	18,720.0	14030.8	624	26	27	28	29	30
आधारभूत तह १-५ कालागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	-	-	-	-	-		585	0	0	0	0	0
आधारभूत तह ६-८ कालागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	(2,293.1)	(4,012.9)	(3,744.0)	(4,368.0)	(4,992.0)		624	-4	-7	-6	-7	-8
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र साहयक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित)	3,420.0	3,420.0	3,420.0	3,420.0	3,420.0		114	30	30	30	30	30
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-५) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १	3,450.0	3,450.0	3,450.0	3,450.0	3,450.0		150	23	23	23	23	23
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १	2,800.0	2,800.0	2,800.0	2,800.0	2,800.0		200	14	14	14	14	14
आधारभूत तह (कक्षा १-८) का लागि प्र.अ.भत्ता	216.0	216.0	216.0	216.0	216.0		7.2	30	30	30	30	30
आधारभूत बिद्यालय (कक्षा १-८) का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, SMC का सदस्यहरुको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि)	1,500.0	1,500.0	1,500.0	1,500.0	1,500.0		50	30	30	30	30	30
आधारभूत तह (कक्षा १-५) सन्चालित परम्परागत धामिक बिध्यालयहरु: गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-		500	0	0	0	0	0
आधारभूत तह (कक्षा १-८) सन्चालित परम्परागत धामिक बिध्यालयहरु: गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-		1000	0	0	0	0	0
दुर्गम तथा हिमाली जिल्लाहरुमा सन्चालित घुम्ती बिद्यालयहरुका लगी बजेट अनदान	-	-	-	-	-		500	0	0	0	0	0
बहुकक्षा/बहुभाषिक कार्यक्रम (MGML program) सन्चालन भएका बिद्यालयका लागि सन्चालन अनदान	-	-	-	-	-		100	0	0	0	0	0
बहुभाषिक कार्यक्रम (ML program) सन्चालन भएका बिद्यालयका लागि सन्चालन अनदान	-	-	-	-	-		100	0	0	0	0	0
Early Grade Learning (EGL) program को न्युनतम package कार्यक्रम व्यवस्थापन र संचालनका लागि बिद्यालयहरुलाई बजेट अनदान	207.0	207.0	207.0	207.0	207.0		3	69	69	69	69	69
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूसँगको समन्वयमा बिद्यालय स्वस्थ्य कार्यक्रम सन्चालन अनदान	37.0	37.0	37.0	37.0	37.0		1	37	37	37	37	37
आधारभूत तह (कक्षा १-५) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिद र बितरण अनदान	805.8	750.3	737.7	732.0	728.9		0.437	1844	1717	1688	1675	1668
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनदान	994.6	890.0	903.7	860.6	837.2		0.978	1017	910	924	880	856
कर्णाली क्षेत्रका ५ जिल्लाका आधारभूत तह (कक्षा १-५) का बालबालिकाका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन र सन्चालन अनुदान	814.3	758.2	745.4	739.7	736.6		4.416	184	172	169	168	167

पाठ्यक्रम र मूल्यांकन कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (Proposed Activities for Curriculum and Evaluation)												
	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)					Existing unit cost	Proposed unit cost	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Ta				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९			२०२४/२	२०२५/२	२०२६/२	२०२७/२	२०२८/२
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०२७६ को कार्यन्वयन (तहगत पाठ्यक्रमहरूको विकास, परीक्षण र कार्यन्वयन, नमूना पाठ्यपुस्तकहरूको विकास, शिक्षक	४५,०००	४५०००	४५०००	३००००	१५०००		१५०००	३	३	३	२	१
पाठ्यक्रमको मूल्यांकन (मुल्यांकन, सुधार र बिद्यालयमा आधारित पाठ्यक्रम विकास र नमूना परीक्षण)	०	०	०	२०००	५०००		५०००					१
Digital सामाग्रीहरुको कार्यन्वयन (विधुतीय अन्तरक्रियात्मक सामाग्रीहरुको विकास र तिनलाई Online/Offline माध्यमबाट बिद्यार्थी (अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी समेत) र शिक्षकको पँहुचसम्म पुर्याउने सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट विकास गरिएका सबै सामाग्रीहरुलाई विधुतीय प्रती बनाई तिनलाई e-library को विकास गरी सबैको पँहुच सुनिश्चित गर्ने	१५०	३००	४५०	६००	७५०		१५०	१	२	३	४	५
संस्थागत संरचनाको विकास र क्षमता अभिबृद्धि गर्ने (बिज्ञहरुको परिचालन गरी स्थानीय तहहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनका लागि प्राबिधिक सहयोग प्रदान गर्ने बिधि र पद्धति स्थापित गर्ने)	८०००	८०००	८०००				१०००	८	८	८		
आधारभूत तहको पाठ्यक्रका लागि सबै शिक्षकहरूलाई ३ दिने अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्ने	९४.८	१४२.२	१४२.२				३	३२	४७	४७	१६	१६
आन्तरिक र बाहिय दुवै विधिका बिद्यार्थी मुल्यांकन र तिनको कार्यन्वयनको मापदण्डहरू विकास गर्ने (जसमा:- नमूना सामाग्रीहरु विकास गर्ने, कक्षाकोठामा आधारित मुल्यांकनका मापदण्डहरूको विकास र तिनको बारेमा अभिमुखीकरण साथै बिद्यार्थी प्रगतीको प्रतिबेदन र सुझाव सङ्कलन)	१८५	१८५	१८५	१८५	१८५		५	३७	३७	३७	३७	३७
प्राबिधिक धारका बिषयहरुको पाठ्यक्रम र सिकाई सामग्रीहरुको विकास र कार्यान्वयन गर्ने (जसमा:- प्राबिधिक धारका बिषयगत समस्या तथा सवालहरू पत्ता लागउने, तिनलाई पाठ्यक्रममा समायोजन गर्ने र सोका आधारमा पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्रीहरूको विकास, मुल्यांकन पद्धतिको विकास र तिनको प्रबोधिकरण, बितरण, प्रयोग बिषयहरु समाबेश गर्ने)	१५००	९०००	६०००	६०००	६०००		१५००	१	६	४	४	

"कृषि, रोजगार, पर्यटन र पूर्वाधार : समतामूलक इस्मा, समृद्धिको आधार"

गाउँ शिक्षा योजना

इस्मा गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
इस्मारजस्थल, गुल्मी
लुम्बनी प्रदेश, नेपाल